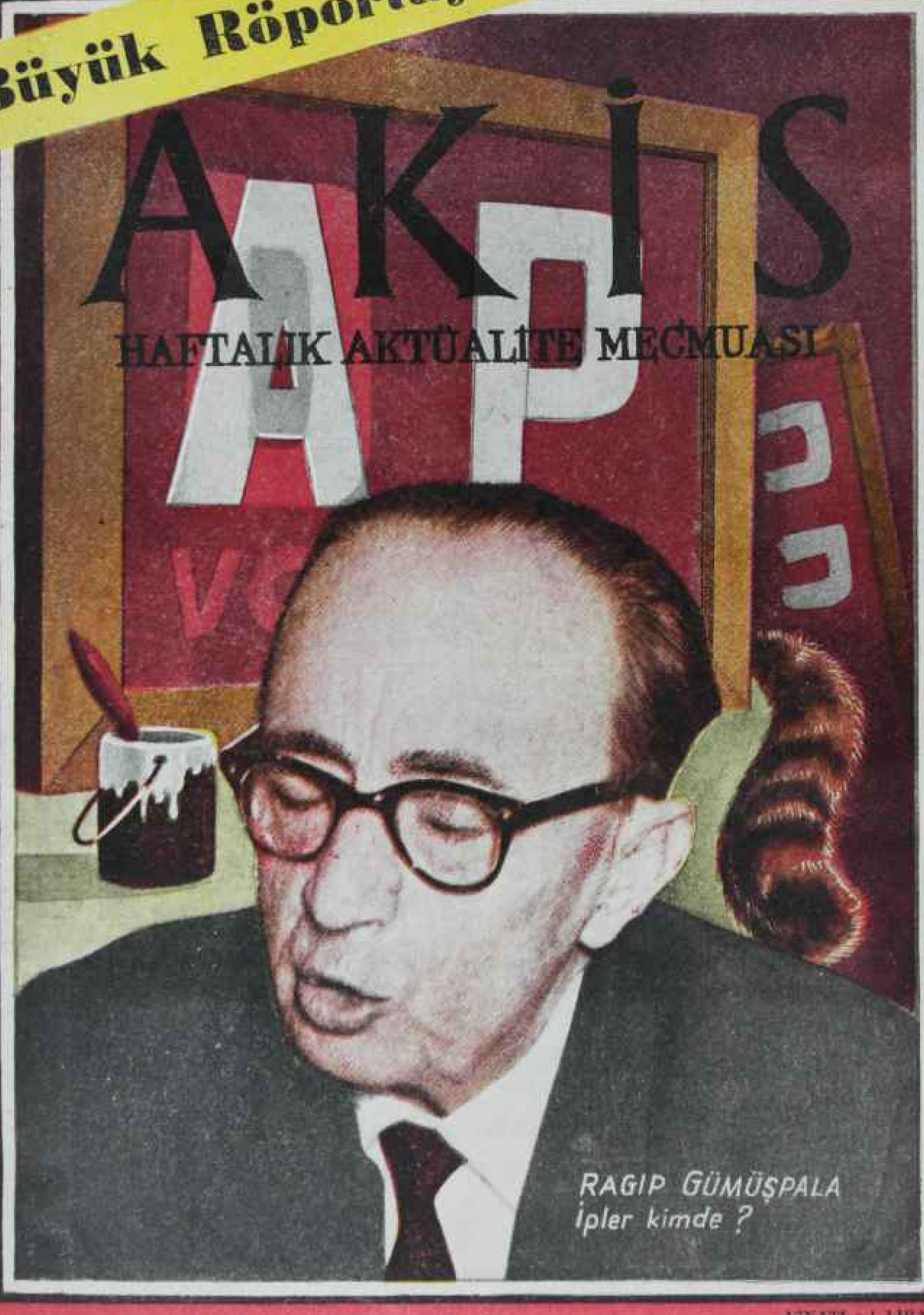
Büyük Röportaj

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

RAGIP GÜMÜŞPALA
İpler kimde ?

FİYATI : 1 LİRA

Soğuk havalarda GRİPİN almayı ihmal etmeyiniz

MİDEYİ
BOZMAZ
KALBİ VE
BÖBREKLERİ
YORMAZ

Baş, diş, adale, sinir ağrılarını derhal keser.
Bayanların muayyen zamanlardaki sancılarına karşı başarı ile kullanılır.

Kininli Gripin 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir.

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası
Yıl: 6, Cilt: XX, Sayı: 352

Yazı İşleri
Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 5 Daire 7
Tel : 11 89 92 P K 582 Ankara
*
İdare :
Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgarlı Matbaa Tel: .11 52 21
*

Başyazar
Metin Toker

*

Akis Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve Müessese Müdürü
Mübin TOKER

*

Yazı İşlerini fiilen idare eden Mesul İşleri Müdürü
Kurtul ALTUĞ

Karikatür ;
TURHAN
*
***Fotoğraf*:**
Hüseyin EZER
Associated Press
Türk Haberler Ajansı
*
***Klişe* :**
Doğan Klişe

Bu mecmua Basın Ahlâk yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Abone şartları :

3 aylık (12 nüsha) : 10.00 lira
6 aylık (26 nüsha) : 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) : 40.00 lira

İlân şartları :
Santimi : 20 lira
3 renkli arka kapak : 2.500 TL.
İlan işleri :
Telefon : 11 52 21
TELE - RADYO - REKLAM
Atatürk Bulvarı Büyük Han No. 39
ANKARA — Tel: 12 87 93 - 12 98 77
Dizildiği yer :
Rüzgarlı Matbaa
Basıldığı yer :
Güneş Matbaacılık T.A.Ş.
FİYATI : 1 LİRA
Basıldığı tarih : 26.3.1961

Kapak resmimiz
Ragıb Gümüşpala
Acemi politikacı

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Özden Toker

Bu hafta, istisnasız bütün ailelerin alakayla okuyacakları bir röportaj serisine başlıyoruz. Seriyi hazırlayan, AKİS okuyucularının iyi hatırladıkları, fakat sık rastlamadıkları bir imzadır: Özden Toker. Özden Toker, başyazarımızın mecmuanın başından uzaklaştırıldığı karanlık günlerde kalemiyle yardımımıza koşmuştur. İsmet İnönünün büyük alaka uyandıran hatıralarını o derlemiştir. Ayrıca, imzasıyla veya imzasız yazılar yazmıştır.

AKİS'in kurmayı günün adamlarını eşlerinin ağzından anlatacak bir röportaj serisi hazırlatmaya karar verdiğinde bu iş için bir kadın yazar düşündü. Zira yazılarda bir kadın kaleminin rengi bulunması şarttı. Kadınların dilinden, onların hadiseleri tefsir, telâkki, değerlendirme tarzından en iyi gene bir kadının anlaması tabii olduğundan setinin sıcak bir havaya sahip olması için bu, şart sayıldı. Röportajlar ailelerin mahremiyetine giren değil, herkesin merak ettiği Günün Adamlarım yuvaları içindeki halleriyle anlatan yazılardan müteşekkil olacaktı.

Evvelâ bir kaç isim üzerinde durduk. Bunların her birinin çeşitli meziyetleri vardı. Ama, doğrusu istenilirse, bir takım eksiklikleri bulunduğu da gözümüzden kaçmadı. Arzuladığımız havayı röportajlara verebilmek için tecrübeleri bir handikaptı. Meraklıların değil, ailelerin okuyacakları bir seri düşündüğümüzden daha samimi bir kalem aramamız lâzımdı. Bir kalem ki profesyonel deformasyomv ona sıra röportajı yapmaktan korusun, yazılarına kendinden bir şeyler katsın. AKİS kurmayının öztürkceye meraklı bir üyesi "daha özden bir kalem" dedi.' O zaman birbirimize baktık ve aklımıza aynı isim geldi. Acaba Özden Tokere bu seriyi hazırlamasını teklif etsek, kabul eder miydi?

İç sayfalarımızda Özden Toker işin bundan sonraki kısmım "Kaşlarken" başlıklı yazısında sizlere bizzat anlatmakta, nasıl bir seri düşündüğünü belirtmektedir. AKİS bir aktüalite mecmuası olduğundan Özden Toker yazılarını bütün diğer yazarlarımız gibi haftabehafta hazırlayacaktır. Bunun güçlüğü ortadadır ama, okuyucularımıza Günün Adamlarım birer klişe halinde değil, canlılıklarıyla tanıtabilmek için başka çâre yoktur. Günün en şöhretli, adamlarının, eşleri, kendilerine başvurduğumuzda ricamızı nezaketle kabul ettiler, Özden Toker başlangıç yazısında, meşhur bir kimsenin pek yakınında yaşayan kadınların ruh haletlerini isabetli ve tecrübeli -Özden Toker İsmet İnönünün kızıdır- tarzda belirtmektedir. Bu çekingenliklerine rağmen Günün Adamlarının eşleri, yapacağımız işte bize yardımcı olmayı kabul etmek suretiyle anlayış göstermek lütfunda bulunmuşlardır.

Röportajlar her hangi bir sıra takip etmeyecektir. Zira kim hangi ölçüde günün adamıdır, böyle bir kıstas mevcut değildir, Özden Toker, esen rüzgâra göre eşlerinin ağzından bu, isimlerini hergün işittiğiniz, resimlerini gördüğünüz şöhretleri dört sayfalık yazılar halinde sizlere tanıtacaktır. Serinin alâkayla takip edileceğinden, AKİS'in kurmay heyeti emin bulunmaktadır. Simdi söz Özden Tokerindir.

Saygılarımızla **AKİS**

Cilt: XX, Sayı: 352

AKİS

27 MART 1961

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Asıl düşman : Sinir!

Bu satırlar okunduğu sırada ihtilal Türkiyesinde, on yıllık bir fasıladan sonra siyasi hayat yeniden açılmış olacaktır. Gerçi faaliyet resmen 1 Nisandan itibaren başlayacaktır. Fakat bu tarih en selahiyetli ağız tarafından açıklandığına ve mühlet de sadece bir kaç gün kaldığına göre siyasi hayatının başlangıcını Gürselin basın toplantısında o sözleri söylediği ana isabet ettirmek doğru bir harekettir. Nitekim, daha o sözlerin üzerinden bir kaç saat geçmeden siyaset adamları ve siyasi teşekküller kolları sıvamışlardır.

Şu anda hiç kimsenin şüphe etmemesi gereken husus, verilen müsaadeyle birlikte tozkoparan bir faaliyetin seçim gününe kadar memlekette hüküm süreceğidir. Bu arada pek çok cerahatin, pisliğin de bazan insanın midesini bulandıracak tarzda akacağı unutulmamalıdır. En can sıkıcı manzaralar karşısında bile yapılacak şey sinirlere hakim olmak ve asla hiddete kapılmamaktır. Açık hayatın en büyük zorluğunun bilhassa ilk devrelerdeki aşırılıklara tahammül olduğu gözden uzak tutulmazsa ve bu tahammülü göstermenin herkesten ziyade kudret sahipleri için vazife bulunduğu hatırlanırsa kritik devre mesut şekilde neticelenecektir. Bunun için bu milletin olgunluğuna güvenmek, demokratik nizam içinde bütün aşırılıkların cemiyetten gerekli tepkiyi kendiliğinden göreceğini bilmek, politikacıların, kalem erbabının, umumi efkara çeşitli yollardan hitap edenlerin hep melek olmadıklarını hesaba katmak şarttır. Bilinmelidir ki tozkoparan fırtınalar en sonda mutlaka diner ve eğer gözgözü görmez haldeyken bir yanlış adım atılmadıysa selâmete çıkılır. Bütün mesele serinkanlılığı elden bırakmamak, asaba hakim olmak, tahammül göstermek, Demokrasinin dertleri ve güçlükleri de bulunan, bir rejim olduğunu hatırlamaktır. Zira bizim iyiliğimizi istemeyenlerin de başımızı belâya sokmak için son meydan muharebelerini bu, önümüzdeki kritik devrede, verecekleri muhakkaktır. On aydan beri her teşebbüslerinin sonunda hüsrana uğrayanlar için, aşılması zaruri kritik devre nihai fırsatı teşkil etmektedir.

İsteki ve bilhassa dıştaki düşmanlarımızı elbette ki vatanseverliğimizle, elbette ki olgunluğumuzla, elbette ki basiretimizle, elbette ki idealizmimizle, ama hepsinden mühimi sinirlerimize hâkimiyetimizle yeneceğimiz gerçeğini, başta Gürsel ve M.B.K. üyeleri, hiç birimiz bir tek an unutmamalıyız.

Bir seçim mitingin de halk topluluğu
Yarınki Türkiyeden bir levha

Devlet Başkanlığı

Depar işareti

Kahverengi elbiseli, güleç yüzlü adam, sağ koluna taktığı saatinin madeni kayısıyla oynıyarak, karşısında bulunan genç adamlara baktı ve:

"— Sorduğunuz bütün suallerin cevapları var" dedi.

Sonra beş koltuk ilerisinde, sağ tarafta, sorduğu yeni bir suale cevap almak için ayakta bekleyen genç adama döndü:

"— Sizin sualinize de cevap vereyim. Ayın birinden itibaren siyasi faaliyete müsaade edilecek" diye ilâve etti.

Salonun orta kısmındaki masanın etraf sıralanmış genç adamlarda bir harekettir başladı. İçlerinden biri tekrar ayağa kalktı ve:

"— Tebliğin anahatlarından bir parça bahseder misiniz efendim" dedi.

Masanın bas ucunda, arkalığı diğer koltuklara nazaran daha yüksek, kahverengi deri kaplı koltukta oturan iri adam, sag elindeki kırmızı renkli kurşun katanla oynıyarak bu arzuyu da yerine getirdi. Kahverengi elbiseli adamın ilk sözleri:

"— Elbette bütün genişligiyle bir faaliyete müsaade edilmeyecektir" oldu.

Müteakiben de:

"— Adım adım gayeye doğru gidilecektir. Bu adımlarm ilki, teşkilâtlanma olacaktır. Kongreler, kapalı salon toplantıları yapılabilecektir. Yalnız, sokaklara dökülünmesine müsaade edilmiyecektir" diye ilave etti. Babacan tavırlı adamın bu sözleri hemen sol tarafında oturmakta olan çıplak kafalı birinin pek hoşuna gitmiş olmalı ki, yavaşça mırıldandı:

"— Tabii, tabii..."

Hâdise, bitirdiğimin haftanın sonlannda bir gün, Başbakanlık binasının üst katında, Bakanlar Kurulu Toplantı Salonundaki uzunca masanın etrafında cereyan ediyordu.

Günlerden cumartesiydi ve saatler 10'u gösteriyordu. Uzunca masanın baş tarafında oturan kahverengi elbiseli, hâki gömlekli ve kahverengi kravatlı adam, Devlet ve Hükümet Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel, muhatapları ise basın mensuplarıydı.

Saatlerin 10'u gösterdiği o cumartesi günü İhtilâlin başı, arkasında Başbakanlık Müsteşarı Hilmi İncesulu ve Başyaver yakışıklı Kurmay Albay Agasi Şen olduğu halde salona girdiğinde, yüzünde mütebessim bir ifade vardı. Sağ elinde tuttuğu zarif bastonuna dayanarak ve hiç bir yardıma ihtiyaç göstermeyen bir dinçlik içinde ağır ağır yürüdü, koltuğunun arkasında bir müddet durdu, kendisini ayakta bekleyen "dostları"na mütebessim bir nazar atfettikten sonra sol elini havaya kaldırarak:

"— Günaydın arkadaşlar! Nasılsınız, iyi misiniz?"dedi.

Yerine otururken de:

"—Buyrun, oturun" diye işaret etti.

Basın mensupları evvelden kendilerine ayrılan yerlerine otururlarken, foto muhabirleri de hummalı bir faaliyete giriştiler. Flâşlar ardardına parladı ve Başkanın nefis pozları tespit edildi. Başkan, bu arı gibi çalışan muhabirlere baktı ve:

"— Bunları almasanız, koleksiyonlardaki resimleri kullansanız, olabilir. Nafile film sarfediyorsunuz" dedi.

Fakat foto muhabirleri meslek komasına girdiklerinden Başkanın bu sözlerini duymadılar. Babacan Başkanın tabiriyle bu "film sarf etme" faaliyeti hayli uzun zaman alacağa benziyordu. Ancak Başkanın bir müdahalesi muhabirleri bir müddet durdurdu. Gürsel gülümseyerek, fakat biraz yüksek sesle:

"— Tamam! Vazgeçin de, arkadaşlar suallerini sorsunlar" dedi ve sual soracaklara hitaben ilâve etti:

"— Suallerin cevapları burada var. Daha fazla sual sormak istiyorsanız, sorun, ben hazırım".

Sual faslı

Ancak, gazeteciler önlerindeki sual - cevap broşürünü pek iyi tetkike fırsat bulamamışlardı. Bunun üzerine Başkan şakacı bir edayla muhabirlere cesaret verdi:

"— Galiba başka sual yok? Bugünkü toplantı bu kadar kısa mı sürecek?"

Başkanın bu sözlerinden, toplantının uzun sürmesini arzu ettiği anlaşılıyordu. Nitekim gazeteciler de ayni şeyi istiyor olmalılar ki, suallerini sormaya başladılar. İlk sual bir bayan gazeteciden geldi. Bir Alman Ajansının ve Ulus gazetesinin muhabiri bulunan sempatik Leylâ Çambel, Başkana:

"— Eyüp Hanla neler konuştunuz?" şeklinde bir sual soruyordu.

Başkan, sağ tarafında oturan bu bayan gazeteciye döndü ve:

" —Çok şey... Ama bizim gazeteleri alâkadar etmez. Millete duyurulması icabeden bir şey olsaydı, açıklardım. Sâdece fikir münakaşası yaptık" diye cevap verdi .

Bu arada, kısa süren bir sükûtu müteakip masanın öbür ucundan bir ses geldi. Sesin sahibi bir yabancı muhabirdi ve muhtelif ajans ve gazetelerin sualleriyle basın toplantısına gelmiş bulunuyordu. İlk suali, ziraî kalkınma ile ilgili oldu. Muhabir, yılların ihmaline terkedilmiş bu mühim dâva hakkında Gürselin fikrini soruyordu. İhtilâlin başı suali iyice işitememiş olacak ki, muhabirden tekrar etmesini rica etti.. Muhabirin tekrarından sonra hemen cevabını verdi:

"— Biz iktidarda kaldığımız müddetçe ziraî meselelerde elimizden gelem yapmağa çalışacağız. Bu sahaya oldukça yatarım yapıldı." .

Muhabir ikinci bir sual sordu. Anlaşılan, yabancı muhabirler daha cesurdular. Sualde:

"— Milli Eğitim meselesine dair ne düşünüyorsunuz?" denilmekteydi.

Başkan bu suali, iki elini iki yana açarak cevaplandırdı:

"— Bu sene Milli Eğitim bakanlığına yapılan yatırım, görülmemiş şekildedir. Bundan ötesini iktidara gelecek hükümet yapmalıdır. Biz elimizden gelem yapıyoruz"

Yabancı muhabir, suallerine, verilen cevaplardan dolayı teşekkür etti ve yerine oturdu. Bu defa, sıra yerli muhabirlere gelmişti. Sağ taraftaki koltuk blokundan hafifçe doğrulan bir gazeteci, Başkana sualini sora-

Başkan Gürsel ve basın mensupları son basın toplantısında
Beklenen sürpriz

Haftanın İçinden

Cumhuriyetimizin

Bugünlerde Temsilciler Meclisinde görüşülmesine başlanacak olan Anayasa tasarısını dikkatle okudum. Metin, hiç şüphe yok, müzakeresi boyunca umumi efkarın alâka merkezi olarak kalacaktır. Bunda sadece fayda değil, lüzum da vardır. Kurucu Meclisten çıkacak tasarı referanduma sunulacağına göre, yeni Cumhuriyetin temel kanunu hakkında herkesin bir fikir sahibi olması şarttır. Elbette ki referandum vesilesiyle siyasî partiler kendi görüşlerini tesbit edip taraftarlarına lehte ve aleyhte, yahut çekimser oy kullanmayı tavsiye edecekler, böylece görüşleri kanal içine alacaklardır ama gene de seçmen vatandaşın bilhassa Temsilciler Meclisindeki müzakeresi sırasında Anayasayla ilgilenmesi gereklidir.

*

Evvela, Anayasa konusunda bir kelime. Çok partili hayat boyunca Türkiyede bazı mefhumlar ve bazı müesseseler gerçek mahiyetlerini, hattâ mânâlarını kaybetmişler, bir bakıma efsaneleşmişlerdir. Mesela Anayasa, meselâ Seçim Sistemi, meselâ Anayasa Mahkemesi düzenlerin iyi ve fena işleme kıstası haline gelmişlerdir. Demokrasimizin dejenere olmasında 1924 Anayasası, ekseriyete dayanan seçim sisteminin faziletsizliği, teşrii kuvvetin kontrol edilememesi başlıca sebepler sayılmıştır. Bunlara, hele son beş senedir bir takım antitezler yaratılmıştır. Bir "iyi anayasa", nisbî temsil, her kanunun yürürlüğe konmasını önleyecek bir mekanizma adetâ sihirli değnekler addedilmiştir. Yürekten inanılmıştır ki rejime bunlarla dokunuldu mu her şey bir anda güllük, gülistanlık olacak, bütün dertler arkada kalacak, parlak ufuklar, nurla istikballer elle tutulur hale gelecektir.

Aslında, hayal olan budur. Anayasa, nihayet bir takım kelimelerin yanyana getirilmesi suretiyle hazırlanmış bir metindir ve ancak onun tatbikat şartları, başarısının veya başarısızlığının anahtarlarıdır. Bu vadide, pek klâsik bir misal İngilteredir. Doğru dürüst bir yanlı anayasaya sahip olmamaları, İngilizleri uzun asırlardan bu yana gıpta edilecek bir cemiyet düzeni içinde yaşamaktan alakoymamıştır. İngilizler eften püften bir yazılı anayasayla dünyanın en büyük imparatorluğuna karabilmişler, daha mühimi, şartlar gerektirdiğinde onu Kendileri için en az zararlı şekilde tasfiye edebilmişlerdir. Buna mukabil, hazırlandıkları devirde birer hukuk abidesi sayılan bir takım anayasalar pak kısa bir zaman süresi içinde ufalanıvermişler, itibarlarından kaybetmişler, tanzim ettikleri devleti belâya sürüklemişlerdir.

Kötü idareciler elinde çok çekilmiş olmasının neticesi bulunan bu fikri deformasyon, 27 Mayıstan bu yana girişilmiş anayasa çalışmalarının büyük handikapını teşkil etmiştir. Sayın Onarın başkanlığındaki ilk komisyon, belki de görüşlerin an heyecanlı ve ateşli sayıldığı bir devrede işe koyulduğundan anayasaya adetâ bir kudsiyet verme gayretine kapılmıştır. Kelimelerin politikacıları bağlayabileceği, ancak metinlerin siyasî hayata istikamet verebileceği, bir şey bir yere yazıldı mı sosyal hadiselerin artık o kanun çerçevesi içinde akıp gideceği inancıyla son derece teferruatlı, pek çetrefil, icra organlarını ziyadesiyle bağlayıcı ve süslü formüllerle bezenmiş bir tasarı uzun bir çalışma devresinden sonra M.B.K. ne tevdi edilmiştir. Şimdi, Temsilciler Meclisinin bir komisyona tarafından hazırlanmış olan ve evvelâ bu Meclisin umumi heyetinde, sonra M.B.K. nde görüşülecek bulunan metinin şurasında burasında Onar Komisyonunun ağır mirasının yükünü hissetmemek kabil değildir. Anayasadan her derdin çaresinin bulunması arzusu tamamile yenilemediğinden, buna mukabil devlet hayatının icapları da bu sefer kaale alındığından meziyeti de, kusuru da göze çarpıcı bir tasarı ortaya çıkarılmıştır. Metin üzerinde Kurucu Meclisin iki heyeti tarafından yapılacak bir kaç basit, iddiasız, ilerde tehlikeli ihtilatlara yol açabilecek pürüzlerin, fazlalıkların kaldırılması şeklinde düzeltmeler bir demokratik cumhuriyeti pek âlâ işletecek bir anayasayı Türk milletine sunabilecektir.

*

Tasarının meziyeti, adetâ mükemmel bir siyasi sistem kurmasıdır. Politika hayatımızın çeşitli kuvvetleri ve müesseseleri arasındaki münasebetler gayet güzel tanzim edilmiştir. İcra organı gerekli hareket imkânına malik olmakla beraber ciddî bir mürakabeden de kurtulmuş değildir. Teşrii organ, 1924 Anayasasına göre malik bulunduğu haklardan kısman feragat etmekle beraber gene millî iradenin tecelli ettiği müessese olarak kalmaktadır. Kaza kuvveti daha müstakil hale getirilmektedir. Yeni kurulan başlıca iki organın. Cumhuriyet Meclisinin ve Anayasa Mahkemesinin rolleri ne küçümserimle, ama ne de mübalâğa edilmiştir. Zâten tasarı kuvvetlerin toplanması yerine kuvvetlerin muvazeneli bir şeklide dağıtılması ana fikrine dayandığından, mekanizma olarak gıcırtısız işleyebilecek çarklar yaratmıştır. Hükümet etme yetkisi üzerine ipotekler koyan garip şûralar, bağımsız müesseseler fikrine iltifat edilmediğinden bu çarkların yerli yerine konulmasa da imkân dahiline girmiştir.

Sistemin işleyişinde, şüphesiz düzeltilecek pürüzler mevcuttur. Bu pürüzlerin bir kısmı adetâ bilerek, daha büyük mahzurların önlenebilmesi için tasarıda bırakılmıştır. Ama bunlara daha talihli formüller bulmak pek âlâ kabildir. Bu neviden pürüzlere bir misal olarak Anayasa Mahkemesiyle ilgili 153. maddeyi göstermek kabildir. Bu maddeye göre Anayasa Mahkemesi bir kanunun, maddenin veya içtüzüğün Anayasaya aykırılığım ilâma bağladıktan sonra bunun bir belirli süre daha yürürlükte kalmasına cevaz verebilecektir! Gerçi gerekçede bu, "hukukçu kafası" taşımayanlar için hayret edilecek hüküm "Bir kanunun derhal ve umuma şâmil olarak ortadan kalkmasından doğabilecek mahzurları bertaraf etmek ve yasama organının gereken tedbirleri almasını sağlamak için..." diye izah edilmektedir ama, Anayasaya aykırılığı tesbit edilmiş bir metnin o andan sonra nasıl tatbik edilebileceği "hukukçu kafası" taşıyanlar tarafından pek düşünülmemişe benzemektedir. Tabii aslında, bu hükmün altında "Anayasa mahkemesine en ufak teşrii yetki karıntısı vermeme" tarzındaki gayet makbul ve doğru prensibin yattığını görmemek imkânsızdır ama daha mantıki bir hal çâresi bulmak da pek âlâ kabildir. Sanırım, Anayasanın mekanizma kısmında yapılacak düzeltmeler ta ve buna benzer mahiyette bir "talihli formülü

Anayasası

Metin TOKER

ifade" yapından ileri gitmeyecektir. Yoksa Meclislerin ve Anayasa Mahkemesinin teşekkül tarzı, Cumhurbaşkanının seçimi, Başbakanın Meclis üyesi olma. mecburiyeti, buna mukabil Bakanların dışardan tâyin edilebilme serbestisi, denetleme usulleri, iki Meclis arasındaki münasebetler, M.B.K. üyelerinin statüsü, bügünün bir takım kritik meselelerinin istikbal düşünülerek ustaca ele alınma şekli hep övülecek başarılardır.

*

Tasarının kusuru, daha ziyade, "Onar Tasarısı"nın fazla hissi, çok sübjektif, kelimelerin kerametine lüzumundan fazla inanan zihniyetinin izlerinin tamamile silinememiş olmasından doğmaktadır. Bu yüzden, aslında bir devlet nizamı, bir hükümet etme Sistemi getirmesi ve ortalığı karıştırmamak için bananla yetinmesi gereken Anayasa zaman zaman bir parti programı, hattâ hükümet beyannamesi havası almaktan kurtulamamıştır. İhtilâli hemen takip eden günlerde moda Olan ve Allahtan meşhur 14'lerin, tehlikesini o ihtiyatsız davranışlarıyla en gafillerin bile gözlerine soktukları yaldızlı formüller, salon sosyalistlerinin kof ve yuvarlak lâfları devletimizin, cumhuriyetimizin te--elini teşkil edecek metine sızma imkânım bulmuştur.

Bir yanlış anlamayı önlemek için hemen belirtmek isterim ki her hangi bir görüşün savunulabilmesi aleyhinde asla değilim. Salon sosyalistlerinin de, söyleme tarzlarındaki bütün sevimsizliğe rağmen, söylediklerinde doğru ve haklı tarafların bulunduğu muhakkaktır. Ama bunların ifadesi yeri bir devletin temel kanunu olamaz. Devletin temel kanunu, haklı veya haksız, mantıklı veya mantıksız, faydalı veya faydasız her görüşü içine alabilecek genişlikte olmalıdır. Tek sınır, devletin yapısının icabı olan hususi tahditlerdir. İkinci Cumhuriyetimizin temel kanunu bu neviden iki hudut taşını haldi gösterir. Bunlardan birincisi Atatürk inkılâplarının mânâları ve ruhlarıyla muhafazası, diğeri -açık acık- komünist veya mürteci partilere karşı settir. Ama bunların dışında "bu memleket böyle kalkınır, bu memleket şöyle kalkınır" diye bir takım görüşleri parti programlarından veya hükümet beyannamelerinden çıkarıp bir Anayasaya aktarmak bugünkü cemiyetimizin bir zarureti değildir.

Eldeki tasarıda ta neviden fazlalıkların ilki ve en göze çarpanı hemen ikinci maddededir. İkinci madde "Türkiye Cumhuriyeti demokratik ve lâiktir" diye başla makta, arkadan hemen bir noktalı virgülle devam etmektedir "insan hak ve hürriyetlerine, çalışma ve sosyal adalet ilkelerine dayanır." Maddenin son faslını bir gayretkeşlik saymamaya imkân var mıdır? Haydi, yaşadığımız devirde "demokratik'* tâbirinin Demir Perdenin ta yanında vs o yanında başka mânalara alındığını göz önünde tutarak "insan hak ve hürriyetleri" kelimelerine -sanki bunlar da başka mânâlara alınmıyormuş gibi..-rıza gösterelim. Ama, çalışmayı bir anayasa maddesi olarak devletin temel kanununa koymanın ihtilatlar yapabileceği vs hangi ağızlarda ne çeşit sakızlar olabileceği nasıl hatıra getirilmez?. Nitekim bir belirli görüşün ziyadesiyle belirli bir şampiyonu daha metin kanunlaşmadan ta maddeyi Türk cemiyetinde körüklemeyi pek arzuladığı sınıf mücadelesinin mucip sebebi diye göstermekten çekinmemiştir.

Çalışma fazilettir» çalışmama faziletsizliktir. Buna hiç kimsenin itirazı olamaz. Ama, insanlardan faziletli olmalarım istemek bir Anayasama vazifesi midir, değil midir? Münakaşası yapılacak nokta budur. Yâni, İkinci Cumhuriyetimizde bir adama, diyelim babasından ayda bin liralık bir gelir miras kalsa ve bu adam "ben çalışmayacağım, bu gelirle geçineceğim" dese; yahut bir adam ailesinden bir milyon ikiyüzbin lira nakit para kalsa, bu adam ayda beş bin liradan senede altmış bin lira yemeye ve hiç çalışmadan, servetini de işletmeden, parasını evde bir küp içinde tutarak tam yirmi yıl müddetle hiç bir iş yapmamaya karar verse cemiyetimizde yaşama hakkına sahip olacak mıdır, olmayacak mıdır? Anayasalar bu suale cevap verirler. Yoksa, o davranış hakkında kıymet hükmü koymazlar.

*

Teldeki Anayasanın "Temel Haklar ve Ödevler" başlığını taşıyan İkinci Kısmı, sanırım bu neviden bir zafiyet -yahutt fazlalık- ile malüldür. Kanım koyucuların, Meclisin umumi heyetinde, komisyondaki arkadaşlarını tesir altında bırakmış olan "kelimelerin sihri"nden kendilerini kurtarmaları ve böyle metinlerin umumilik vasıflarına daha fazla iltifat etmeleri son derece faydalı olacaktır. Bu kısımda Komisyon öyle mübalâğalara sapmıştır ki, zaman zaman gülünçlüğe düşmekten bile kendisini kurtaramamıştır. Düşünmek lâzımdır ki basında cevap ve tekzip hakkı Anayasaya alınmıştır! Ücretli hafta ve bayram tatili ve ücretli yıllık izin hakkı da aynı metnin içindedir! Devlete, nihayet bir sistem olan kooperatifçiliği "her alanda geliştirme" ödevi bile verilmiştir!Metinde öylesine teferruata inilmiştir ki en sonda kanun koyucular, frenklerin bedahatleri keşif gibi söyleyenleri tezyif için zikrettikleri M. de la Palisse'e taş çıkartan bir 51. maddeyi bu kısmın sonuna eklemişlerdir: "Devlet, bu bölümde belirtilen iktisadi ve sosyal amaçlara ulaşma ödevlerini ancak iktisadi gelişme ve mali kaynaklarının yeterliği ölçüsünde yerine getirir!"

Politika biraz demagoji olduğu için, Anayasanın "Sosyal Hedefler" gibi cafcaflı isim takılabilecek bu fazlalıklarım savunurken "Vay efendim, işçiye ücretti bayram izni vermeyelim mi?", yahut "Yâni, cemiyetimizde çalışmadan, parazit halde yaşanabilsin mi?" tarzında çıkışlar yapılmam mümkündür. Hattâ "Şu zavallı memleket.." ve "Asırların ihmali.." edebiyatı şimdiden başlamıştır bile. Ama bu çeşit davranışlar, meseleyi asıl münakaşa konusu olan noktadan çıkarmak için sarfedilen gayretten ibarettir. Bu "Sosyal Hedefler" asil hedeflerdir, varılması gereken hedeflerdir. Ancak bunun yolu, onları sihirli kelimeler halinde Anayasa metinlerine doldurmak değildir. Bu usul, bilâkis, tehlikeli ihtilâflardan başka şey sağlamaz. Bir Anayasadan beklenen, sistem karmak, mekanizmanın çarklarım yaratmaktır. Cemiyet, kendi demokratik hayatı içinde o hedeflere normal ve batık yollardan, kandı sıhhatli fikir ayrılıkları ve daha iyiyi bulma gayretleriyle varır.

İşte, Anayasa tasarısının bende bıraktığı intiba bu oldu.

rak arkadaşlarına öncülük etti. Muhabirin suali, yeni partilerle ilgiliydi ve iddiasına göre, yeni kurulan partilere bir takım zengin ve muteber zevat nakdi yardıma başlamışlardı. Bu yardımın bir peşin hesap mahsulü olması ihtimal dahilindeydi. Acaba mesele bir kanun mevzuu yapılarak, bu tip nakdi yardımların önünün alınmasına imkân var mıydı? Gürsel suali dikkatle dinledi. Sonra:

"— Tok, artık Hükümet idaresinde talancılık olmayacaktır" dedi.

Koltuğunda öne doğru eğilerek devam etti:

"— Nüfuz suiistimali olmayacaktır. Biz partilerin gayretlerini memlekete hizmet istikametine sevke gayret ediyoruz. Zenginler aldanıyorlar. Bunu asla yaptırmıyacağız".

Bir mühim mesele de böylece cevaplandırıldıktan sonra, asıl mühim meselelere geçildi.

Kayruklara ihtar

Asıl mühim meselelerin başında, tabii, kuyrukların bir süredir devam ettirdikleri'su-alti faaliyetleri geliyordu! Bunun için basın mensupları en yetkili ağızdan bu hususta malûmat istediler. Bu arzu, uzun boylu bir muhabir tarafından dile getirildi. Muhabir, Silahtarağa sabotaj teşebbüsünden bahsetti ve ilgili makamların sadre şifa malûmat vermediklerinden yakındı. Gürsel bunun üzerine meseleyi açıklamağa başladı. Silâhtarağa Fabrikasındaki sabotaj teşebbüsü, müfrit D.P. yakınlarından gelmişti. Dışarıdan yapılmış bir hareket değildi. İşi tertip edenler içerdeki devrim düşmanlarıydı. Bunu Gürsel "Yâni yabancı . düşman değil" diyerek ifade etti. Bundan sonra Başkan yüz hatları hafifçe ' gerilerek konuşmasına devam etti:

"— Akıllarınca fabrikalar işsiz kalacak. Huzursuzluk çıkaracaklar. Milyonlarca lira zarara girilecek. Kasıt şudur: Güya böyle bir huzur- . Buzluktan faydalanmak, İstanbulu ele geçirmek ve Yassıadadakileri kurtarmak..."

Başkan, sözlerinin burasında hayli heyecanlanmıştı. Üstelik yüzündeki tebessüm de kaybolmuştu. Fakat heyecanına rağmen devam etti:.

"— Bu ihtilâli yapan. adamlar kuru gürültüye pabuç bırakacak cinsten idamlar değillerdir. Farzımuhal böyle bir şey olsa, Yassıadaya gidenler orada et ve kemikten başka bir şey bulamazlar".

İhtilâlin başı, kızmıştı. Bu kızgınlığını da dile getirmekten çekinmedi. Bundan sonra, ihtilali yapanların ne tip insanlar olduklarım anlattı ve:

"—Yaptığımız iş, yürüttüğümüz vazife, çocuk oyuncağı değildir. Türk milletini ceberrut ve menfaatçi idareden kurtarıp, hak ve adalet idaresinin gelmesine çalışıyoruz. Bunun önüne geçmek isteyenler mutlak hüsranla karşılaşacaklardır".

Başkanın sözleri bitmişti ki, bir başka muhabirin ayni konuda sorduğu bir sual meselenin bir kere daha açılmasına sebep oldu. Muhabir, İstanbulda tevkif edilen 23 kişiden bahisle, İnkılâp Mahkemeleri meselesine dokunuyordu:

"— Acaba, kıpırdanışları dikkate alarak İnkılâp Mahkemeleri kuracak mısınız?"

Başkan evvelâ, sualin 23 kişilik tevkifatla ilgili olan kısmına cevap verdi:

"— Onlar hakkında mahkemeler karar verdi. Bunlar D.P. nin mecnun takipçileridir. Tabii, adetleri bu kadar değil, daha da var. Onları idare eden başlar var, peşlerindeyiz. Bunlar elime geçince, cezalarım o kadar şiddetle çekeceklerdir". Sonra kıpırdaşanlar karşısında İnkılap Mahkemeleri meselesine de temas ederek:

"— Yok, o kadar mühim değil. Bunlar olabilir. İnkılâp Mahkemeleri çok çetin ahvalde kurulabilir" dedi.

Partilere dair

Toplantının havası gittikçe ısınmağa başlamıştı. Salonda bulunan gazeteciler açılmışlar, Başkan sükûnetine nisbeten kavuşmuştu. Mütemadiyen gülümsüyor ve önündeki

Gürsel bir suali dinliyor
Selâmet sabrın sonundadır

kâğıda sağ elindeki kalemle daireler çiziyordu. Ama bunda bir sinirlilik edası da yok değildi. Tam bu sırada bir başka gazeteci konuyu değiştirdi. Yeni sual, yeni kurulan partilere dairdi ve bu partiler içine sızan kötü niyetli şahısların bir kanunla yollarının kesilip kesilmiyeceğini derpiş ediyordu. Başkan bu suali de dikkatle dinledikten sonra:

"— Biz partilere telkin yapıyoruz. Onlar bu telkinleri hüsnüniyetle telâkki edebilirler" diye söze başladı ve devam etti:

"— Biz Hükümet olarak her şeyi dikkatle takip ediyoruz".

Bu sırada bir başka sabırsız gazeteci Başkanın sözünü kesti ve İzmirde yapılan tevkiflerle ilgili bir sual sordu, Başkan bu suali de ayni mütebessim çehre ile dinledi ve:

"— Onları biz tevkif etmedik. Kendi aralarından biri haber verdi" diyerek izahatına son verdi.

Bundan sonra mesele gene değişti. Fakat bu defa konuşma konusu eski bir hikâye idi. Merakını yenemeyen bir gazeteci:

"— Seçim tarihini söyliyebilir misiniz?" diyordu.

Başkan bu sualin daha başında gülmeğe başladı. Belli ki er-geç böyle bir sual bekliyordu. Kafasını hafif hafif sallıyarak dinledi, sonra cevabını verdi. Gürselin cevabının ilk cümlesi:

"— Çabuk olmasını benden daha çok arzu eden kimse yok" oldu. Arkasından da:

"— Amma, seçim rastgele yapılmaz. Seçim mâkul, muvaffak şekilde cereyan etmelidir. Bunun için de bazı şartların hazırlanması icabeder" dedi ve ilâve etti:

"— Maatteessüf tarih' söyliyemiyeceğim."

Tabii bu, beklenen cevap olduğu için uzunca masanın etrafında bulunanlar üzerinde bir sürpriz tesiri yapmadı. Zira Anayasa ve Seçim Kanunlarım Kurucu Meclis tamamlayıp çıkarmadan önce bir tarih teebiti elbette ki bahis konusu değildi. Ama o işin bitişiyle seçim arasında uzun fasıla olmayacakta. Bu arada yabancı muhabirler de gene yeni bir sual kampanyasına hazırlanmaktaydılar. Uzun boylu yabana muhabir bir defa daha ayağa kalktı ve bu defa El Ahbar gazetesinin.bir sualini nakledeceğini bildirdikten sonra, Türkiye Devleti Başkanından Afrikadaki durum hakkında ne düşündüğünü sordu, Gürsel yabancı muhabiri kendine has dikkatiyle dinledi ve:

"— Afrika henüz durulmadı. Her taraftan . tahriklere mâruz memleketler manzumesidir. Onlara biz yardıma çalışıyoruz" diye cevap verdi.

Yabanın gazeteci cevabını' almış olmalı ki, yerine oturdu. Toplantının. sonlarına gelinmesine rağmen dostâne sohbet bütün sıcaklığıyla devam ediyordu. Sual sorma sırası gene yerli muhabirlere gelmişti. Masanın uç tarafında oturan bir başka bayan gazeteci, . daha Önce sorulan bir sual ve verilen bir cevapla ilgili merakını Başkan Gürsele yeni bir sual halinde nakletti. Sual gene yeni partilere nakdî yardım yapan zenginlerle ilgiliydi. Bayan gazeteci, Başkanın az önce verdiği cevabı dikkate arzediyor ve şöyle diyordu:

"— Efendim, normal nizam avdet edince, eğer bu zenginler nüfuz suiistimaline çalışırlarsa şiddetle mâni olacağız buyurdunuz. Acaba bu müdahale ne şekilde olacaktır?"

Gürsel suali bir defa daha dinledi ve zarif muhabirin sualini tatminkâr bir şekilde cevaplandırdı.' Elbette ki bu müdahalenin bizzat kendi taraflarından yapılacağını ifade etmek istememişti. Nitekim bunu açıklayınca mesele de hallolmuş oldu. Gürsel:

"— Anayasa Mahkemesi var. paha mühimi, Anayasa var, İkinci Meclis var ve nihayet milletin artık uyanmış bulunan efkârı umumiyesi var. Zannederim her taraftan feryat yükselir" diyerek açıklamasını bitirdi.

Hotham'ın endişesi

Bu sırada, masanın uç tarafındaki bir koltukta oturan sarışın, sempatik tavırlı bir adamın sual sormak üzere hazırlandığı görüldü. Bu, Ankaralı basın mensuplarının çok iyi tanıdığı bir İngiliz gazetecisiydi ve adı David Hotham'dı. Hotham'm sual sormak üzere hazırlandığı görülünce, gözler bu becerikli gazeteciye yöneldi. Hotham hafifçe yerinden doğruldu ve son derece terbiyeli ve mahcup bir eda ile bir endişesini Gürsele sual olarak takdim etti. Hotham bu sualinde Gürselden, yeni parti kurulması konusunda tahdit kaldırıldığına göre, Türkiyede bir Komünist Partisi kurmak için teşebbüste bulunulursa müsaade edilip edilmiyeceğini soruyordu. Gürsel, Hotham'ın türkçe sorduğu bu suali mütebessim bir ifade ile dinledi ve:

"— Bizim Hükümet çok liberal ana, bir Komünist Partisine de müsaade etmez" diye cevap verdi.

Bu sırada salonda bulunan gazeteciler gülmeğe başlamışlardı. Gürsel devam etti:

"-— Benim fikrimi sorarsanız, iyi olur derim. Şimdi gizli kapaklı oluyor, o zaman acık olur".

Bu sözler salonda bulunanların pek hoşuna gitti. Şakacı haliyle tanıdıkları Gürseli hep böyle şakacı görmek istiyorlardı. Çatık kaş Devlet Başkanına yakışmıyordu. Basın toplantısı tam bir sohbet toplantısı halini almıştı. Muhabirler de açılmışlardi. Başlangıçtaki çekingenlik kaybolmuştu.

Başkanın hemen yanında oturmakta olan Yeni Gün gazetesinin İstihbarat Şefi evvela sağına soluna şöyle bir bakındı, sonra zeki gözlerle Başkanın gözlerinin içine bakarak sual sorma müsaadesi istedi ve heyecanla sualim sordu. Sual, meşhur Yassıada ve oradakilerle ilgiliydi. Genç gazeteci Başkandan, duyduğu bir rivayetin doğru olup olmadığını soruyordu. Yassıadada verilen cezaların, İmralıda infaz edileceğini işitmişti. Acaba bu ne dereceye kadar doğruydu? Başkan bu suali:

"— Nereden çıkıyor bunlar? İnfaz bir icra İse, neden Yassıadada değil de İmralı?" seklinde cevaplandırdı.

Bundan sonra Başkan, infaz deyince akla galen idam cezalarının şekli üzerinde bir fikrini:

"— Banim bir fikrim var" diyerek açıklamağa başladı.

Bilindiği gibi idam cezaları meydanlarda infaz ediliyordu. Halbuki bu usûl, içinde bulunulan asır ile kabil-i telif değildi. Pekâlâ infazlar suçlunun mahpus bulunduğu yerde yapılabilirdi. Başkan bu husustaki kanaatini:

"— Tabii, bu benim şahsî fikrimdir. Bunda asla Yassıada mavzuubahis değildir. Akla bile gelmedi. Kanun müsaitse, öyle yaptıracağız" diye açıkladı.

Sonra da:

"• - Meydanlarda insan idam etmekten; Vazgeçeceğiz" diyerek bahsi kapadı.

Saat 10,30'a geliyordu. Sualler hemen hemen bitmek üzereydi ki Balkan, hiç bir hususun karanlık kalmamasını temin maksadıyla bir defa daha sormakta fayda gördü:

"— Galiba soracak bir şeyiniz kalmadı?"

Bir gazeteci:

"— Paşam, maşallah hepimize meydan okuyorsunuz" diye cevap verdi.

Demek ki soruların sonu gelmişti. Toplantı sona ererken basın mensupları, itina ile hazırlanmış sual - cevap broşürüne göz atıyorlardı. Bu günkü toplantının en mühim haberini almışlardı Siyasi faaliyet Nisanın başında kademeli olarak serbest bırakılıyordu. Zaten broşürdeki suallerin hepsi birer defa daha toplantıda açıklanmıştı.

Gürsel bir suali cevaplandırıyor
Boğaz dokuz boğumdur

Kaynayan kazan

Haftanın sonundaki o gün, ihtilâlin en selahiyetli ağzından siyasi faaliyet müsaadesi tarihinin çıktığından bir kaç saat sonra haber, başkent siyasî kulisinde birden yayıldı. Bilhassa yeni kurulsa partilerde heyecanla karşılanan haberin sürpriz olacak yanı yoktu. Fakat bunun bizzat Gürselin ağzından işitilmesi, yeni

devre girişin son hazırlıklarının ikmal edilmek üzere olduğu kanaatini uyandırdı. Parti ileri gelenleri habere muttali olur olmaz hemen telefonlarının başına geçtiler ve merkezleriyle temas ettiler.

Tabii bu arada bir başka meraklı kafilesi de liderlerin telefonlarını, kapılarını aşındırmağa başladılar. Bu meraklı grubu, gazetecilerdi. Basın mensupları, liderlerin bu husustaki fikirlerini öğrenmek istiyorlardı. Bu arada AKİS ekipleri de kesif bir faaliyete giriştiler. AKİS ekibinin ilk yakaladığı politikacı lider, Y.T.P. Genel Başkanı Ekrem Alican oldu. Alican Temsilciler Meclisinden henüz dönmüş ve yemeğe oturmuştu ki, telefonu çaldı. Lokmasını çiğnemeden telefona koştu ve karşısında AKİS muhabirini buldu. AKİS'çii, Alicana. kendisini çok aradığım bildiriyor ve bu zamansız rahatsız edişinden dolayı özür diliyordu. AKİS'çinin asıl öğrenmek istediği bir şey vardı:

"— Efendim biliyorsunuz, Devlet Başkanı bugün yaptığı basın toplantısında Nisan başında siyasi faaliyete müsaade edileceğini bildirdi. Bu hususta Y.T.P. lideri olarak fikrinizi öğrenmek istiyoruz. Acaba konuşmak için bir randevu talep edebilir miyim?"

Lider Alican suali dinledi ve lokmasını çiğneyerek:

"— Karşı karşıya gelmemize lüzum yok. İsterseniz ben size partimin görüşünü hemen şimdi ifade edeyim" dedi.

Sonra tane tane anlatmağa başladı:

"— Siyasi faaliyetin başlamasına müsaade edilmesine elbette taraf tanın. Kademeli olarak yapılacakmış, elbette doğrudur: Bundan sonrası, bu faaliyetin medeni bir şekilde- cereyan etmesini sağlamaktır. Bu da partilere düşen bir vazife oluyor. Partiler bu vazifeyi yerine getirirler- , se elbette memleket için son derece hayırlı olur."

Alicanın sözleri bu kadardı. AKİS'çi teşekkür derek telefonu kapattı ve yem lider avına çıktı.

AKİS muhabirinin ikinci hedefi, Karanfil sokaktaki C.H.P. Genel Merkezi oldu. Fakat bu defa şans AKİS muhabiriyle beraberdi. C.H.P. nin başarılı, Genel Sekreteri Aksalı merdivenlerde yakaladı. Aksalın üzerinde, açık kahverengi bir palto başında gri bir fötr vardı. AKİS'çii ve- Aksal selamlaştılar. Merdivenler acele ile çıkıldı. Aksalın hedefi, o sırada toplanmış bulunan Merkez İdare Kurulu toplantısıydı. Ne var ki yolu AKİS'çi tarafından kesiliyordu. Muhabir, meramını ancak yukarı katta, Genel Sekreterin odasının önünce anlatabildi. Aksala, bu husustaki fikrini öğrenmek istediğini bildirerek:

"— Efendim, acaba ne diyorsunuz?" diye sordu.

Aksal, genç adamı gülerek süzdü ve omuzlarını silkerek:

"— Hiç..." dedi. Fakat hemen ilâve etti:

"— Tabii karşılarım".

Ama AKİS'çi işi bu kadarla bırakmak istemiyordu. İkinci bir dilekte bulundu:

"— Bir demeç istiyoruz".

Aksal gülümsiyerek omuz silkti:

"— Olmaz, hiç düşünmedim".

İlerlemeğe çalıştıysa da. muhabirden kurtulamadı. Muhabir kollarını iki' tarafına gererek sempatik Genel Sekreterin yolunu kesti ve:

"— Öyleyse siz de Merkez İdare Kurulu Toplantısına gidemezsiniz" dedi.

C.H.P. nin yakışıklı Genel Sekreteri odasına girerek paltosunu çıkardı ve genç muhabire yer gösterdi. Buzlar erimişti. Aksal koltuğuna oturdu ve bir taraftan mektuplarını kontrol ederken bir taraftan da konuşmağa başladı, tik sözleri:

"— İyi oldu. Geçirdiğimiz tecrübelerden ders alarak, politik mücadelelerin medeni olmasını temenni ederim" oldu. Ondan sonra da:

"— Geçmiş, mücadelelerden ders alınması ve bundan sonraki mücadelelerin geçirdiğimiz tecrübelerin ışığı altında yapılması gerekir. Hayırlı olur inşallah" diye bitirdi.

İsmail Rüştü Aksal
İşi başından aşacak

Demeç verilmişti, Aksal artık gidebilirdi. Nitekim müsaadeyi AKİS' çiden alacak kadar tevazu gösterdi ve:

" —Artık gidebilirim, değil mi?" dedi.

Aksal aceleci adımlarla geciktiği Merkez İdare Kurulu Toplantısına giderken, AKİS muhabirleri yem partilerin yolunu tuttular.

Particilik oyunu

Bir başka AKİS ekibinin yolu, Tuna caddesinden geçmekteydi. Tabu, A.P. Genel Merkezine uğranılmadan edilemedi. A.P. Genel Merkezi, sefil bir manzara ortasına oturtulmuş bir binada bulunuyordu. AKİS ekibi hemen sehiyetli bir şahıs aramağa başladı. Bulunanla yetinildi. Bulunan adam, partinin Genel Sekreteri Şinasi Osma idi ve AKİS' çiler geldiğinde telefonla konuşmaktaydı. Bir AKİS'ciyi görünce konuşmayı kısa kesti ve kolun.", girerek dışarı sürükledi. Belli ki içeridekileri AKİS'çilerin görmesini istemiyordu. Zira içerde eski D.P. li gençlerden Orhan Sakarya ve arkadaşları kumpas kurmuşlardı. Şinasi Osmaya vaziyeti anlatmağa lüzum kalmadı. Anlaşılan, rolünü iyi ezberlemişti. Hemen konuşmağa başladı:

"— Daha ortada bir şey yok".

Sonra ilâve etli:

"— Evet, Devlet Başkanı söylemiş ama, nasıl, ne şekilde, bilmiyoruz. Sütten ağzımız yandı. Şimdi bir şey söyleriz, bakarsın aksi çıkar. Hele bekleyelim".

Bu sözlerin, bir partinin Genel Sekreterinin ağzından dökülmesi genç gazetecileri pek neşelendirdi. Anlaşılan bu binanın içinde oynanan bir particilik oyunu idi.

Kaybolan lider

Bu sırada bir başka lider kovalanmaktaydı. C.K.M.P. nin irikıyım lideri, basın toplantısından çıkan gazetecilerin başlıca meşgalesi oldu. Lider Bölükbaşıyı bir türlü yakalamak kısmet olmuyordu.

Saatlerin 20 yi gösterdiği sırada C-K.M.P. Genel Merkezine telefon eden irikıyım lider, traş olduktan sonra Partiye geleceğini ve arkadaşların kendisini beklemelerini tembih etti.

Bunun üzerine basın mensupları irikıyım lideri aramaktan vazgeçtiler. Esasen ne vakitleri ne de Bölükbaşının sütunlar dolusu edeceği laf için gazetelerinde yerleri vardı.

İlk hareket

Başkent siyasi kulisi kazan, gazeteciler kepçe, dolaşıp dururken,

Basın

Bakanlar TC Bakanlıklar

Cihat Baban

Adamın adı Ömer Tuğrul Balantekinmiş. Bir aksam kafayı çekmiş, çekmiş, çekmiş. Ver elini, Radyoevi. Dalmış içeri, başlamış bağırmağa. Meramını sormuşlar. Anlatmış. İllallah, diyormuş, bu radyonun programlarından. Müdüründen sanatkârlarına, bütün idarecileri değiştirecekmiş. Küfür de etmeye başlayınca, yakalamışlar. Doğru, Ankara Kumandanlığına. Ankara Kumandanı da, bakmış ki adam haneberduş takımından, kolundan tuttuğu gibi Ankara Örfi İdare mıntakasının dışına atıvermiş. Mesele de bitmiş.

Hâdise, bitirdiğimiz haftanın sonlarında bir tebliğ halinde aynı Ankara Radyosunun mikrofonu vasıtasıyla duyurulduğunda şüphesiz pek çok kimse gülmüştür. Ama pek çok kimsenin de bu, canına tak demiş sarhoşa karşı bir sempati duyduğunu inkâr etmenin imkânı var mıdır? İnsanların, kendilerinin yapmak isteyip te yamadıklarını yapanlara besledikleri sempati neviinden bir sempati..

Türkiye radyolarının hukuken bağlı bulunduğu Basın - yayın ve Turizm bakanlığının başına bir iyi gazetecinin, Cihad Babanın gelmesinden bu yana uzun aylar geçmiş bulunuyor. Cihad Babanın bu devre zarfında radyo programlarının tamamını ıslah etmeye muvaffak olması elbette kabil değildir. Nitekim buna ondan bekleyen de yoktur. Nihayet radyoculuk bir meslektir, kendisine has hususiyetleri vardır, İhtisas işidir. Gönül isterdi ki yeni Bakan bu işe hiç olmazsa el atsın, bir ıslahat teşebbüsünde bulunsun, yola çizsin. Bana yapmamış bulunmasının mazereti vardır, yoktur. Vazife devresinin muhasebesi yapılırken bu husus düşünülür. Ama Cihad Babanın Bakan olmasından değil bir kaç ay, bir kaç *gün* geçtikten sonra dahi Türkiye radyolarındaki haber ve siyasî tefsir yayınlarının aynı kalmasının hiç bir mazereti bulunamaz. Eğer Cihad Babanın vaktiyle başarıyla idare ettiği Tasvir gazetesinde haber sekreteri şimdi radyolarda okunan cinsten bir haber bülteni hazırlasaydı, eğer gazetenin siyasi tefsircisi Olaylar ve Yankıları tarzında bir yazı getirseydi Bugünün Basın - Yayın ve Turizm Bakanı masasından kalkar, haber sekreterini veya siyasi tefsirciyi kovalardı. Şimdi, bu yavelerin milyonlarca insana dinletilmesi karşısında Cihad Baban küçük parmağını kaldırmıyor. Hayret!

Bir haber bülteni, günün haberlerini en cazip tarzda veremezse ona bülten değil yama bohçası denir. Nitekim Türkiye radyolarının haber bültenleri bir takım ajans haberlerinin altalta konmasıyla, yâni sâdece makas kullanılarak -biraz da kafa kullanılsa günahmış gibi..- hazırlanmış metinlerdir. Bir hâdise alınsın, ona ait bütün haberler tetkik edilsin, sonra derlensin, üzerinde işlensin, hâdisenin parçalan arasında irtibatlar kurulsun ve dinleyiciye öyle verilsin! Ne gezer? Çünkü o takdirde ciddi şekilde, bir beylik müessesede değil, vaktiyle Cihad Babanın idare ettiği Tasvirde çalışır gibi oğraşmak, didinmek, yorulmak, ortaya iyi bir eser çıkarmaya gayret etmek lâzımdır.

Ya, Radyo Gazetesinin yerine konan Olaylar ve Yankıları? İnsanın hatırına her şey gelirdi, ama Burhan Belgenin Radyo Gazetesinin de bir gün aranacağı düşünülemezdi. Belgenin metinlerini okuyanlara küfredilirdi, kızılırdı, düğmeler hiddetle çevrilirdi. Ama o yorumların bir cazip tarafa malik bulundukları inkâr edilebilir miydi? Bugünkü yorumlar ise sade suya tirit kadar bile tad, lezzet taşımamakta, modası geçmiş bir edebiyat -hem de en ucuz cinsinden- kulakları tırmalayıp durmaktadır. Bir ihtilâl idaresinin radyosunda olayların yankıları öyle nü olar? Memleketten habersiz, dünyadan habersiz, incir çekirdeğini doldurmayacak yüke ancak malik bu saat için kullanılabilecek tek tâbir vardır: Evlere şenlik! Bu siyasi yayınların dışında hemen bütün konuşmalar aynı kalıplar içinde, bir kısmı ancak ozan fon müziğinin desteğiyle ayakta durabilen, itina gösterilmeden hazırlanmış, bayat konulardan mürekkep yaverlerdir. Basından Özetler veya Dergiler Arasında adlarını taşıyan derlemeler saatlerinde en fuzuli yazılar nasıl bulunup ta çıkarılmaktadır, şaşmamak hakikaten kabil değildir. İnsanın hatırına şu sual geliyor: Bir mesuliyet, ya da bir kudret sahibi şu yayınları dinlemez mi? Hele Cihad Baban, eski zamanın o titiz yazı işleri müdürü acaba ihtiyarladı mı, yoksa ateşini mi kaybetti?

Belki de kusur, bir devrin şartlarındandır. Ama Bakanlar, ya bakanlıklarının altım üstüne getirmek, ya da hiç icraat yapmamak şıkları arasında bir tercihte bulunmaya mecbur olamazlar ya... "Çağımızın uygarlık seviyesine şu zavallı memleketi bir an önce kavuşturmak" edebiyatına iltifat etmeksizin de Bakanların yapabilecekleri bir takım işler olmak gerekir. Şu söz yayınları bunlardan biridir. Haber bültenleri batılı Sicillerle ve gazetelerde cari usûllerle, bir ekip tarafından ve titizce niçin hazırlanmasın? Eğer model aranıyorsa bir yabancı radyo istasyonunun düğmesini çevirmek yeter de artar bile.. Siyasi tefsirler, konuşmalar niçin amatörlerin elinden alınmaz ve mesleği bu, olanlara tevdi edilmez? Eğer ortada hatır-gönül meselesi varsa, onun da açıklanması son derece faydalıdır.

Bütün bu basit ıslahatı yapma, sonra» adali kafayı çekince Radyoevine "bari bu ıslahata ben yapayım" diye daldığından dolayı kıs! Biraz haksızlık değil mi?

siyasi faaliyetin bağlamasına tekaddüm edan günlerin ilk ciddi toplantısı Karanfil sokaktaki C.H.P. Genel Merkezinde yapıldı. Toplantı bir seyahat dönüşü toplantısıydı ve C.H.P. üyelerinin yaptıkları gezilerin bir muhasebesinden ibaretti. Merkez 1-dare Kurulu hemen "tam kadro" halinde Genel Merkez binasının üst katındaki toplantı salonunda toplandı ve müzakerelere başlandı. Esas mesele, gezilerden edinilen intiba idi. Parti -tabir caizse-, kış uykulundan uyanıyordu. Herde secim vardı ve parti üst kademesi geziden memnun dönmüştü. Yeni partilerin kurulmuş olması, yer yer yıpranan ve aralarına ikilik sokulan teşkilâtı kenetlenmeğe sevketmişti. Nitekim Kastamonudan gelen bir genç C.H.P. li bu meseleye temas ederek:

"- Ama, yeni partilerin kurulduğu iyi oldu. Birleştik" dedi.

Ama, Devlet Başkanının son basın toplantısında açıkladığı siyasî faaliyet serbestisi tabii müzakerenin kremasını teşkil etti. Merkez idare Kurulu üyeleri başta Genel Sekreter Aksal olmak üzere, mesele üzerine eğildiler ve teşkilata itidal aşılama tavsiyesinde birleştiler. C.H.P., muhalefet yıllarındaki vekrını seçim arefesinde de koruyacaktı. Böylece, haftanın son günü, yeni bir devrin eşiğinde ilk ciddî toplantıyı yapan parti de C.H.P. olmuş oluyordu.

Bu sırada herkesin harıl harıl aradığı bir başka adam vardı: İsmet İnönü. İnönü, kızının Bahçelievlerdekl evinde, İstanbuldan gelmiş bulunan Ömer İnönülerin de iltihakıyla tamamlanmış geniş ailesinin içinde, huzurlu bir akşam geçiriyordu. Siyasî faaliyetle beraber lider için yeni bir çalışma devresi açılıyordu.

M.B.K.

İhtilâl dâva edilmez!

Bundan on gün kadar dinçe Ankarada, adı Ruhi olan bir sat tarafından Danıştaya yapılan bir müracaatın sebebi yüz sene düşünülse kolay kolay bulunamazdı. Adam, bir tasarrufun iptali için, yurt dışında bulunan kardeşi adına dâva açmak için Danıştaya başvurmuş, dilekçesini sunmuş, muamelesini yaptırtmıştı. Danıştaya bu çeşit maksatlarla günde sayısız müracaat yapıldığı bir gerçektiz. Ama hâdise gene de bir hususiyet taşımaktaydı. Orta boylu, babayani kılıklı adamın soyadı Soyuyüce idi. Adına dâva açtığı kardeşi ise. Şefik Soyuyüceydi ve 14'lerden biri olarak Kopenhagdaki Büyük Elçiliğimizde"müşavir" adı altında ikamete memur bulunuyordu. Şefik Soyuyice cerbezeli bir adamdı ve meseleyle uğraşmayı kendisine iş edinmişti. Oraya buraya mektuplar yazmış, haksızlığa uğradığuıı ileri sürmüş, hakkındaki muamelenin doğru olmadığım belirtmişti. Bu teşebbüslerinden bir netice alamayınca da, sanki normal bir devrede, normal şartlar altında anormal bir muameleye maruz kalmış. gibi, ciddi ciddi Danıştaya başvurmuştu. Soyuyüce M.B.K nden affedilişini, daha doğrusu Komite dışı bırakılmasını Geçici Anayasaya aykırı buluyor ve daha hoşu, vazifesine iade edinmesini Danıştaydan istiyordu.

Dâvanın kendisi kadar, gün ışığına çıkışı da enteresan oldu. İstanbul gazetelerinden biri tarafından öğrenilen -biraz da yanlış olarak- haber, gazetenin birinci sayfasında okuyucuya bildirildiği gün. Danıştay üyelerinin keyfi birden kaçı verdi. Gazetecilerin gelmesini, bu konuda sualler sormasını beklediler ve bekledikleri çıktı. Danıştay o gün basın mensubu akınına en fazla uğrayan resmî daireydi. Tabii ziyadesiyle girip çıkılan oda, Danıştay Başkam Tevfik Gerçekerin makam odası oldu. Başkan ne yapacağım şaşırmıştı. Haberin duyulmasını -hangi sebeptendir bilinmez- istemiyordu. Halbuki gazeteciler işin aslım astarım öğrenmek merakındaydılar. Bazıları, meseleyi kendisi derecesinde biliyorlar, sâdece tevsikini istiyorlardı. Gerçeker iki kocaman kıskacın arasındaymış gibi sıkıntılı bir gün geçirdi. Kimisini yuvarlak laflarla atlatmağa çalıştı, kimisine müphem cevaplar verdi. verdi ama, ziyaretlerin ardı arası kesilmiyordu; Hele haberi ilk veren İstanbul gazetesinin muhabiri, Gerçekerin peşinden ayrılmıyordu. Genç gazeteci Danıştay Başkanıyla makamında uzun müddet konuştu. Gazeteci ayaktaydı. Odada iki yabancı daha vardı. Gerçeker, haberin doğru olduğunu ve üzerinde tetkikler yapıldığım belirtti. Fakat daha sonraki günün gazetelerinden bazılarında Danıştay Başkanının son derece enteresan bir demeci yayınlandı. Bu gazeteler böyle bir müracaat olmadığını bildiriyorlar ve bunu Danıştay Başkanının ağzından ilân ediyorlardı. Üstelik Gerçeker bir de hikmet savurmuş ve bir gün evvel hiç bir gazeteciye demeç vermediğini söylemişti!

Şefik Soyuyüce
Hayal aleminden bir ses

Aslında Danıştay Başkanının az da olsa hakkı vardı. Dâva, konusu ve içinde bulunulan şartlar bakımından son derece kritikti. Şimdiye kadar böyle bir şeye de rastlanılmamıştı. Danıştay Başkanı ilk defa basına gelen bu hal karşısında ne yapacağını, doğrusu istenirse, şaşırmıştı. Meseleden M.B.K.ni haberdar etti. Komite, bunca işi arasında o hususu da söyle bir gözden geçirdi. Tapılacak bir tek hareket vardı: Madem ki bir demokratik sistem içinde işler yürütülmeğe çalışılıyordu, madem ki ihtilâle rağmen normal rejimin şartlarına uyuluyordu, o halde davaya cinsine göre bakmak icap ediyordu. Mesele bir Anayasa konusu olduğundan dâvaya herhangi bir dairede bakılmasına imkân yoktu. Müracaatın, önemine binaen doğrudan doğruya Genel Kurulda görüşülmesi gerekiyordu. Genel Kurul vazifesizlik karan verirse, dosya kapanacaktı. Yok, işin esasım ele alırsa, eh. Komitenin de söyleyecek sözü, verilecek delili, yapacak savunması yok değildi! Danıştay da aynı görüşe vardı ve dâvayı Genel Kurula sundu.

Soyuyücenin Geçici Anayasanın bir maddesine -M.B.K. üyelerinin azdedilemiyeceği, vazifelerinden affedilemiyeeeğine dairdir- istinaden açtığı dâvaya önümüzdeki haftanın içinde Danıştay Genel Kurulunda bakılaeak ve bir karanı varılacaktır.

Kaftanın «onunda siyasi kulisi ziyadesiyle işgal eden mesele hukuklular ve politikacılar arasında tartı--ılırken, ortaya birçok tez atıldı. Bunlardan bir tanesi Asım Ruacana aittir. Ruacan:

"— İhtilal dâva edilemez. Eğer iş buna kaldıysa, Menderesin de dâva açmam normal sayılır" demektedir.

Biraz nükte, biraz hakikat payı taşıyan bu sözlerden de anlaşıldığına göre danıştayın, hukuken Soyu-

yücenin tezine İltifat etmesi pek varit değildir. Hukukçulardan Profesör Yavuz Abadan ise, meseleyi bir başka yönden almıştır. Abadana göre bu dâvaya bakmağa yetkili tek merci, Anayasa mahkemesidir. Memleketimizde henüz böyle bir teşekkül olmadığına göre dâvaya bakmak kabil değildir. Tâ ki ihtilâl ola da, millet hüküm veren danıştayın dilekçeyi kaale alması bile zaitti Zira Danıştay böyle bir dâvayı görmeğe yetkili sayılamaz.

Diğer hukukçuların fikirleri de aşağı yukarı bu daire içindedir.

Haftanın sonunda siyasi kuliste ortaya çıkan bazı söylentiler, kulaktan kulağa yayılmaktan geri kalmadı. Söylentiler gene Danıştayda açılan dâvayla ilgiliydi. Bu defa da Turkeşin ve Özdağın müracaat ettikleri bildiriliyordu. Daha sonra bunların içine çok uzak diyarlarda bulunan bir binbaşının adı karıştı: Orhan Erkanlı. Ancak her üç ismin de müracaat sahibi olarak ortaya atılmasının bir söylentiden ibaret olduğu haftanın sonundaki cumartesi günü ortaya çıktı. Ne türkeş, ne Özdağ, ne de Erkanlı böyle bir boş teşebbüste bulunmuşlardır. Söylentinin süratle yayılmasına sebep, bu zatlardan dostlarına gelen mektuplardır. Türkeşin, bir ahbabına yazdığı mektupta seçime taraftar olduğunu' belirttiği kendisine isnat edilenleri aklının köşesinden bile geçirmediğini iddia ettiği bilinmektedir. Esasen 14 lerin hemen hepsinden dostlarına ve yakınlarına son günlerde sık sık mektuplar gelmektedir.

A.P.

Yatsıda sönen mumlar

(Kapaktaki politikacı)

Oda sıcak mı sıcaktı. Pencerenin yanma konmuş eski bir masada gözlüklü, kısa boylu, yaşlı bir adam oturuyordu. Odun sobasının verdiği hararetten hamama dönmüş küçük odanın kapısı açık bırakılmıştı. Masanın tam karşısına konmuş partal maroken koltukta oturan genç adam ellerini kavuşturmuş, tek kelime, söylemeden, masadaki yaşlı adamı dinliyordu. Genç adamın yanında ve sobaya pek yakın eski bir iskemlede iriyarı. şivesinden Rumelili olduğu anlaşılan, saçları alabrus kesilmiş, yeşil gözlü biri, yaşlı adamın sözlerine arada sırada karışıyor ve cümleleri düzeltiyor veya tashih ediyor, hiç bir şey yapamazsa, bir "ve" ekliyordu. Yaşlı adamın yaranda ise, son derece şık giyinmiş, yaşını göstermeyen ve politikayı odadakilerin hemen hepsinden iyi bildiğini belirtmekten hoşlanan, hafif kır saçlı biri daha oturuyordu.

Eski masada oturan ufak tefek adam karşısındaki gence:

"— Ben ilk beyanatlarımda da söyledim. C.H.P. köklü ve iktidara namzet partidir. Bunu kabul ediyoruz. Ama, bu günlerde içine sızan bazı kraldan ziyade kralcılar C.H.P.. nin pek çok şey kaybetmesin? sebep oluyorlar! Bunu üzülerek belirteyim" dedi.

Sonra masa üzerinde duran Gelincik paketinden bir sigara alarak itinayla yuvarladı ve gene itinayla yakarak bir iki nefes çekti. Bir müddet böylece konuşulmadan oturldu.

Hâdise, bitirdiğimiz haftanın ortalarında bir gün Adalet Partisinin Ankarada, Tuna caddesindeki Genel Merkezinde cereyan ediyordu. Küçük boylu adam. Genel Başkan Gümüşpalaydı. Diğer iki zâta gelince, Rumelili olduğu anlaşılan. Genel Sekreter Emekli Albay Şinasi Osman diğeri ise emekli D.P. lilerden Cevdet Pelindi. Partinin ileri gelenlerinden olan ve Genel İdare Kurula üyesi bulunan bu İki zat; Genel Başkanlarıyla bir AKİS muhabirinin konuşmaları -sırasında Başkanlarına yardın» etmek üzere odada hazır bulunuyorlardı!

Gümüşpala basın toplantısında konuşuyor
Mareşal II

O hafta Gümüşpala, başkentin büyük atraksiyonlarından birini teşkil etti ve gazete muhabirlerinin hemen hepsini günlerle peşine taktı, beraberinde dolaştırdı. Genel Başkanlığına getirilmiş olduğu A.P. nin başına gelenler, İhtilâl idaresinin Ek Genel Kurmay Başkanını ön plâna çıkardı ve Gümüşpalanın tutumu konusunda bir meraka yol açtı: Genel Başkan ne yapacaktı? Ayılacak mıydı, tedbir alacak mıydı, politika hevesini terk mi edecekti?

Gümüşpala, AKİS muhabiriyle konuşması sona erdiğinde Genel İdare Kurulu toplantısına katılmak üzere yandaki, biraz daha genişçe salona geçti. Kapılar, "son günlerin hâdiseleri"ni görüşmek üzere bir şıraya gelen Genel İdare Kurulu üyelerinin üzerine kapandı. Aynı. kapılar uzun saatler sonra tekrar açıldığında kararın pek meşhur İngiliz politikasına uygun olduğu görüldü: "Bekle ve gör!" Genel İdare Kurulu, partinin hayatım tehdit eden bir tenlike görmüyordu. İzmirde yapılan gösterişli tevkifler hakkında "Neticeyi bekliyoruz" tarzında bir demeç vermek yetecekti. Eski D.P. teşkilâtı, açıkta bekleyen başlarıyla A.P. lehinde vaziyet almıştı. Gerçi A.P. nin talihsiz rakibi Y.T.P. yi yarışta mağlûp edeceği, hattâ ona turlar bindireceği daha baştan belliydi ama gelişme istidadının bu kadar fazla olacağı, doğrusu, kurucuların tamamı tarafından dahi düşünülmemişti. Bir gülünç büyüklük hastasının sesini

kendisine ses edindiğinden dolayı bir siyasi parti için bütün damgaların en zararlısını, "Komik" etiketini yiyen Y.T.P. kavruk bir çocuk gibi kıvranıp dururken A.P. kollarını mütemadiyen uzatıyordu. Gümüşpalanın şahsiyeti de eski DP. militanı avcıları için paratoner, İktidar sahipleri için teminat yerine geçtiğinden statükonun devam ettirilmesinde bitirdiğimiz hafta başkentte fazla bir mahzur görülmedi.

İki başlı lider

Ancak, talihsizlikler A.P. yi ve bilhassa onun amatör Genel Başkanı Gümüşpalayı rahat bırakmadı. Talihsizliklerin ilki üstadın "Kuyruk" ve "Düşük" tâbirleri hakkındaki meşhur demeci oldu. Bitirdiğimiz hafta bir AKİS muhabiri o demecin kökünü keşfetmeye muvaffak oldu. Gazetecilerin görüşmesinden bir kaç gün evvel Ragıp Gümüşpala bir kitap okumuştu. Bu, Şevket Süreyya Aydemirin "Suyu Arayan Adam" isimli eseriydi. Gümüşpala kitaptan Rus ihtilali günlerinde yargılanmakta olan bir kadına "düşük" dendiğini öğrenmişti. Politikacı gibi davranmaya niyetli Genel Başkan kitabın tesiri altında o meşhur beyanatı savurmuş ve sonra, altından kalkmak için iki hafta uğraşmıştı.

Ama, Gümüşpalanıp serencamı bununla kalmadı. Devlet Balkanı Gürsel Kurucular Meclisindeki sert konuşmasını yaptığında gazeteciler gene kuyruksever Genel Başkana koştular. Gerçi ihtilalin başının ihtarım hiç kimse üstüne almıyordu ama, herkes kimlerin kastedildiğinin pek âlâ farkındaydı. O gün ihtiyar General bir cenazeden gelmişti. Üstelik bronşlarında evvelden beri mevcut olan kanama nüksetmiş ve Gümüşpalayı bitkin bir vaziyette koltuğa çökertmişti. O sırada gazeteciler içeri girmişler ve emekli Generali sıkıştırmağa başlamışlardı. Hastalığın tesiriyle Gümüşpala bitkin bir sesle basın mensuplarına bir iki kelimelik birşeyler söyledi. Kötü şans Generalin ertesi gün gazete sütunlarına, bütün günahı üzerine alan adam olarak geçmesine sebep oldu. Gazeteler Gümüşpalanın demecini yayınladıklarında, okuyanların hakikaten başka bir yargıya varmalarına imkan yoktu. Zira hasta General:

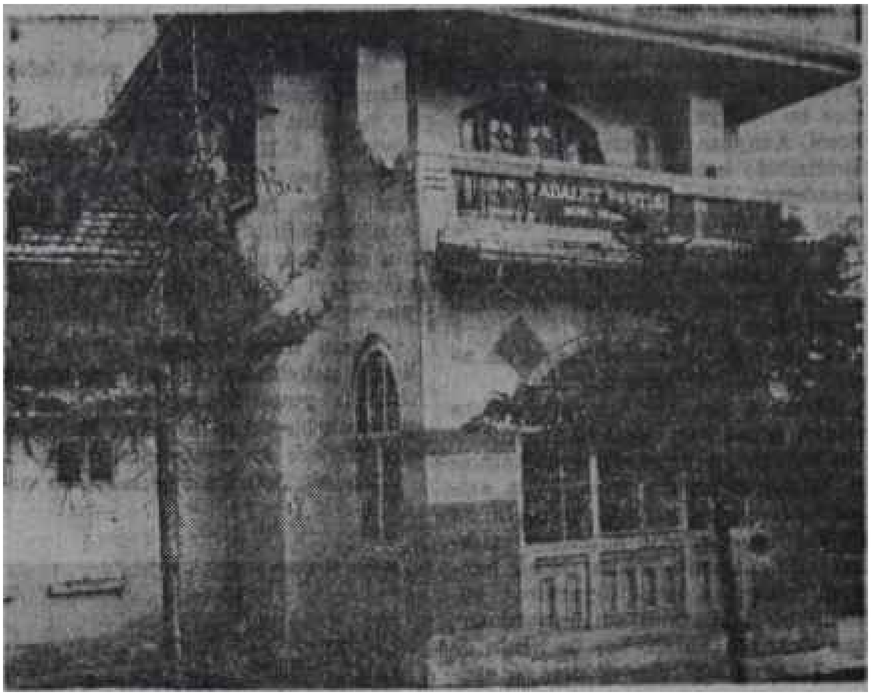
"— Devletin başında bulunanlar elbette iyi bilirler. Benden başka bir şey sormayın" demişti.

Dönme dolap

Adalet Partisi liderinin başına gelenler, sadece okumağa olan merakından gelmedi. Partinin kuruluş amacı, bazı belirli kişilerin derhal faaliyete geçmelerine imkân verdi. ve politikanı gibi hareket etmeğe çalışan emekli General sokulmalarını kolaylaştırdı. Generalin etrafına toplananlar Adalet Partisinin kuruluşunda ve gelişmesinde, zaman ve seminin icabı, bir Generalin oynıyacağı büyük rolü biliyorlardı. Bundan âzami istifadeyi temin ettikten sonra ikinci bir Mareşal olarak Türk politika tarihine Gümüşpalayı hediye etmek kolaydı. Yalnız, bu şekilde hareket edenlerin ondan sonraki kısım için tesblt edilmiş bir formülleri yoktu. Bir kısmı Ali Fuat Cebesoyla temasa geçmişti. Cebesoy sütten ağzı yanan bir adam olarak işi ağırdan aldı. Diğer bir kısmı Ali Fuat Başgille -şimdilik nezaret altındadırmeseleyi halle çalıştı. Başgil partinin lideri olacak ve D.P. nin devamı böylece sağlanacaktı. Diğer bir grup daha hızlıydı. Yassıada duruşmalarının sonucunu bekliyorlardı. Bütün umutlan, oradan kurtulacak olanlardaydı. Adadan masum çıkacak ünlü D.P. 11 liderler gelecekler, başa geçecek bir teşkilâtı hazır bulacaklar ve D.P. yeniden eski kadrosuyla, ama yeni adıyla devam edecekti!

Kulağı ağır işitmesine rağmen bütün bunları Gümüşpala duymakta gecikmedi. Duyunca da ağzı bir karı açık kaldı. Zira kendisine daha birkaç ay evvel bir müracaat olmuştu, Müracaatı yapanlar Köylü Partililerdi. Yeni bir siyasî teşekkül kurulması ve liderliğini Gümüşpalanın yapması isteniyordu. Teni partinin Genel İdare Kurulunda Ali Fuat Başgil de vardı. Demek ki Başgil. Gümüşpalanın liderliğini kabul etmişti. Öyleyse nasıl oluyordu da şimdi böyle oyunlar oynanıyordu? Eğer adamın bir niyeti olsa o zaman buna itiraz ederdi. Emekli General işte buna bir türlü akıl erdiremiyordu. Ancak hâdiseler Gümüşpalanın gözünü açması gerektiğini kendisine anlattı. Ama ihtiyar asker etrafını alanların tesirinden kurtulamadı.

Ortada liderleri, idarecileri Yassıadada hesap verme durumunda olan ve sayılan hayli kabarık bulunan bir vatandaş kitlesi mevcutta. DP. lilerin organize edilmesi hakikaten lüzumlu bulunuyordu. Ancak, bunu kim yapacaktı? Nasıl olacaktı? İşte bütün mesele bundaydı ve Gümüşpala böyle bir organizasyona girişmek amacıyla ortaya atılmıştı. Ne çâre ki, İhtiyar asker rahat bırakılmamıştı. Üstelik, politika hayatı olmayan Generalin herkesi ayrı ayrı tanımasına da imkân yoktu. Geleni kabul ediyor, öyle pek ince eleyip süt dokumuyordu. Öyle ki, D.P. Gençlik Ocaklarının Menderes hayranı Genel Başkanı, hâlihazırda Adalet Partisinin Basın İşlerini tedvir ediyordu! İhtiyar General elbette ki bu satın ihtilâle takaddüm eden günlerde V.C. ocaklarının açılışlarında çektiği parlak nutukları , bilemezdi.

A.P. Genel Merkez binası

Fırtınada bir gemi

Tesadüf eseri Yassı adanın dışında kalan *genç* politikacıyı sinesine basmakta tereddüt etmemişti. Bir Ahmet Gürkanm da Adalet Partisine intisabı Gümüşpalayı pek fazla ilgilendirmiyordu. D.P.nin bu atesü eski Milletvekilinin -bütün şansı 1957 seçimlerinde kaybedişidir- politika, anlayışım tahlile ihtiyar Generalin ne vakti, ne de gücü vardı.

Öyle ki. General tamirde cereyan eden olayların bile sonucundan emin görünüyor ve Yassıadaya girip çıkmasına rağmen Yorgancıoğlunun masumiyetine inanıyordu. Ancak buna, inandırılıyordu da denebilir. Zira ağ iyi kurulmuştu. Allahtan ki, lehine işleyen bir mekanizma ihtiyar Generalin daha ileri gitmesine devamlı set çekmekteydi. İhtilâl Hükümeti meselenin üzerine iyice eğilmiş, şu veya bu partinin içine sızmağa çalışan belirli kişilerin gayretlerini önlemeğe başlamıştı. İşini uyduranlar -ki bu oldukça kolay oluyordu- Adalet Partisinin sinesine kapağı atacaklardı. Ancak saman ve bu zaman zarfındaki hareketleri böyle müteber kişileri ayıklamakta gecikmeyecekti. Adalet Partisi bu suretle kervana sekerek de olsa katılıyordu.

Bir eski arkadaş

Adalet Partisinin Genel Başkanının haftanın başında yaptığı son derece önemli bir ziyaret bu ağır aksak gidişin rotasını çizdi. Bayramın üçüncü günüydü. Başkente gelen Gümüşpala Devlet ve Hükümet Başkanı Gürsel tarafından kabul edildi. Bu bir bayram ziyareti değildi. Bir hasbıhal, bir dostluk, bir hatır sorma ziyareti de değüdâ.

Saatlerin 14.30 u gösterdiği sıralarda Köşke giden Gümüşpala, yana saate yakın bir zaman Gürselin yanında kaldı. Konuşma oldukça dostâne, ama biraz nasihat havası içinde geçti.İki asker, silâh arkadaşlığının da verdiği yakınlıkla açıkça konuştular.

Gümüşpala, Köşkün kapısında göründüğünde etrafını saran gazetecilere gülümsedi ve soru sorulmasına vakit bırakmadan, ezberlediği kelimeleri sıralamağa başladı:

"— Gürsel benim kumandanımdır. Kendisinin bayramını tebrik etmeğe geldim. Sıhhatli gördüğüme pek sevindim. Eski hâtıralardan konuştuk".

Ama, kolay kurtulacağa benzemiyordu. Bir basın mensubu :

"— İyi ama Paşam. Gürsel bayram ziyaretlerini bir formüle bağlamıştı. Ziyarete gelenler hâtıra defterini imzalıyacaklar, böyleoe herkesin isteği yerine getirilmiş olacaktı. Eğer söylediğiniz gibiyse, siz bir istisna teşkil ediyorsunuz" dedi.

Emekli General ezberinin dışına çıktığı için olacak, birkaç saniye durakladı. Sonra:

"— Canım, Gürsel benim kumandanımdır dedim ya" diye cevap verdi ve basın mensuplarım şapkasıyla selâmladı, otomobile atlayıp işin içinden sıyrılmak istedi. Otomobil hareket etmişti ki birden tiz bir feryat duyuldu:

"— Paşam!. Bir dakika efendim-"

Gümüşpalayı taşıyan lüks araba Ani bir fren yaptı. Otomobilin açık penceresinden uzanan genç bir adam, tepeden inercesine :

"— Paşam, partiyi kapatacaklar mı?" dedi.

İhtiyar asker şaşırdı. Boynunu bükerek :

"— Hayır kapatmıyacaklar. Böyle bir şey söylemedi" dedi.

Anlaşılan, konuşma bir hayli enteresan cereyan etmişti!

Bir askerin hayatı

Gümüşpala, bitirdiğiniz haftanın • onunda başkentten ayrıldığında kendisiyle temas edenlerde "Bir iyi adam" intibaını bıraktı. Fakat sâdece. "Bir iyi adanı!" Yoksa hiç kimse A.P. nin Genel Başkanında bir siyasî deha keşfetmedi. Hakikaten de adetâ arkasından itile itile ve bilhassa tzmirin bir kaç Demokratının teşvikiyle bir yeni siyasi teşekkülün başına geçen eski Genel Kurmay Başkanı klâsik "Paşa" tipinin son temsilcilerinden biridir.

Gümüşpala 1897 tarihinde Edirnede doğdu. Küçüklüğü, doğduğu mahallede geçti. Orta tahsilini aynı cebirdi» yaptıktan sonra Askeri okula girdi. 1915 yılında asteğmen olarak orduya katıldı. Genç asteğmenin bun dan sonraki hayatı değişik yerlerde ve oldukça enteresan geçti. Teğmen olduğu yıl kendisine Filistin cephesine gideceği bildirildi. Filistindeki çekilme sırasında talihi yâ-

EN TESİRLİ MURAKABE — Resmi hizmete tahsis edilen nakil vasıtalarının kullanılışındaki suiistimali önlemek için halkın yardımının istenmesi geniş alaka uyandırmış bulunuyor. Üzerlerinde "Resmi Hizmete Mahsustur" ibaresi bulunan otomobil veya lüks kaptıkaçtılar resmi hizmetle alâkası bulunmayan yerlerde görüldüğünde okuyucular gazetelere telefon edip durumu ihbar etmektedirler. Böyle davranan ve umumî efkarın batılı mürakabe usulünün güzel numunesini verenler arasında AKİS okuyucuları geniş yer tatmaktadırlar. AKİS, kendisine aksettirilen hâdiseleri bir defa da bizzat tetkik ettikten sonra alâkalı mercilere bildirmektedir. Bu konuda gelen mektuplar da -altlarındaki imza çıkarıldıktan sonra» aynı makamlara tevdi olunmaktadır.

Resmi otomobil saltanatına son vermenin yola bundan başka bir şey değildir. Gayret! Tabii bir başka şart, alâkalı mercilerin de gerekli önemi vermeleri, arada sırada teşhir silahını otomobil suiistimalcilerine karşı kullanmalarıdır.

ver gitmedi, esir düştü. Yaralıydı. Seydülbeşir esir kampında bir müddet çile doldurdu. Serbest bırakılır bırakılmaz doğruca İstanbula koştu. Onbeş günlük kısa bir intizarı müteakip Anadoluya kaçan Gümüşpala, İstiklâl Savaşına genç bir teğmen olarak katildi Kütahya ve Sakarya cephelerinde, sonra Başkumandanlık Meydan Savaşında çarpıştı.

1925 yılında genç subayı bir başka savaş bekliyordu. Şeyh Sait isyanını bastırma harekâtına katılan genç yüzbaşının macerası burada bitmedi. Bir yıl sonra Koç isyanına da iştirak eden Gümüşpala, 1928 yılında Ankara 189. Alayın 8. Bölük kumandanlığına tâyin olundu. Üç yıl bu görevde kakta. Çalışkan ve iyi bir askerdi 1931 yılında Harp Akademisine girdi. 1934 yılında burayı (bitiren genç subay, İzmir Birinci Şube Müdürlüğüne tâyinle Egenin bu güzel şehrine hareket etti.

Bundan sonra Erzincana giden genç kurmay, bir kere daha bir isyan hareketinin bastırılmasıyla İlgili vazifede bulundu. Erzincandayken Tunceli isyanının bastırılması için gönderilen birliğin içindeydi. Bu hareketi müteakip yarbaylığa terfi ettirildi.

Genç Kurmayın 1940 yılına kadar hayatı buralarda geçti. 1940 da İstanbul Boğazlar Nakliyat Kumandanlığına getirildi. İstanbulda muhtelif görevlerde bulundu. Albaylığa terfi ettiğinde, 12. Kolordu Kurmay Başkanı olarak görevlendirildi.

Gümüşpalanın Generalliğe terfii 1948 yılına rastlar. Bu sırada Gümüşpala Bolayır 422. Alay Kumandanıydı. Tuğgeneral Gümüşpala bundan sonra İkinci Ordu Kurmay Yarbaşkanlığı vazifesine getirildi. Seneler, Gümüşpalanın muntazam terfiini sağladı. Sırasıyla Tümgeneral, Korgeneral ve nihayet 1958 yılında Orgeneralliğe yükseldi ve Üçündü Ordu Kumandanlığına getirildi. Gümüşpala ihtilâl sırasında. Üçüncü Ordu Kumandam bulunuyordu.

Emekli Generalin üç oğlu, üç kızı ve dokuz torunu vardır. Özel hayatı tam bir askerinki gibi geçen Gümüşpala, iyi bir aile babasıdır. Askerlik hayatı boyunca okumağa pek vakit bulamıyan General şimdi adamakıllı okumağa başlamıştır. Yemek seçmez. Vakit; bulursa sinemaya gider.

Çıban başı

Günlerini, partisini hâle yola koymak ve politikayı öğrenmeğe çalışmakla geçiren ihtiyar askerin haftanın sonunda ziyadesiyle meşgul olduğu olay, İzmirde nezaret altına alınan Adalet Partililerin durumu oldu. Genel Başkan olaya hakikaten üzülüyordu. Hele Devlet Başkanıyla yaptığı görüşmeden sonra üzüntüsü daha da arttı.

Zuhal Yorgancıoğlu
Ümit fakirin ekmeği

Aynı günlerde, İzmirdeki olayla Gümüşpala kadar ilgili bir başka şahsın ise fazla bedbin olmadığı görüldü. Bu, son derece şık giyinmiş, güzel bir hanımdı ve soyadı Yorgancıoğluydu. Sanık Mehmet Yorgancıoğlunun eşi bulunuyordu. O gün İzmir Emniyet Müdürlüğünün mermer merdivenlerinde bekleşen foto muhabirleri, hareketleriyle daha ziyade bir film artistini andıran, son derece şık bir hanımla karşılaştılar. Zühal Yorgancıoğlu oldukça rahat hareket ediyor ve konuşmaktan çekinmiyordu. Kocası suçsuzdu. Bir ihbarın kurbanı olmuştu -İşin garibi Gümüşpala da bu fikirdeydi-. Bayan Yorgancıoğlu Emniyet Müdürünün odasmda birbuçuk saat kadar kaldı. Çıktığında gülüyordu, İfade vermişti.

Aslında üzgün olanlar, Emniyet mensuplarıydı. Tevkiflerin erken yapıldığı fikrini savunan Emniyetçiler meselenin daha derinine inmek imkânının mevcut olduğunu söylüyorlardı. Ama gene de elde edilen vesikalar oldukça enteresan sayılırdı. Meselâ Mehmet Karaoğlunun üzerinde kendi el yazısıyla bir liste çıkmıştı. Bu, Adalet Partisinin Ege teşkilâtının kimlerden kurulacağım gösteriyor ve insanı bir hayli düşündürüyordu. Listede kamilen eski D.P. ocak ve bucak başkanları arzı endam ediyorlardı. Gerçi bu bir suç sayılmaz, bir mesele teşkil etmezdi. Elbette açıkta kalmış bu insanlar bir siyasi partinin çatısı altında toplanacaklardı. Ama, idarecilerin hareketleri listeyi son derece enteresan kılıyordu. Nitekim şahitler Karaoğ-----, Manisa İl teşkilâtı kurulurken Onuncu Yıl Marşından adapte ettiği bir D.P. marşını terennüm ettiğini belirttiler. Marş çok acemice ve İhtilâlin Osman Paşa marşına özenilerek yapılmıştı ama, bir zihniyeti ortaya koyuyordu. Şöyleydi:

"Çıktık açık alınla"
"On yılda her savaştan"
"On yılda beş milyon Demokrat"
"Yetiştirdik her yaştan".

Hele, mâruf Demokrat Osman Kibarın sözleri, doğrusu âlemdi! Kibar, Adalet Partisinin isminin çok yakın bir gelecekte A.D.P. olarak değiştirileceğini söylemişti. İstanbuldan İzmire gelirken hava alanında anlattığı bir hikâye vardı ki. pek hoştu. Hikâye, düşük Cumhurbaşkanı Bayara aitti. Bayar devr-i iktidarında bir gün, Kibara:

"— Bak Kibar, siyasi hayata atılıyorsun. Dikkat edeceğin tek husus, kelleyi kaptırmamaktır. Kelleyi kaptırmazsan, isterlerse 100 yıl hapsetsinler. Nasıl olsa bir İktidar değişir, kurtulursun" demişti.

Kibar bunu anlattıktan sonra Yassıadaya bakmış ve manâlı manâlı gülmüştü.

Hâdiseler birbirine halkalanınca, teşbih tamamlanıyordu.

Politikacılar

Karamanın koyunu

Bitirdiğimiz haftanın sonlarında bir gün, Temsilcüer Meclisinin çalışmalarım takip eden gazete muhabirleri C.H.P. nin eski Genel Sekreteri Kasım Güleğin İsmet İnönünün yanından pek alı al, moru mor ayrıldığını görünce bir şeyler döndüğünü anlamakta güçlük çekmediler. Gülek hemen Bülent Ecevitin yanına koştu ve onunla uzun uzadıya bir şeyler konuştu. C.H.P. nin eski ve talihsiz Genel Sekreteri o gün akşama kadar suratının asıklığını gideremedi. C.H.P. nin yüksek çevrelerinde, Kasım Gülek tarafından. çıkarılmakta olan Tanin gazetesinde bir süredir oynanan oyunlardan dolayı büyük bir memnuniyetsizliğin hüküm sürdüğünü bilenler eski Genel Sekreterin şiddetli bir ihtara maruz bırakıldığını tahmin ettiler. Ama Temsilciler Meclisindeki hâdiseden iki gün sonra Gülekin gazetesinde bu oyunu' oynayan baş aktör Aziz Nesin Devlet Başkanının basili toplan» tısında fena bir zılgıt yeyince çevril-

mekte olan manevranın sadece C.H.P. yüksek çevrelerinde değil, memleketin ve Türk cemiyetinin emniyetinden mesul makamlarda da dikkatle takip edildiği anlaşıldı.

Hâdise basın toplantısının sonunda cereyan etti. Devlet Başkanı gaçetecilerin suallerine cevap verdikten sonra sordu:

"— Taninden kimse var mı?"

Cevap, Başkan Gürselin sol tarafında bulunan koltuk blokundan geldi Kahverengi elbiseli genç bir muhabir yerinden hemen kalktı:

"— Ben varım efendim, Erdoğan Örtülü" dedi ve Başkanın sual sormasına meydan vermeden hemen ilave etti:

"— Aziz Nesin bey de burada".

Bu cevap üzerine bütün gözler, salonun dip tarafında bir köşede duran kısa boylu, gri elbiseli, topaç gibi bir adama yöneldi. Adam, Tanin gazetesinin pahalı transferi, fıkra muhabiri Aziz Nesindi. Başkan Gürsel bu kısa boylu adamı dikkatte süzdü, sonra:

"— Siz. kardeşçe yaşamak için cemiyet meselelerinin hallini istiyorsunuz. Bunu bir yazınızda okudum. Acaba bu meseleler kardeşçe mi, düşmanca mı halledilir" dedi.

Balkanın rengi bir parça sararmış, kaşları biraz daha çatılmıştı ki salonun dip tarafında bulunan kısa boylu adamdan ince bir cevap geldi:

"— İnsanca davranışlarla halledilir."

Hemen ardından da ilâve etti:

"— Kardeşlik Haftası sırasında İstanbulda bazı dedikodular dolaşıyordu. Bazı kimseler, "Madem ki kardeşiz, o halde hiç olmazsa bir hafta Yassıadadakileri de serbest bıraksınlar diyorlardı."

Bu sözler Başkam bir parça daha sinirlendirmiş olmalı ki, hemen müdahale etti:

"—Onlar kuyrukların dedikoduları".

Fakat, salonun gerilerindeki adam, devamla:

"— Evet efendim, kuyruk kardeşlerimiz, değil mi?" dedi.

Başkan, çok ağır söylenen bu söz leri işitmemiş elmalı ki konuşmağa başladı:

"— Sizin böyle en sonra gelen fikirleri ele alıp ta halka hitap etme ğe hakkınız yele. Eli kalem tutanların. topluma hitap edenlerin güze düşünmesi lâzım. Bizin o makaleni zi teessür ve teessüfle okudum. Si zin hüsnüniyetinizden şüphe ediyc rum!"

Bundan sonra Gürsel beklenmeyen bir çeviklikle koltuğundan kalktı ve sağ elini havaya kaldırarak salonda bulunan diğer gazetecilere:

"— Teşekkür ederim, sağolun" dedi ve geldiğinden çek farklı bir şekilde ve sapsarı bir çehre ile salondan ayrıldı.

Basın toplantısının yapıldığı salonu terke başlayan gazeteciler, doğrusu istenirse, üzüntü içindeydiler. Bunun için salonun boşalması biraz uzun sürdü. Başkanın sinirlenmesine sebep olan Aziz Nesin ise, salonun diğer kapısından dışarıya çıkmıştı. İlk işi, sigara paketini çıkararak sigara yakmak oklu. Belli ki, o da sinirlenmişti. Aziz Nesinin yanma ilk koşan, Vatan Gazetesinin Ankara Temsilcisi Mehmet Kemal Kurşunluoğlu oldu. İki eski dost kucaklaştılar ve öpüştüler. Sonra Nesine, başkaları da geçmiş olsun dediler. Halbuki bu sırada Aziz Nesin ertesi günü yazacağı fıkrama ana hatlarını tespitle meşguldü. Nitekim Başbakanlığı terkeder etmez hemen Bulvar üzerinde Hasan Cemil Çambele ait binanın ikinci katındaki Tanin bürosuna koştu ve daktilo makinaşının başına geçerek, bir savunma kaleme aldı.

Tabii, bir Devlet Başkanının bir basm toplantısında bir gazeteciye karşı bu şekilde davranması doğru bulunmadı. Eğer Gürsel asabına daha hakim olup bu çıkışı yapmasaydı, şüphesiz daha iyi ederdi. Zira, bir kere şikâyetçi bulunduğu kimseye fazla önem vermiş oluyordu. Daha mühimi, iki taraf arasındaki kudret farkı aslında haksız olanı bir nevi

Kasım Gülek
"Tehlikeli alakalar"

mağdur haline getiriyordu. Ama anlaşılan samimi Cemal Aga Taninde döndürülen dolaplar karşısında o derece hırslanmış, bunu öylesine tehlikeli ve iğrenç bulmuştu ki Aziz Nesini karşısında görünce parlamaktan kendisini alamamıştı.

"Bütün Türkiye Solcuları, birleşiniz!"

Hakikaten, Kasım Gülek tarafından çıkarılan Tanini daha ilk sayısından itibaren takip edenler "sosyal adalet" etiketi altında koyu bir sol propagandanın yapılmakta olduğunu farketmekte gecikmediler. İşin şampiyonu Aziz Nesindi. Bir başka sütunda Melih Cevdet Anday aynı istikamette fikirler, görüşler savunuyordu. Gazetenin umumi neşriyatun idare eden İhsan Adanın da, bir zamanlar çalıştığı Ulus gazetesinde bulamadığı bir harekat serbestliği içinde bir takım mizansenler hazırladığı gözden kaçmıyordu. Ancak işin başında bu gayretler normal bir ölçü içinde oluyor, komünizmin klasik usulleri kullanılmıyor, her şey bir düşünce platformunda kalıyordu. Cemiyetin hangi yoldan düzeltilebileceği . tartışılırken bolşevik edebiyatından faydalanılmaksızın sosyalist görüşlerin duyurulmasında elbette, ki hiç bir mahzur yoktu.

Garip olan, böyle bir yolu lügatlerin yazdığı manada bir kapitalist, toprak ağası ve milyoner olan Kasım Güleğin tutmuş bulunmasıydı. Gerçi üstadın hayatının hiç bir ar nında fikirle alâkası olmadığı, rüzgâra göre yelken açtığı, şahsından başka birşey düşünmediği bilinmeyen hakikatlerden değildi. Şahsi propagandasını bütün prensiplerin üzerinde tuttuğu da gerçekti. Opportünizm, bu Menderes tipi politikacının daima tek pusulası olmuştu. Ama gene de, Güleğin C. H. P. içindeki durumu göz önünde tutulmaksızın Tanine çizdiği politikayı anlamak kabil değildi.

Tanini çıkardığı sırada Kasım Gülek, C.H.P. içinde bütün şansım kaybetmiş bulunuyordu ve bu büyük partide bir daha suyun yüzüne çıkması bahis konusu değildi. Muhalefet devrinde saklayamadığı kifayetsizliğini C.H.P.nin memleketi ve devleti idare etmek için kalifiye elemana muhtaç bulunduğu; bir sırada elbette ki örtecek hali yoktu. Bunun yanında, halefi Aksal her gün vaziyetini bileğinin ve kafasının kuvvetiyle, karakterinin pekiğiyle sağlamlaştırıyordu. Bir Kurultayda Güleğin girişeceği bir manevranın kendisini pestile çevirmesi işten bile değildi, o halde; başka bir kapı hazırlamak lazımdı. Kasım

Eşlerinin ağzından
GÜNÜN ADAMLARI

Başlarken

Özden TOKER

AKİS'in kurmay heyeti bana, "Eşlerinin Ağzından Günün Adamları" konula bir röportaj serisi hazırlamamı teklif etti. "Yapamam" dedim, "ben gazeteci değilim.." "Daha iyi ya" dediler» "biz de sizi bunun için seçtik. Karikatür değil, bir kadın gözüyle portre istiyoruz." "Mütecessis bir insan değilim, kimsenin mahremiyetine girmek istemem" dedim. Güldüler. "Mahremiyete girmek bahis konusu değil. Bahis konusu olan Günün Adamlarını etlerinin gözünden, dilinden aksettirmek. Hanımlar bir hanımla daha rahat konuşurlar. Zâten röportajlar samimi, ahbap işi sohbetler şeklinde olacak" dediler..

Sonra, eşleri ile röportaj yapacağım Günün Adamlarından bir kısmının isimlerini saydılar. Görüşeceğim kimselerin bâzılarını yakinen tanıyordum, bazılarım ise hiç görmemiştim. Bir tanesi, İsmet İnönünün eşi, annem idi. Diğerlerinin değil ama, onun bu nevi bir röportajı nasıl karşılayacağını biliyordum. Annem, kırk senedir umumî efkârın karşısında bulunduğu halde hususi hayatına karşı duyulan alâkaya alışamamıştır. Babamın çarşıdan yaptığı alış verişin, yahut sabah kahvaltısında yediği peynirle zeytinin niçin gazete sütunlarına geçecek bir haber teşkil ettiği onun için hakiki bir muammadır. Eminim, bu nevi alâka şöhrete ulaşmış bir politikacının, iş adamının veya sanatkârın, sporcunun eşinin de sırrına eremedikleri bir meseledir. Hele Amerikada Günün Adamı payesine erişen şahsın hususiyetlerine eğilme derecesi bizi irkiltmektedir bile.. İsminin herkesin ağzında dolaşman gurur okşayıcı bir şey de olsa, insan şüphesiz bir sırça köşkte yaşamaktan çok çabuk usanıyor ve şikâyete başlıyor.

Bir insan düşününüz. Bütün ömrünce köşesinde didinip durmuştur. Bir aile hayatı, kendine mahsus alışkanlıkları, zevkleri vardır. Herkes gibi birisidir. Kendi çevresi dışında kimse onun mevcudiyetinden haberdar değildir. Bir sabah yıldızı parlar ve hiç ismini doymadığınız, yüzünü tanımadığınız o kimse aniden meşhur oluverir. Artık projektörler, sâdece o kimseye değil, o aileye, o yuvaya çevriktir. Bunun, bilhassa sadelikten hoşlanan bir ev kadım için göz kamaştırıcı tarafı bulunmadığı nasıl söylenebilir? Düşününüz, bir de bu ışık yıllar ve yıllar devam ederse.. O güne kadar ondan habersiz yaşayan komşusu onanla aynı sokakta oturmaktan bile gurur payı çıkarır olur. Onu uzaktan, yakından tanıyanların sayısı birden astronomik bir şekilde artar. Akla hayale gelmedik akrabalıklar keşfedilir. Onunla aynı lokantada yemek yediniz veya aynı dişçide diş doldurttunuz mu artık onun hayatı, bütün hususiyetleri hakkında otorite kesilirsiniz. Muhakkak bir arkadaşınızın en yakın dostudur ve o arkadaş onun her sırrına vakıftır. Siz de, tabii onunkilere.. Mesleğinde dönüm noktası olan o meşhur gece, yatmaya çıkarlarken karısına şunu söylemiştir. Başka mühim bir karar alırken aklından şunları geçirmiştir. Herkes doyduklarını, bir şeyler ilâve ederek başkalarına nakleder ve çok kısa bir zamanda, belki de aslıyla hiç alâkası olmayan efsanevi bir şahıs yaratılır. O artık umumî efkârın nail olmuştur. Bundan sonra herkes onun husust hayatına varıncaya kadar herşeyine karışmakta kendisinde hak görür. Bazı insan sahasında sivrilir sivrilmez sempati toplar. Başkası, hem de aynı vasıflara sahip bir başkası ise ne yapsa kendini beğendiremez. Kiminin nezaketi, kiminin kabalığı makbul sayılır. Bazıları ise çok kuvvetli dostlukları, çok kuvvetli düşmanlıklarla bir arada toplar. Bunlar, kendilerini gökte gördüğümüz yıldızlar gibi seyrettiğimiz Günün Adamlarının, o gıpta ettiğimiz şöhretlerine mukabil ödedikleri bedeldir. Çekememezlik, kıskançlık, kurnazlık, menfaat, haset, yahut insanlık! Ne derseniz deyiniz, bu çoğu zaman böyledir. Günün Adamı yediği yemek, aldığı kitap, yüzündeki ben, briç oynadığı kırk yıllık ahbaptan, taktığı kravatın cinsi, elbiselerinin biçimi, ayakkabılarının rengi dolayısıyla salonlarda, kahvelerde, bürolarda, elhâsıl akla gelmeyecek bir çok yerde saatlerce münakaşa konusu edilir. En iyisi, bunu tabii karşılamaktır. Sanırım, bu işte erkekler biz kadınlardan daha başardı oluyorlar.

Ama umumiyetle bu ani alâka en çok Günün Adamının ailesini, eşini şaşırtır da, ihtimal ondan.. "Şu kadar senedir köşemizde, kendi halimizde yaşardık. Bu iş çıktı, altüst olduk. Kimse bize aldırmadı, şimdi bu insanlar bizden ne ister?" Bu, tipik bir kadın şikâyetidir. Bazısı buna rağmen bu alâkadan, içtenİçe hoşlanır. Ama bâzısı, ciddi şekilde sinirlenir. "Canım, hiç olmazsa husust hayatımıza karışmasınlar. Hiç olmazsa evimizde rahat bıraksınlar" diye dert yanılır. Böyle düşünenlerin haklan olabilir. Fakat meşhur atasözüdür: Büyük başın derdi büyük olur! İnsanlar sivrildikçe bütün gözler ona çevrilir. Eee, bu şöhretin kefaretidir.

Bu alâkanın yalnız bizim memleketimize mahsus bir şey olduğunu zannetmek hatalıdır. Hatırlarsınız, insanlarının soğukkanlılığı ile ün salmış İngilterede Prenses Margaret ile Townsend'in aşk macerası ne fırtınalar koparmıştı. Halkın alâkası o derece fazla idi ki

gazetelerde anketler açıldı: Evlensinler mi evlenmesinler mi? Kadın, erkek, genç, yaşlı bütün ingilizler günlerle, aylarla bunun münakaşasını yaptılar. Geçenlerde yeni bir mesele çıktı: Veliaht Prens Charles'ın saçları niçin önüne düşük taranıyor? Acaba çocuğun alnı mı dar, yoksa annesi Kraliçe Elizabeth perçemden mi hoşlanıyor? Bu muamma gazetelere konu olacak kadar ingiliz camiasını meşgul etti.

Bir amerikan sinema artistinin veya bir Farah Dibanın dünya basınında kapladığı yeri düşünün. Kızdığımız bile olur. "Artık çok oluyorlar, resmini basacak başka insan kalmadı mı" deriz. Halbuki gazeteci, İşini muhakkak ki bizden daha iyi bilir. Okuyucu alakadar olmasa, gazeteci sürüm yapmasa o hiç Elizabeth Taylor'a veya Farah Dibaya bu kadar mültefit davranır mı?

Günün Adamı olmak kolay değil. Günün Adamının karısı olmak da hiç kolay değil. Fedakârlık, sabır isteyen bir iş. Kocanızı, yüzlerini hiç görmediğiniz, isimlerini hiç işitmediğiniz insanlarla paylaşmaya mecbursunuz. O anonim hayranlar veya anonim düşmanlar, nice eleyip sık dokunda ma bir kadının hayatını zehir etmeye yeter. En iyisi, bunu geniş kalplilikle kabul etmek. Biraz insaflı olmak, bu alakanın altında mutlaka bir kötü niyet aramamak. Sırasında sizin de başka şöhretler, onların hususiyetleri hakkında merak ettiğiniz noktalar olmuyor ma?

Günün Adamının eşinin bir tek şikâyette yerden göğe kadar hakkı vardır: Kocası, aile hayata hakkında çıkarılan türlü rivayetlerden. Neler oydurulur, neler söylenir. Malûm, insanların ağzı torba değil ki bağlansın. En iyisi, gene açık kalpliliktir. İşte bu maksatla ben gelip, sizinle dostça konuşacağım, Günün Adamlarının eşleri! Sayın eşinizi aile yuvasında olduğu gibi, sizin bildiğiniz gibi, sizin gördüğünüz gibi başkalarına da tanıtmaya çalışacağım.

Sevgili AKİS okuyucuları, size gelince.. Günün Adamları baklanda neler öğrenmek istediklerinizi, ben de bir okuyucu olarak pek âlâ tahmin ediyorum. Sayın Cemal Gürsel, Türk Ordusunun sembolleşen sevgili Cemal Ağası eşi için nasıl bir kısandır? Hanımlar arasında yeni bir modanın yaratılmasına sebep olan Salim Başol evinde nasd yaşar, nelerden hoşlanır, hususiyetleri, ancak uzun bir hayatın yoldaşının kadın gözüyle görebileceği hususiyetleri nelerdir? Hakkında bunca yıldır bu kadar şey yazılmış, bu kadar şey söylenmiş İsmet İnönü hakkmda eşi ne düşünür? Başarısı, serveti dillere destan olan bir iş adamının, meselâ Vehbi Koçun aile hayatında bizimkinden farklı neler vardır? Kaprisleri ile ün salan bir sanatkar, gözde bir sporca herkes gibi mi yaşar? Bunlar pek çok kimsenin kendi kendine cevaplarını düşündüğü suallerdir. Bu cevaplan, Günün Adamlarının eşlerinin yardımıyla bu röportaj

serisinde bulacaksınız. En ziyade merak ettiğiniz insanları, çeşitli rivayetlerden sıyırıp, oldukları gibi, en yakınlarının ağzından size tanıtmağa çalışacağım. Hem de içinde yaşadıkları dekorla birlikte.

"Canım, böyle bir röportaj samimi olur mu? İnsan kocası hakkında bitaraf konuşabilir mi? Sana kocam sorsak ne dersin?" demeyin. Bu röportaj samimi olacak, çünkü hanımların kocaları hakkında hüküm vermesini, bayat ve hareketlerinin tenkidini yapmasını istemiyorum. Onlar anlatacaklar, biz dinleyeceğiz. Bir kadını en iyi bir başka kadın anlayabildiğinden, AKİS'in kurmay heyeti eğer ban arada, tercümanlık yaparsam okuyucuların daha ılık bir havayı yazılarda bulabileceği kanaatinde. Yazımın başımla söylediğim gibi ben bir gazeteci olarak değil, sadece bir kadın olarak Günün Adamlarım eşlerinin yardımıyla evlerinde, günlük hayatları, gaileleri, sevinçleri ve kederleri içinde canlandırmağa gayret edeceğim.

Hepsi, bu kadar.

Gülek bu kapıyı, "Bütün Türkiye solcuları, . birleşiniz!" . parolasında gördü. Memlekette yeni partiler kuruluyordu. Bunların içinde hususi bir İşçi Partisi müsveddesi vardı. Bir eski Sosyalist Parti hiç olmazsa ismen biliniyordu. Gene sol isim taşıyan bir teşekkül resmen kurulmuştu. Ama bunlar lidersizdi. Bunlara Kasım Gülek lider olamaz mıydı? Bir grup olarak sol cenah birleştirilebilir ve Gülek Türklyenin sosyalist lideri kisvesi altında politika hayatına, yeniden bir dönüş yapabilirdi. Ancak bunun için zemin hazırlamak ve zamanı beklemek şarttı.

Nitekim Kasım Güleği Tanin macerasından sonra görenler eski numaralarından hiç birine karşı mültefik görmediler. O dindarlık, oruç, namaz laflarım dilinden düşürmeyen, ayağında takunyalar abdest alırken fotoğrafçılara poz veren, kalabalık güruhlarla ve gösterişli şekilde cuma namazları kılan adam Ramazanda herkesin iğinde oruç yemekten, şarap içmekten zerrece çekinmez hale geldi. Eski tutum nasıl eski davranışın ve hesapların bir icabıysa, yeni tutum da yeni davranışın ve yeni hesapların neticesiydi.

Kulak ve boynuz

Ama, bu neviden her oyun gibi Kasım Güleğin sosyalistlik oyununda da evdeki hesap çarşıya uymadı ve boynuz bir kısa süre içinde kulağı geçiverdi. Taninde bolşevik edebiyatının en açık, hattâ klâsik numuneleri fütursuzca başgösterdi. Bu, maalesef Aziz Nesinin sütununda oldu. İhtimal ki çalıştığı gazetelerin meşrebi ve devrin zaruretleri icabı kendisini frenleyen, bu suretle gerçek bir kabiliyet olduğu mizah sahasında ilerleyen, o çeşitin en başarılı örneklerini veren, politikaya dokunduğunda aynı başarıyı gösteremeyip tahammül edilmez derecede kavgacı ve küfürbaz bir tip olarak ortaya çıkmasına rağmen mazur görülen Aziz Nesin meydanı Taninde boş bulunca her türlü ölçüyü kaçırdı. Bilhassa Mart ayının ikinci yarısında öyle yazılar yazmaya koyuldu ki bunlardaki fikir esasım bolşevik edebiyatında okumak, günün hâdiselerini tefsir tarzını da başkentteki bâzı ikinci sınıf Demir Perde gerisi memleketler elçilerinin ağzından duymak kabildi.

Aziz Nesin 12 Mart günü "Demokrasicilik Oyunu" başlıklı yazısında Tanzimattan beri Türkiyedeki ileri hareketlerin hep suni olduğunu, hep kapitalistlerin, zenginlerin oyunu olduğunla ileri sürdü. Hattâ D. P. yi bile C H. P. nin böyle bir oyunu saydı ve söyle dedi; "D.P. nin gelişmesi için C. H. P. bütün yolları açtı. Öte yandan halkın kendi hareketi olan partiler durmamasıya kösteklendi. D. P. ye verilen olanaklar, halka verilmedi." Bu, kuyruklu bir yalandı. Ama, mühim olan şuydu: Halkın kendi partileri hangisiydi? İhtimal Esat Adilin veya Şefik Hüsnünün partileri? Zira D. P. ye verilen bütün "olanak'lar, kökü dışarda olmayan bütün partilere verilmişti. Aziz Nesin 21 Mart günü, Gürseli dahi çileden çıkaran "Kardeşlik.. Evet a-- ma, nasıl?" başlıklı yazıyı yazdı. Bunda zenginler fakirleri ezdikçe Türkiyede bir kardeşliğin olamayacıgını savundu ve bu duruma da düşmanlıkla çâre bulunabileceğini imâ etti. Bu parlak görüşünü 22 Mart günü "Sosis koyup sığır çıkaran fabrika", 23 Mart günü de "Bu sese kulak veriniz" yazılarıyla perçinledi. İki yazının ikisi de Moskovanın sesini duyuruyordu. Birincisinde batı burjuvasının sefil kütleleri nasıl istismar ettiği ve ne kadar kan pahasına sermaye terakümünü sağladığı belirtiliyordu. Hedef olarak batı burjuvası alınmıştı. Ama bütün tarih boyunca bütün batı burjuvazisinin kullandığı esir sayısından milyonlarla fazla esir kullanan ve bugünkü kudretini onların sırtından sağlayan "Komünist proleterya" hakkında tek satır yoktu. Aziz Nesin batıdan Türkiyeye de atlıyor ve bizim cemiyetimizi de zenginin fakiri sömürdüğü ve bundan başka Alâmeti farikası bulunmayan bir cemiyet gibi gösteriyordu. "Bu sese kulak verinle" deki ses ise, Aziz Nesinin sözüm ona hâmisi olduğu İşçinin sesiydi Ama aslında bu yazıyla Türkiyede bir sınıf kavgası körükleniyor, bir sınıf başka sınıflar aleyhinde tahrik ediliyordu. Tazı, bir de kaba tahditle bitiyor du.

Ölçü kaçınca..

Bu yayın, tabii Taninde hep "fikir hürriyeti" adı altında yapıldı. Hele bu grubun karşısında en azından onun kadar sevimsiz bir başka grup, McCarthy bozuntusu Peyami Sefa ye çömezleri grubu bulunduğundan saçılan tohumları hiç kimsenin -Peyami Sefa ve çömezleri grubundan yana olduğu zehabını uyandırmaksızın- deşemeyeceği düşünülüyordu. PeyamÎ Sefa ve çömezleri-bir iftira, jurnal, pis demagoji makinesini senelerdir o kadar kötü şekilde İşletiyorlardı ki gerçek komünistlerin ekmeğine yağ sürüyorlardı.

Fakat bitirdiğimiz hafta İhtar çanı başkentte pek açık ve kati şekilde çalınınca akıllar kısmen başa toplandı. En ziyade telaş eden Kasını Gülekti. Güleğin vaziyeti üzerinde bilhassa Cemal Gürselin çıkışım takiben C. H. P. içinde de dikkatle durulmak lüzumu hissedildi. Gülek arzuluyorsa bu oyunlarını çevirmekte devam edebilirdi. Ama bir C. H. P. hırkasını üzerinde taşırken bunu yapmasına cevaz verilmeyecekti.

Aziz Nesine gelince, ölçüyü kaçırmış bulunduğunu farketmişe benziyordu. Ama asıl, o ihtiyatlı davrandığı yıllarda topladığı sempatiye ve kazandığı itibara yazık etmişti. Anlaşılıyordu ki kırk yıllık Yani, ne kadar müddet Kani olarak yaşarsa yaşasın en sonda Yeniliğini belli etmeden duramıyordu.

İhtimal ki kabiliyeti münakaşa kaldırmaz Aziz Nesinin gerçek dramı da buydu.

Aziz Nesin

Kantarın topu kaçınca...

Gazeteler

Bir talihsizlik

118434 numaralı telefon uzun usun çaldığında saatler 12.50 yi göstermekteydi. Telefonun bulunduğu masanın biraz ötesinde oturan ince uzun yapılı, esmer ve kaytan bıyıklı genç adam, tetkik etmekte olduğu gazeteden başını kaldırdı ve yorgun bir tavırla, hâlâ çalmakta olan telefona uzandı:

"— Buyrun, Öncü gazetesi.."

Karşı taraftaki sesin söylediklerini dinlemeğe koyuldu. Haberin iyi olmadığı, yüzünün sararmasından belliydi. Nihayet:

"-— Haberimiz yok efendim. Sizden öğreniyorum" diyebildi.

Telefonun reseptörünü yerine koyarken dizlerinin bağının çözüldüğünü hissediyordu.

Hâdise geçen hafta perşembe günü cereyan etti. Hâdisenin cereyan ettiği mahal Öncü gazetesinin mütevazı idarehanesiydi. 118434 numaralı telefona cevap veren Yazı İşleri Müdürü Erdoğan Tokadı birden kendini toparladı ve duyduklarını arkadaşlarına nakletmek üzere istihbarat odasına koştu. Saat 13'tü..

O gün saatlerin 12.45'i gösterdiği sırada Türkiye radyolarından yayınlanan bir tebliğ, Öncünün kaderi üzerinde menfi istikamette bir tesir icra etti. Tebliğde, Devlet ve Hükümet Başkam Gürselin 22 Mart 1961 günü NATO gazetecilerine verdiği bir beyanatı tahrif ederek yayınladığı gerekçesiyle öncü gazetesinin 38 Mart 1961 gününden itibaren süresiz olarak kapatıldığı halk oyuna duyurulmaktaydı. Tebliğin altında Ankara Kumandanlığı imzası vardı. Radyo vasıtasıyla yayınlanan bu tebliğden sonra, başkentin bu kuruluşu dedikodulu ve siyasi tandansı kesin olmayan gazetesinin telefonları işlemeğe başladı. Fakat işin resmiyete intikal etmiş bir tarafı olmadığı için, gazetenin müntesipleri, haberi okuyucularından öğrenmek baht sızlığına uğradılar. Bundan sonradır ki Öncünün mütevazi idarehanesinde önce bir ölüm sessizliği, arkadan hummalı bir faaliyet başgösterdi. Genç kadro evvelâ, suçun ne olduğunu, gazetenin niçin kapatıldığım öğrenmek için ilgililerle temasta fayda mülâhaza etti. Bu iş için gazetenin Tazı İşleri Müdürü Erdoğan Tokatlı vazifelendirildi. Tokatlı saat 13'e yaklaşırken gazetenin mesul şahsı olmak sıfatıyla Ankara Kumandanlığım telefonla aradı. Telefona cevap veren bir kadın memurdu.

Tokatlı:

"— Efendim, ilgili birini arıyorum" diye söze başladı.

Aldığı cevap şu oldu:

"— Kimse yok".

Fakat Tokattı mutlaka bir mesul şahısla konuşmak arzusunu izhar edince, telefondaki ses bu defa:

"— Kimsiniz?" demek lüzumunu hissetti.

Tokatlı kendini tanıttı ve:

"— Öğrenmek istiyorum, bizim gazetemizi kim kapattı?" dedi.

Bunun üzerine hanım memur Tokatlının renginin bir parça daha sararmasına sebep olan cevabı verdi:

**— Radyoyu dinlemediniz mi? Ankara Kumandanlığı kapattı".

Tokattı bu defa, kapatılmaya sebep olan suçu sordu. Fakat hanım memur buna cevap vermeğe yetkili olmadığım bildirdi. Tokatlıya, Ankara Kumandanlığı hâkimlerine başvurması tavsiye edildi. Talihsiz Yazı İşleri Müdürü bu defa da, verilen numarayı çevirdi ve karşısına çıkan hâkime vaziyeti bir defa daha, fakat biraz daha heyecanla anlattı. Aldığı cevap, Tokatlının üzüntüsünün artmasından başka netice vermedi. Zira Öncü, tebliğde ifade edildiği gibi, süresiz olarak kapatılmıştı ve suç olarak ta bizzat Tokatlının attığı bir başlık gösteriliyordu. Telefonun öbür ucundaki hâkim:

"— Polis size yakında tebliğ edecektir. Siz, haberi yazan muhabirle lütfen teşrif ediniz" dedi ve ilâve etti:

"— Haberi kim yazmıştı?"

Tokatlının cevabı pek manidardı:

"— Efendim, haberi Başbakanlıktan aldık".

Bundan sonra Öncü gazetesi ele alındı ve hatanın nerede olduğu araştırıldı. Hemen bütün kadro oradaydı. Herkes üzgündü. Tabii en fazla üzülenlerden birisi de bizzat Tokatlı idi. Zira bir hatası, bir dikkatsizliği gazetesinin süresiz olarak kapatılmasına sebep oluyordu. Hata şuydu:

Gürsel, NATO gazetecilerinden birinin sorduğu "İhtilâli takip eden tasfiye bitmiş inidir?" mealindeki suale, "Hemen hemen bitmiştir. Mut lak zararlı olanları tasfiye ettik. Daha fazlasına gitmedik" şekillide cevap vermişti. Tokatlı ise bunu başlığa çıkarırken bir teknik hata işlemiş ve tasfiyenin Ordu ve Üniversitede yapılan tasfiyelerle İlgili olduğunu belirtmişti. Bütün mesele, sayfanın sol tarafındaki baslıkta acık

Erdoğan Tokatlı
Masum suçlu

kalan 22 katratı doldurmaktan ibaretti. Tokatlı bu işi, doğuracağı ihtilatları hesaplamaksızın "Üniversite" ve "Ordu" kelimelerini kullanarak yapmıştı. Metinde bu kelimeler yoktu. Ama bu hata bir gazetenin kapatılması için kâfi sebep sayılabilir miydi? İşin bu tarafı münakaşa edilebilirdi. Ne var ki şanssızlık, devr-i sabıkın çilekeş Tazı İşleri Müdürünün yakasına yapışmıştı.

Acı olan taraf

Talihsiz Öncünün kapatılma kararı saat 17 de -gene bir şans eseri- devr-i sabıkta kapatma kararları getiren Birinci Şube memurlan tarafından tebliğ edildi. Bu sırada Nilüfer Yalçın her zamanki asabi tavrıyla oradan oraya koşuyordu. Haber, dehşetengiz başyazara öğrencileri tarafından ulaştırıldığında, kerameti kendinden menkul şeyh, işi pek ciddiye almadı ve:

"— Yok canım, Halk Partililerin temennisidir" dedi.

Üstadın bütün ömrünün bir C.H.P. kompleksi içinde geçtiği, tıpkı ekonomi politikasını övdüğü Menderes gibi hep C.H.P. sayıkladığı anlaşılıyordu.

Tabii bu soğuk espriye sâdece dudak büküldü. Zaten dehşetengiz başyazar durumu telefonla gazeteden öğrenince rengi değişti.

Öncünün kapatılmasıyla genç kadronun talihi bir kere daha kötüye dönmüş oluyordu -İlk talihsizlik Yalçının başyazar olmasıdır--. Zaten maddi sıkıntı içinde bulunan Öncü-

cüler, kara kara düşünmeğe başladılar. Bir yığın borç ve yapılan bir o kadar fedakarlık boşa gidiyordu. Üstelik kabahatleri bulunmayan bir hatanın ceremesini müştereken çekiyorlardı.

Şimdi temenni, doğrusu istenilirse insana fasla sıcak gelmeyen bu kapatsa kararının mer'i kalma süresinin mümkün nisbetinde kısa olması ve hâdisede, yayınlanan tebliğlerde belirtildiğinin aksine bir kastın bulunmadığı gerçeğinin anlaşılmasıdır. Ankara Kumandanlığınla aaten gazeteyi "suresiz" kapatması, böyle bir reaksiyonla beklenen fayda sağlanır sağlanmaz gazetenin açılacağının delilini teşkil etmektedir.

Bir serencam

Bitirdiğimiz hafta Ankarada talihsizliği başından aşkın tak gazete Öncü olmadı. Bir başka başkent gazetesinin de bağının etrafında bulutlar dolaştı. C.K.M.P. nin, kuyrukların dümen suyunda dönüp duran [organı Kudret için her şey evvelki haftanın içinde bir gün başladı ve bitirdiğimiz hafta bu bulutlar daha da kesinleşti.

O *gün,* gazetenin Rüzgarlı sokaktaki idarehanesinde üç iş adamı -eski Ankara Telgrafın üç sahibi- toplandılar ve gittikçe çıkmaza giren gazetenin mali işlerini müzakereye koyuldular. Toplantının ağırlık merkezini, her zamanki gibi iki dirhem bir çekirdek Gazanfer Kunt teşkil ediyordu. Zaten en çok konuşan da o oldu. İlk olarak, gazetenin tirajı--- gittikçe düşmekte olduğu muşahadesiyle açılan toplantı, bir müddet sonra asıl meseleye geçilmekle hareket kazandı. Gazetenin kalkınabil mesinin tek çaresi, kadroda değişiklik yapmaktı! Bunun için do sık Gazanfer Kunt -kendi kanaatince- pek cazip bir teklifle ortaya çıkıyordu. Teklif suydu: Gazetenin başına hakikaten işten anlayan bir Umumi Neşriyat Müdürü getirmek!

Ortaklardan diğer ikisi bu teklifi pekccazip bulmuş olmalılar ki. hemen kabul ettiler. Evet. Atıf Sakarın yerine yeni bir adam bulmak farzdı. Farzdı ama, bu adam kim olacaktı? İşte bu sualin cevabının Gazanfer Kunt tarafından verilmesiyle kıyamet koptu. Zira, Gazanfer Kunt kafasındaki ismi rahatlıkla ağzından çıkarıverdi. Bu, Zaferin sabık Yazı İşleri Müdürü, dehşetli ve ferasetli Turhan Dilligilden başkası değildi, İlk itiraz eden Fethi Giray oldu. Önceleri Gazanfer Kuntun şaka yaptığını zanneden Giray, yapısıyla mütenasip bir tavır takınarak:

"— Olmaz böyle şey yahu; Turhanın ismi pek cazip değildir" dedi.

Fakat Kunt ve Aşuroğlu bu meselede karara çoktan vardıkları için hemen Girayı frenlediler. Gazanfer Kunt sakin sakin bir sigara yaktı ve:

"— Arkadaşımızdır" dedi.

Giray hâlâ meselenin ciddiyetini kavrayamamış olmalı ki eski dostuna samimi bir şekilde:

"— Muhterem, ne diyorsun?" dedi. "Dilligile iyilik etmek istiyorsak, bırakalım Sokaktaki Adam imzasıyla yazmakta devam etsin. Turhan bu isin üstesinden gelemez"

Ne var ki. öteki iki patronun kararı katiydi. Bunun için de Kunt son sözünü söyledi:

"— Olsun. Ben Turhanın guzeteyi kalkındıracağından emmim."

Bu sözler Fethi Girayın köpürmesine sebep oldu. Kasıl olurdu? Adam yıllarca D.P.. nin organında borazanca basılık yapsın -gerçi kendisi de yapmıştır ya-, sonra ihtilâlle Yassıadada misafir edilsin, daha sonra da gelsin Kudretin basma otursun! Doğrusu Giray buna razı olamazdı. Fatin Fuatın ne günahı vardı? Hem, Dilligil ötekiler gibi gazetecilik vazifesiyle de yetinmemiş, iktidarın oyunlarmı oynamış, tertipler yapmış, adamlar jurnallemişti. Gazeteciler arasmda itibarı sıfırdı.

Fakat ortaklardan ikisi işin böyle olmasını istiyorlardı ve öyle olacaktı. Giraya ya susmak ya da hissesini alıp gitmek kalıyordu. Nitekim Giray da ilkin bunu düşündü. Ama bu, pek akıllıca bir iş olmadı--ından vazgeçti ve Dilligile bir aylık müddet verilmesini talep etti. Bu müddet zarfında eğer tirajda bir artma olmazsa, Dilligile yol verilecekti, Devr-i sabıkın hüdayınâbit patronları bu hususta fikir birliğine vardılar ve Düligilin bir aylık tecrübe müddetini tescil ettiler.

Karamanın koyunu

Bu konuşmanın ve bu kararın ertesi günü Zaferin sabık dehşetli Yazı İşleri Müdürü hemen Kudretin Umumi Neşriyat Müdürlüğüne tesa--- etti- Dilligilin ilk işi, başlıktaki Kudret yazısını küçültmek ve onun altındaki "milletindir" amblemini Zaferin amblemine -hiç olmazsa yazılış bakımından- uydurmak oldu. İkinci iş, kadroda bir değişiklik yapmakla tamamlandı. < Kendi kendisini Kudretin İstanbul bürosunu tedvire memur eden Atıf Sakarın masasına kurulan Dilligilin, tabii, kadroyu da kendine göre düzenlemesi gerekiyordu. Turgay Üçöz haber ve makalelerden mesul müdür tâyin edildi. Genç ve çalışkan Aydın Köker gazeteden atılmıyor, fakat daha pasif bir işe naklediliyordu. Köker, Dilligilin rejiminde spor sekreterliği yapacaktı!

Yazı İşleri Müdürlüğünü yapmakta bulunan Adnan Aktan ise, bu ani tâyini hazmedemedi ve hemen istifa mektubu yazdı. Doğrusu, bu ya Aktan, Dilligille çalışmaktan pek hazzetmiyordu. Fakat istifası, Giray tarafından bir izin dilekçesine tahvil edildi. Böylece Giray, Adnan Aktanı Dilligilin bir aylık tecrübe müddeti- için emniyet supapı olarak alıkoyuyordu. Bu arada gazetenin muhtevasında da bazı değişiklikler vuku buldu. Bunu okuyucular bile farketmekte gecikmediler.. Kudreti ellerine alanlar, bîr Zafer kopyasıyla karşılaştılar..

İşin esası

Hakikatte mesele basitti. Gazanfer Kunt aklınca yeni bir kombinezona girmek istemiş ve güya Dilligil vasıtasıyla eski zengin Demokratları avlıyacağını ummuştu. Kanaatince, Kudret için tek çıkar yol bu idi. Zira, maddi sıkıntı içinde bulunan bir gazeteyi idare etmek pek güç oluyordu. Üstelik, kurulan hayaller de hüsrana dönünce, yeni çâreler bulmak gerekiyordu. Doğrusu istenirse, eski Ankara Telgrafçı biraderler, C.K.M.P. de aradıklarım pek bulamamışlardı. Bu sebeple, yeni kapılar aramak zorundaydılar. C.K.M.P. ile anlaşmaları bir sermaye ortaklı--ıydı. Ama bu sermayeyi başkası verirse Telgrafçı biraderler C.K.M.P.. ye sermayesini öderler, Kudreti yeni sahibin sesi haline getiriverirlerdi. Sırtlarında yumurta küfesi yoktu ki... Ne yazık ki, aradıkları kapının anahtarının Dilligilin elinde bulunduğuna inanmak, talihsiz davranışlarının en büyüğü oldu. Zira Kudret, Dimyata pirince giderken bu hafta evdeki bulgurdan olma tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Ama işin en komiği heybetli Genel Başkan Bölükbaşının bir defa daha borazansız kalması ve resimlerini neşrettirecek yer bulamamanı olacaktı.

YASSIADA DURUŞMALARI

Duruşmalar

Tenkid değil, tenkil

Yassıadada duruşmaların yapıldığı tarihi salon, bitirdiğimiz haftanın son günlerinde enteresan bir adamın şahadetine sahne oldu. Ankara ve İstanbul olaylarının duruşması devam ediyor ve şahitler dinleniyordu. Sıra, İstanbul olaylarına Üniversite binasında, Tahkikat Komisyonu kulisine de Cumhurbaşkanlığı Köşkünde şahit olan bir Profesöre gelmişti. Şahit Recai Ergüder söyliyeceklerini bitirdikten sonra yerine geçerken Başkan Başolun daveti üzerine, şahitler için ayrılmış olan yere ortadan uzunca boylu, yaşlı, saçları iyice beyazlaşmış, gözlüklü bir şahit geldi ve ifadesine:

"— Efendim, memleketin tarihine İstanbul hâdiseleri diye geçecek olan 28 Nisan hareketlerini iki safhaya ayırırım" diye başladı ve hâdiselerin cereyan ettiği sırada Üniversitede olduğunu fakat silâh seslerini işitmediğini yeminle anlattı.

Mahut Tahkikat Komisyonu Kanununun çıkacağı günlerde kendisinden beyanat isteyen gazetecilere kanunun Anayasaya aykırı olmadığım, sâdece Anayasayı aştığını söylediğini beyan etti. İfadesinin asıl enteresan kısmı, Cumhurbaşkanlığı Köşkünde geçen konuşmaları naklettiği kısımdı. Şahit, sesine daha inandırıcı bir ton verme çabası içinde Köşkte geçenleri anlatmağa çalıştı. Efendim. Bayarın meşhur "tenkil" sözünü kendisi "tenkid" olarak anlamış ve tekrarlamıştı. Bayar ise, bu defa kelimenin üzerine bastırarak "tenkil, tenkil" diye belirtmişti. Şahit, "tenkit'in lügat manasım kendi -atlayışına göre açıklamağa kalkıştı ve:

"— Tenkil, ibreti âlem olacak cezalandırmadır" dedi.

Başol ise, yerinde müdahalede bulunarak:

"— Hayır, tenkilin mânası o değildir. Tenkil, kökünden kazımak, kökünü kurutmak mânasına, gelir" dedi ve enteresan şahidin tevile saparak yumuşatmağa çalıştığı kelimenin asıl mânasını ortaya seriverdi.

Hâdise, bitirdiğimiz haftanın sonundaki cuma günü cereyan etti. Ortadan uzunca boylu, gözlüklü, saçları iyice beyazlanmış enteresan sabit ise. bir süreden beri Balmumcuda tutuklu bulunan Ord. Prof. Ali Fuat Başgildi.

Aslında duruşmalar, geride bıraktığımız hafta perşembe günü başladı. Her duruşma sabahı olduğu gibi, sanıklar yine protokol sarasına göre salona getirildiler. Başaktör Celâl Bayar yine pardesüsünü ve yeşil fötr şapkasını sel koluna almış, ağır ağır yürüyordu. Onun üç adım gerisinden Menderes asık bir çehreyle, sağa sola bakmadan gelmekteydi.

Günün ilk şahidi, olaylar sırasında İstanbul Örfi İdare Kumandam olan Fahri Özdilekti. Özdilek olayları hikâye ettikten sonra 1 Mayıs 1960 gününü şöyle anlattı:

"— 1 Mayıs günü Bahar Bayra» mıydı. Bâzı D. P. lilerin silahlandırıldıklarını haber aldık ve sokağa çıkma yasağı koyduk. Ayni gün akşam üzeri Vilâyete çağrıldım. Celâl Bayar, Namık Gedik, Ethem Yetkiner ve Kemal Aygün oradaydılar. Celâl Bayar öğrencilere kargı gevşek davranıldığını söyledi, şiddet kullanılması gerektiğini belirtti. Şiddet hareketinin, ibret teşkil etmesi bakımından, yerinde olacağım söyledi ve "Bir tebliğ neşredelim. Siz askersiniz. Bizim arkadaşlarımız bu tebliği daha edebi bir şekilde kaleme alırlar, onlar yazsınlar dedi."

bayarın "edebî" sözüyle neyi kas» dettiğini herkes gibi Özdilek de sonradan öğrenmiş ve bunun "ateş" demek olduğunu hayret ve dehşet içinde okumuştu. Yıllarca kendisini Atatürkün en yalan arkadaşı olarak yutturmağa gayret eden Bayar, işte böyle mesul mevkilerdeki askerleri dahi kandırmağa çalışarak, Atatürkün Cumhuriyeti emanet ettiği gençlere ateş açtırmağa kalkışmıştı. Ortaya çıkan gerçek doğrusu çok acıydı ve on yıl Cumhurbaşkanlığı yapmış bir muhterisin maskesi böylece bir defa daha düşmüş oluyordu.

Ayni gün Sıddık Sami Onar, İstanbulun askeri Valisi Refik Tolga da şahitlik yaptılar.

Duruşmaların Anatomisi

Dananın Kuyruğu

Uzun süren bir prosedürden sonra, Yassıadada Anayasanın ihlaliyle alâkalı dâva başlamak üzere bulunuyor. 27 Mayıs hareketini, yâni ihtilâli doğuran sebep bu olduğuna göre duruşmaların yurt içinde ve yurt dışında büyük alâkayla takip edileceğini söylemek bir kehanet değildir. Bugünden bilinen başka bir husus, düşüklerin savunmasının Anayasanın ihlâli diye bir suçun mevcut olmadığı iddiasına dayanacağıdır. Hukukun pek basit bir prensibi mevcut olmayan bir suçtan dolayı Insanlarıı cezalandırılmayacağını âmir bulunduğundan, dil* şük avukatları müvekkillerinin iktidardan düşmüş olmalarım kâfi saydırmaya çalışacaklar ve beraat isteyeceklerdir. Tabii, bugün müvekkillerinin suçlu sandalyasına oturtulmalarına yol açan fiillerin benzerlerinin daha önce başkaları tarafından da işlendiğini ileri sürecekler ve kuvvetlerin toplanması esasına dayanan 1924 Anayasasının meşru şekilde seçilmiş Türkiye Büyük Millet Meclisinin eline bütün yetkileri verdiğini söyleyeceklerdir. Bu Meclisten çıkmış bir kanunun Anayasaya aylan olup olmadığım tâyine yetkili bir merci bulunmadığına göre Meclisin Anayasaya ayları bulmayarak yürürlüğe koyduğu her kanunun otomatik şekilde Anayasa çerçevesi içinde sayılması gerektiği de şüphesiz ifade olunacaktır. Zaten buna benzer görüşler parayla tutulmuş veya yanıltılmış kimseler tarafından dış basında şimdiden ortaya atılmaktadır. Düşük avukatları da başka dâvaların duruşması sırasında zaman zaman bu tezi savunmalarının esası yapacaklarım hissettirmişlerdir. Kısaca, Anayasanın ihlâli Türkiye Büyük Millet Meclisinin mevcut olduğu bir idare için bahiskonusu olamaz görüşü önümüzdeki günlerde Yassıadada sık sık tekrarlanacaktır. Gerçi Celâl Bayar gibi savunma gayesini kelle kurtarmaktan başka niyete istinat ettirenler kendilerini Tarih önünde de temize çıkarabilmek için meselelerin esasına gireceklerdir. Kaderlerinin bir icabı olarak, hattâ karşı koymuş bulunmalarına rağmen ve Grupta meşruiyet dışına, Anayasa dışına çıkıldığını bağıra bağıra Yassıadaya düşmüş olanlar ise şahsi durumlarını belirtmek maksadıyla kendi suçsuzluklarının delillerini vereceklerdir. Ama ana tema, D.P. iktidarının Anayasayı ihlâl etmekle suçlandırılamayacağı olacaktır. Bir Anayasa Ord. Prof. bu temanın anahtarlarını daha önceden vermiş bulunmaktadır.

Anayasalar, metinlerinden başka bir de espri taşırlar. Bana, ruh da demek kabildir. 1924 Anayasasının ruhu, bütün Cumhuriyet tarihinde sâdece D.P. iktidarı tarafından, bilhassa bu iktidarın son zamanlarında ihlâl olunmuştur. Zira sâdece devirdedir ki saatin İbreleri tersine çevrilmek istenmiş, bir totaliter rejim kurulmaya çalışılmıştır. Atatürkün ve İnönünün tek parti sistemlerini bu ayrı Anayasayla yürüttükleri bir gerçektir. Şimdi, sofizmanın kanatları altına sığınarak şöyle bir mantık yürütmek kabildir: "Menderesi neyle suçlandırıyoruz? Çok partili hayata son verip tek parti, hattâ tek şef idaresini kurmaya çalışmakla. Ama bu Anayasa 1945'ten önce tek parti ve tek şef idaresine zaten cevaz vermiş midir? O halde yeniden aynı usûle dönüş, aynı Anayasanın nasıl tağyiri veya İhlali sayılabilir? Bu, olsa olsa bir basiretsiz politika, bir talihsiz teşebbüstür. Bir siyasi hatadır. Nitekim hatayı işleyenler iktidardan uzaklaştırılmışlardır. Daha ne istiyorlar? Oyun, ilk bakışta zihin karıştırsa da, Yassıadada Anayasayla ilgili duruşmalar boyunca ayakta duracak hali olmadığı süratle meydana çıkacak, ilk iğne darbesinde balon patlayacaktır.

Böyle mantık oyunlarında bir kenarda daima kasten unutulan şudur: Ya metnin esprisi, ruhu ne oluyor? Bir Anayasanın metni, hiç ruhsuz Ur kalıp sayılabilir mi? Cumhuriyetin koruluşundan bu yana 1924 Anayasası hep bir İstikamette, ileri istikamette uygulanmıştır. Bundan dolayıdır ki o devirlerdeki uygulanışı meşrudur. 1945'te bu Anayasayla çok partili hayatı açan C.H.P. iktidarı eğer 1950 seçimlerinin neticesini tahımasaydı ve bütün partileri yok edip kapalı hayata dönseydi 1945'ten evvel ihlal etmiş sayılamayacağı Anayasayı o tarihte ihlâl etmiş olurda ve Ur ihtilal meşruiyet kazanırdı. Anayasanın Türkiye Büyük Millet Meclisine bütün yetkileri tanımış olması onun çıkaracağı her kanunun Anayasaya uygunluğunu peşinen kabul ettiği mânasına nasıl alınabilir? Bu Meclis "Adı Ali Fuat olan her türk vatandaşı saçlarını sıfır numarayla kazıtacaklar" diye bir kanun çıkarmış bulunsaydı Anayasa kuvvetlerin toplanması esasına dayanıyor diye bu kanunun Anayasaya uygunluğunu acaba Başgil hoca kabul edecek miydi? Metinlerin; yanında bir esprinin, bir ruhun bulunması bu neviden aşırılıkları, saçmalıkları önleyen müeyyidedir.

Meclis her şeye kadirdir. Doğru. Ama, Menderesin iddia ettiği gibi Hilâfeti geri getirmek yetkisine sahip midir? Böyle bir tasarruf Anayasa içi davranış sayılabilir mi? Hüküm verecek bir merciin bulunmaması, bu ruh ve espriyle tahdit edilmiş olmanın icaplarım önleyemez. Menderes, Meclisin yetkilerini 15 kişilik bir komisyona devrettirmiş midir, devrettirmemiş midir? Bu kararın bir kanun olarak tedvir edilmiş olması davranışın Anayasaya aykırılığım ortadan kaldırmaz. Bu kanuna oy vermiş olanların Anayasanın ihlâli suçuna iştiraklerini tescil eder. O kadar! Meclis yetkilerini 15 kişilik komisyondan sonra» hamı da çok görerek bir adama, Menderese verseydi gene Anayasaya uygun bir rejim mi kurulmuş olacaktı? Elbette ki hayır.

Hukukun incelikleri bulunduğu muhakkaktır..Ama bu incelikler beşer aklının ve izanının hududunda durur. Anayasanın Menderes ve arkadaşları tarafından ihlâl edilmiş olmasıdır ki Türk Silahlı Kuvvetlerini kendi içhizmet talimatnamelerine göre harekete geçmeye sevketmiştir. Bu İhlâl hâdisesinin delilleri Yassıadada gözler önüne -en şüpheci kimseleri dahi tatmin edecek bir berraklıkla- önümüzdeki haftalarda dökülecek ve cezalar ihtilâlin Adaleti yoluyla değil, İnsanlığın Adaletiyle mutlaka dağıtılacaktır.

Kongo

İki ucu kirli değnek

Dokuz aya yakın bir zamandır bütün dünyayı en çok meşgul eden mesele olan -Kongo meselesi, geride bıraktığımız hafta içinde de dünya riyaset sahnesinin en ön plânını işgale devam etti. Millî bir mesele olarak ele alınınca, Kongonun iç dumanı geçen hafta da en az bundan önceki haftalarda olduğu kadar karışık görünmekte, milletlerarası bir mesele olarak bakılınca Kongo çıkmazı hala soğuk harbin en çok benimsediği noktalardan biri olarak belirmektedir. Kısaca Kongo, geride bıraktığımız hafta içinde de, milli ve milletlerarası bir mesele olarak, hiçbir çözüme bağlanamadan ortada kalmıştır.

Bundan dokuz ay kadar Önce Kongoda ilk karışıklıklar patlak verince Kongolu liderler iki fikir arasında bölünmüşlerdi. Başlarında Lumumba'nın bulunduğu bir kısım liderler Kongoda kuvvetli bir merkeziyetçi idarenin kurulmasını istiyorlar, Kasavuba ve Çombe gibi diğer bâzıla|rı da merkezle bağları gevşek bir konfederasyona taraftar görünüyorlardı. Lumumba ve arkadaşlarının arkasında Afrikanın kuvvetli idarelere taraftar genç devletlerinden, bu arada Gana, Gine ve Birleşik Arap Cumhuriyetinden başka bu ülkede kendisi için geniş imkânlar gören Sovyetler Birliği, Kasavubu ve Çombe'nin arkasında da Kongodaki iktisadî üstünlüklerini devam ettirmek isteyen Belçikalılar yer almıştı. Batılı devletlerin büyük bir çoğunluğu ise ne yazık ki, Kongo gerçeklerinin hangi düzeni gerektirdiğini hiç mi hiç düşünmeden, Belçikann yanında yer almışlardı..

Dokuz aydır Kongoda olup bitenler burada, yeniden anlatılmayı gerektirmeyecek kadar iyi büinmektedir. Bu olaylar sonunda kuvvetli bir merkeziyetçi idare taraftarı Lumumba öldürülmüş, Kongo çeşitli iç ayrılıklar yüzünden iki büyük kampa bölünmüştür. Lumumba taraftarlarının üssü Doğu eyaletinin başkenti Stanleyville'dir. Merkezle bağları zayıf bi konfederasyon kurulmasına taraftar olanlar ise, Lumumbacılar karşısında birleşmekle beraber, kendi aralarında bir birlik kurmuş olmakta» hâlâ uzaktırlar. Bunlar geden haftalar içinde Tananarive'de toplanmışlar ve Kasavubu, İleo, Kalonji, Çombe gibi liderlerin isteğine uyarak, Kongoda. bağımsız devletlerden müteşekkil bir konfederasyon kurulması kararını almışlardır. Bununla beraber, konfederasyon taraftarlarının devlet sınırları konusundaki görüşleri birbirine uymamakta, kabile endişeleri millî endişelerin çok üstünde tutulmakladır. Kendini Lumumbacılann temsilcisi sayan Stanleyvüie'deki Gizenka hükümeti ise bu kararı tanımadığım söylemekte ve sonuna kadar Kongonun birliği ve bütünlüğü için çalışacağını ileri sürmektedir.

Kongo meselesinin milletlerarası yönüne gelince, Sovyetler Birliği Bay "H" yi yerinden edebilmek için Kongodaki Birleşmiş Milletler harekâtına hücuma devam etmektedir. Bir yandan Genel Kurulda Sovyetler Birliğiyle uğraşan Bay "H", diğer yandan Kongoda da iki büyük güçlükle karşı karşıyadır. Bunların birincisi Gine, Fas. Birleşik Arap Cumhuriyeti ve Yugoslavyanın Kongodaki Birleşmiş Milletler kuvvetine verdikleri birlikleri geri çekmeleri üzerine azalan kuvvetli yeniden yirmi binin üstüne çıkarmak meselesidir. Bay "fi" Hindistan, Malezya Tunus, Liberya ve Seyiandan birlik yardımı sözü almıştır. Bununla beraber, bu birliklerin hiçbiri henüz Kongoya varmadığı gibi şimdi Endonezya ve Sudanın da birliklerini geri çekmeye karar verdikleri öğrenilmiştir.

Bay "H" nın Kongoda karşılaştığı ikinci güçlük de, Kongodaki temsilcisinin durumudur. Görevi icabı New York'tan çok güç. ayrılabilen Genel Sekreteri, Kongoda, Hintli Rajeshvar Dayal temsil etmektedir. Kasavubu ve Başbakanı Ileo, uzun bir süredir, Lumumba taraftarı olduğunu ileri sürdükleri Dayal'in geri alınmasını istemektedirler. Bilindiği gibi Dayal bundan bir müddet önce Birleşmiş Milletlere yolladığı bir raporda Kongodaki durumun sorumunu kasavubu - Mobutu ikilisiyle Belçikalıların davranışına yüklemiş anarşiye son verilmesi için Kongo askerlerinin silâhtan tecrid edilerek Kongo parlâmentosunun yeniden toplantıya çağrılmasını istemişti. Bu rapor Kasavubu'yu çok kızdırmıştır. Fakat Bay "H", Leopoldville hükümetinin bütün ısrarına rağmen, Dayal'i geri çekmeye yanaşmamaktadır.

Doğu - Batı

Bir yılan hikâyesi

Geride bıraktığımız haftalar içinde bütün dünya liderlerinin ağzında tek bir kelime dolaşıp durmaktaydı: Silâhsızlanma. Nitekim, Başkan Kennedy son iki basın toplatısında usun uzadıya bu mesele üzerinde durmuş, Amerikan Dışişleri Bakanı Dean Rusk önce Sovyet meslekdaşı Gromiko ile yaptığı dört saatlik görüşmede, sonra da California Üniversitesinde yaptığı bir konuşmada, silâhsızlanmayı "mutlaka ulaşılması gereken bir amaç" olarak vasıflandırılmıştır. Bundan başka, geçen hafta Londrada toplanan İngiliz Devletler Topluluğu liderleri de yayınladıkları resmi bildiride, dünya barışının korunması için tam ve mutlak bir silâhsızlanmaya ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir. Diğer yandan Batıdan yükselen bu seslere Sovyet idarecileri de kayıtsız kalmamışlardır. Başkan Krutçef, iki aydır sürüp giden büyük memleket gezisi sırasında uğradığı Alma Ata'da yaptığı bir konuşmada, komünizmin günün birinde kapitalist düzeni ezip geçeceğine dair inancını bir kere daha tekrarladıktan sonra, bunun için mutlaka savaşa ihtiyaç olmadığını, eğer Batılılar Sovyet plânım kabul ederlerse, Sovyetler Birliğinin silâhsızlanmaya hazır olduğunu söylemiştir.

Uzun bir süredir uyumuşa benzeyen silâhsızlanma meselesi nasıl olup da.geçen haftalarda birdenbire yeniden cani anı vermiştir? Bu sorunun cevabım bulmak o kadar güç olmasa gerektir. Bir kere, iş başına geçtikten sonra gerçek Sovyet emellerini anlamaya çalışan Kennedy İdaresinin, silahsızlanma konusunu bunun için bir deneme balonu olarak seçtiği açıkça görülmektedir.. Sovyetler Birliğinin dünyadaki gerginliği kaldırmak istediğini söylerker samimi olup olmadığı, en iyi, üzerinde ötedenberi ısrarla durduğu silâhsızlanma meşeleşinde ortaya çıkabilirdi. Bundan başka, geride bıraktığımız haftanın ilk günlerinde, Cenevrede, silâhsızlanma meselesiyle yakından ilgili üçlü bir toplantı da başlamıştı. Amerikan, İngiliz ve Sovyet temsilcilerinin katıldığı bu toplantıda atom denemelerinin durdurulması konusunda bir anlaşmaya varılmaya çalışılacaktı.

Eski meseleler

Bilindiği gibi, atom denemelerini durdurma konusu üzerinde çalışan bu üçlü konferans geçen hafta ilk defa toplanmıyordu. Silâhsızlanma üzerinde yapılan çalışmalar çıkmaza girince hiç değilse teknik bir mesele üzerinde anlaşmaya varmak isteyen üç atom devleti, 195S yılında, atom denemeleri konusunu genel silâhsızlanma meselesinden ayırarak yalnız kendi temsilcilerinden kurulacak üçlü bir komisyona havale etmişler ve bu komisyon, 1958 Ekiminde çalışmalarına başlamıştı. üzerinde çalıştıkları konu atom denemelerinin durdurulmasını sağlayan bir anlaşma imzalamak ve bu anlaşmaya riayeti denetleyecek bir sistem kurmak gibi teknik bir konu olmakla beraber, Batılı iki devletle Sovyetler Birliği arasında burada da geniş görüş ayrılıkları çıkmakta gecikmemişti. Görüş ayrılıklarının birincisi, imzalanacak anlaşmanın hangi tip denemelere uygulanacağı konusu üzerinde çıkmıştı. Sovyetler Birliğine göre anlaşma, bütün atom denemelerine uygulanmalıydı. Batılı temsilciler ise, toprak altında yapılacak ufak çaptaki ilmi atom denemelerini tesbit etmenin güçlüğünü öne sürerek, yalnız radyoaktivite kakımından esas tehlikeyi teşkil eden topraküstü ve atmosferiçi denemelerin durdurulmasını istiyorlardı.

Üçlü komisyonda çıkan ikinci görüş ayrılığı da, varılacak anlaşmaya uygulanacak denetleme sistemi üzerindeydi. Büyük çaptaki atom denemelerini bütün dünyanın her köşesinden tesbit etmek mümkündür. Fakat ufak çaptaki denemeler için atom devletlerinin ülkelerine gözetleme kurulları göndermek gerekmektedir, Sovyetler Birliği önce bu denetleme kurullarının varlığına itiraz etmiş nihayet kurulmalarına razı olduktan sonra da kurulların yapısı üzerinde. mızıkçılık çıkarmıştır. Gerçekteni Batılı devletler daha ilk günden, başlayarak bunların üçü Batılı, üçü komünist, biri de tarafsız yedi devletin temsilcilerinden kurulmasını istiyorlardı. Sovyetler Birliği ise, her blokun eşit sayıda temsilcisi olmasın» istemiştir.

Yeni hal çareleri

Taraflardan hiçbiri kendi görüşünden bir adım bile ayrılmaya yanaşmadığı için bundan iki buçuk yıl önce başlayan atom : denemelerini durdurma çalışmaları hiçbir sonuca ulaşamamıştır. Hele geçen yılın sonlarına doğru, Amerikan idaresinin yeni ellere geçeceği belli olduktan sonra Sovyetler Birliği, komisyon çan lışmalarının Kennedy idaresinin işbaşına geçeceği güne kadar tehir edilmesini istemiş ve komisyon, 1960 Aralığının başında, 1961 Şubatında yeniden toplanmak üzere çalışmalarına ara vermiştir. Şimdi komisyon, bir aylık bir gecikmeden sonra, çalışmalanna yeniden başlamış ve silahsızlanma meselesini tekrar ön plâna çıkarmış bulunmaktadır.

Üçlü komisyonun yeni çalışmaları eskilerinden daha başarılı olabilecek midir? Bu soruyu kesin olarak cevaplandırmak kolay değildir. Atom denemelerinin durdurulması konu-; sunda mutlaka bir anlaşmaya varmak isteyen iki Batılı devlet, bu sefer Sovyetler Birliğinin karşısına yeni- tekliflerle çıkmaktadırlar. Bu tekliflerin en önemlileri denetleme kurullarının yapısındaki Sovyet isteklerine yakın değişikliktir. Amerikan temsilcisi Arthur Dean tarafından yapılıp İngiliz temsilcisi David Ormsby - Gore tarafından desteklenen yeni Batı teklifi, denetleme kurullarının dördü Batılı, dördü komünist, üçü tarafsız onbir devletin temsilcilerinden kurulmasıdır. Bundan başka, Batılılar şimdiye kadar Sovyetler Birliğinde kurulmasını istedikleri yirmibir gözleme iistasyonunun sayısını da ondokuza indirmişlerdir.

Sovyet temsilcisi - Çarapkin yeni Batı tekliflerini dikkatle inceleyeceğini söylemekle beraber henüz kesin cevabını vermiş değildir.

Derhal teslim!

S 5 tipi 119 SAE-HP lik BÜSSİNG Diesel motörü ile mücehhez LS 55 modeli orijinal ____________ **7 Tonluk**

S 7 tipi 155 SAE-HP lik BÜSSİNG Diesel motörü ile mücehhez 6000 S 8 T modeli orijinal ________ **10 Tonluk**

S 11 tipi 212 SAE-HP lik BÜSSİNG Diesel motörü ile mücehhez LS 11/20 modeli orijinal ________ **16 Tonluk**

Uzun şasili - kapalı, geniş şoför mahalli

BÜSSİNG
kamyonları
•
Tediyede kolaylık

- Azami 100.000 kilometreyi geçmemek şartı ile veya bir sene için bil'umum fabrikasyon hatasına karşı garantilidir.
- Azami 50.000 kilometreye kadar TUZLA MONTAJ FABRİKASI'nda ücretsiz servis yapılır.
- Bol miktarda orijinal yedek parçaları mevcut olup, tamir işleri bekletilmeden TUZLA MONTAJ FABRİKASI'nda yapılır.

VERDİ TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ BÜSSİNG FABRİKASI-TUZLA
Türkiye yegâne satıcısı:

Verdi Ticaret Limited Şirketi

Cumhuriyet Cad. Pegasus Evi Harbiye İstanbul Tel: 48 22 13 Telgr. Verdi

Haberler

Bana bir müzik lâfı!

Ankara Radyosunun eli yüzü düzgün bir kaç programından biri de "Dünyadan ve Bizden Portreler" saatidir; Bu saati genç hikayecilerimizden Vüs'at O. Benerin eşi Raziye Bener başarıyla yürütmektedir. Geçen hafta bu programda genç bestecilerimizden Nedim Otyamın "Mani Bale Süiti" adlı eseri çalındı. Bu sebeple Nedim Otyamla yapılan bir konuşma yayınlandı.

Radyoda böyle bir saatin oluşu, Nedim Otyamla bir konuşma yapılışı, eserinin çalmışı iyi ve güzel. işin bir de, dinleyici önüne çıkıncaya kadar geçirdiği safha var ki, o da ayrıca güzel. Hikayeci Nezihe Meriç Otyamların eski ve yakın dostudur. Bu sebeple Nedim Otyam, programın hazırlanışında Nezihe Meriçin de bulunmasını ve yardım etmesini istedi. Nezihe Meriçin "Nedim Ağabey" al için yapmıyacağı şey yok. Birlikte Radyoevine gittiler, Kaziye Benerin odasında çalışmaya başladılar. Vakit dar, iş uzundu. Üç koldan çalışmak, programı akşam yayınına yetiştirmek gerekiyordu. Nezihe Meriç, "Maral Bale Süiti"nin bölümlerini açıklamakla görevlendirilmişti. Bir tarafta Meriç cümleleri döktürürken, bir başka tarafta da Raziye Bener müsveddeleri harıl harıl daktilo etmekle meşgul. Nedim Otyam ise, heyecandan bir o yama, bir bu yana koşturup duruyor..

"— Hadi bacım... hadi Nezihe.. ha gayret,"

Nezihe Meriç iyi hikayecidir, iyi yazardır. Eh, "teşehhüd" miktarı da müzikten anlıyor. Yâni müzik bilgisi, aydın bir kişinin bilmesi gereken kadar. Parçaların açıklanmasının edebiyatla ilgili kısmı tamamlanınca, Meriçin kalemi de daralıyor.

"— E kardeşim" diyor, "bu hep böyle gider mi? Biraz da müzikle ilgili lâf ister. Söyleyin bana bir müzik lafı!"

Nedim Otyam heyecanla eserinin müzikle ilgili kısmım açıklıyor:

"— Bak, bu parçaya tutti akorla girilir.."
"- Ne olur, ne olur?"
"- Tutti akor... Yani..."

İşin "yani"sini Otyam açıklıyor, Meriç de anlıyor ama, mesele bununla bir cümle yapıp açıklamanın içine oturtmakta Sonunda, yaza boza "parçaya orkestranın tutti akoru ile girilir" cümlesi yapılabiliyor.

Meriç, sıkıştıkça, sesleniyor:

" —Aman, bana bir müzik lâfı!"

Otyam da müzik lâfı mı yok! Yeter ki, sorsunlar. Üstelik eser de kendi bestesi...

"— Bak, burda kemanların kollegnosu.."

Kan ter içinde bir çalışma sonunda program hazırlanmış, açıklamanın gerekli yerlerine miktarınca "müzik lâfı" da konarak süslenmiş ve o günün akşamı da radyoda yayınlanmıştır. Hikâyeyi duyanlar, şimdi "aman bana bir müzik lâfı" deyip duruyorlar.

Nezihe Meriç "tutti akor"u, daha başkalarını öğrenmiş ama, şu "kemanların kollegnosu"nu belliyememiş. Arısoy:

"— Bilmiyor musun kemanların kollegnosu'nu?" dedi.

"— Yoo, bilmiyorum. Sen?"

Arısoy, başını bilgiç bilgiç salladı:

"— Söyliyeyim" dedi. "Bu kollegno çok önemlidir. Bilhassa kemanlarda.... Son araştırmalara göre kollegnonun bir virüs olduğu meydana çıkmıştır. Kanserin bir çeşidi. Kemanlara arız oldu mu, adı kollegno olur. O kemanlardan da hayır gelmez!"

Ben seyirci iken...

Başkentin derli toplu ilk özel tiyatrosu "Meydan Sahnesi" oldu. 167 kişilik küçük, sevindi bir tiyatro. Özelliği de, bir arena tiyatrosu oluşu. Yersizlikten "arena tiyatrosu"-nun bütün gerekleri yerine getirilememiş ama, gene de başarılmış. Sahneyle seyirci arasında hemen hemen hiç mesafe yok. Hele birinci sıra, sahnenin tam kenarında. Oyuncularla seyirciler, bir aile sohbetindeymişler gibi içiçe. Zâten bu çeşit tiyatroların amaçlarından biri de budur.

Tiyatronun açılışında çoğunlukla davetliler bulunuyordu. Şairler, tiyatro eleştirmenleri, yazarlar, vs... Üstüste iki akşam hem "İndekiler" hem "Evdeki Yabancı" görüldükten sonra, Sanatsevenlere ggidildi ve tiyatro ile eserler, oyunlar üzerine konuşulmaya başlandı. Herkes genellikle bu teşebbüsü değerlendiriyor, beğeniyordu. Sahnenin özellikleri üzerinde de duruldu. Şairlerimizden birinin eşi, sahne hakkında fikrini şöyle açıkladı:

"— Doğrusu, ben seyirciyken utandım. O kadar yakındılar ki... Oyuncular hiç utanmadılar!"

Sanatçıya dil ne gerek, mi?

Mahmut Makal ile Fakir Bakurt bir süreden beri Georg Town'a devam ediyorlar. Özel İngilizce öğretimi görüyorlar. Sonra da Amerikaya gidecekler.

Nezihe Meriç
Terleyen takdimci

Makal, DOST dergisi idarehanesindeki cicim kilimli divana şöyle uzunca oturup yorgunluğunu çıkarmaya, bir yandan da demli çayını içmeye başlamıştı. İngilizce öğretiminden pek de memnun görünmüyordu.

"— Yahu, sanatçıya böyle İngilizce falan gerekmiyor" dedi. "İngilizce öğreneceğiz diye yazı yazamaz olduk!."

Başa düşen taş

Bir edebiyat öğretmeni, öğrencilerine şöyle bir ödev verir: "Bugünkü Türk hikâyeciliği ile romancılığım hazırlayınız".

Sınıftaki öğrencilerden birinin çok yakını, "bugünün tanınmış hikâyecr" lerinden biridir. Çocuk, en iyi ödevi kendisinin ' hazırlayacağından emin, güle oynıya eve gelir. Hikayecinin yardımını ister. Hikayeci şöyle bir başını kafir, bir iki düşünür, sonra "bugünkü Türk hikâyeciliği ile romancılığı" konusunda ayrı ayrı onbeşer sorudan otuz soru yazdırır. Çocuk ertesi gün ders sorularını götürür, öğretmenine gösterir. Öğretmen soruları, konunun işlenmesi yönünden çok yerinde bulur, beğenir. .

"— Tamam" der, "aferin. Soruları iyi düzenlemişsin. Şimdi bunların cevaplarına da hazırla...."

İş bu noktadan sonra çatallaşır. Tabii çocuk, soruların cevabını da "bugünün hikayeci" abiden sorar. Sorar ama, hikayeci, kendi düzenlediği soruların bir kısmına cevap vermekte zorluk çeker. Hattâ veremez...

"— Bunları geçelim"der. "Bunlar ayrı ayrı birer kitap olabilecek konulardır. Ben sizin seviyenize göre cevaplandıramam bunları, öğretmeniniz versin cevabını!"

MUSİKÎ

Konserler

Eşsiz Duo

Geçen pazartesi günü orkestra ile birlikte çaldıkları Brahma konsertosunda olağanüstü icra vasıflarını açıklıyan iki çalgıcı, kemancı Ayla Erduran ile viyolonselci Guy Fallot, üç gün sonra aynı salonda, Saray sinemasında verdikleri keman *4* viyolonsel resitalinde, dünya çapında bir şöhret kazanmıya aday olduklarını, fakat bu şöhrete tek tak değil, birlikte ulaşabileceklerini gösterdiler. Tek çaldıkları parçalarda -Ayla Erduran, Bach'ın Chaconne'-unda ve Guy Fallot da Kodaly'm aşırı güçlükteki viyolonsel sonatında- hem teknik hakimiyetlerini, hem de yorumculuk vasıflarını gerçi ortaya koydular. Fakat birlikte çaldıkları eserler, bu iki çalgıcının kendi başlarına sahip oldukları meziyetlerden başka bir de, pek az icra topluluğunda rastlanan bir beraberliğe sahip olduklarını gösteriyordu.

Keman ve viyolonsel duosu için yazılmış eserler yok denecek kadar azdır. Nitekim programlarında yer alan duo eserlerin, Raveltn sonatı dışında hepsi -Bach'tan iki parça, Louis Marchand'm süiti ve Haendel' in Passacaglia'sı-, başka eserlerden yapılmış düzenlemelerdi. Bununla birlikte, Fallot ile Erduran birlikte çalışmalarını devam ettirdikleri ve dünya çapında bir şöhret kazandıkları takdirde -bu şöhreti kazanmaları için görünürde hiçbir engel yoktur birçok Destecinin onlar için eser vereceği, böylece keman - viyolonsel duosu gibi yeni bir vasatın zenginleşmiye başlıyacağı tahmin olunabilir.

Modern Trio

Geçen hafta İstanbulda İngiliz Kültür Heyeti salonunda verilen bir oda musikisi konserinde üç tane çağdaş eser çalındı. Bunlardan bir tanesinin ilk icrası yapılıyordu. Konseri veren, Arnavutköy Kız Koleji öğretmenlerinden veya kolejle ilgili kişilerden meydana gelmiş bir trio idi. Piyanist Jane Hoffman, kolejin musiki öğretmenlerindendir. Kemancı Ralph Nash aynı okulda matematik Öğretmenliği yapmaktadır. Klarinetçi Robert Momchilov ise, Türk okullarında musiki eğitimi üzerinde bir tez hazırlamak üzere memleketimize gelmiş bulunan, çalışmalarını genellikle kolejle temas halinde sürdüren bir Amerikalı musikişinastır.

Programda ilk icrası yapılan eser, İlhan Mimaroğlunun "Trio 1961" adlı üç çalgı eseri oldu. Mimaroğlunun triosu, bu bestecinin bugüne kadar çalınmış eserleri arasında en "ciddî" olanıydı. Bununla birlikte, birçok dinleyici eserde gene yer yer mizah temayülü sezdiler. İki bölümlük trionun birinci bölümü oniki nota dizisine, gerisi serbest atonaliteye bağlıydı. Eserde yer yer elektronik musiki tesirleri 4e görülmekteydi

Programda. kolejin musiki öğretmeni Donald Hoffman'ın triosu da vardı. Hoffman da triosunda oniki nota dizisini kullanmış, dizisel yazıyı geleneksel kontrapunta usulleriyle gerçekleştirmiş, bölüm sonlarında da oniki notadan tonal neticeler çıkarmıştı. Eser sağlam işçilikle, aydınlık anlatışla gerçekleştirilmiş bir musikiydi. Programdaki üçüncü çağdaş eseri Fransız bestecisi Darius Milhaud"nun Fransız halk temlerine dayanan, eğlendirici, sevimli süiti teşkil etti.

Çalgıcılar, Max Bruch'un bir trio parçasını, Schumann'ın "Peri Masalları" adlı eserinden bir parçayı ve Mozart'ın klarinetli triosunu programlanna almakla, modern musikiye alışmamış kulakları da okşamak istediklerini gösterdiler.

Opera

Gereksiz buhran

"Ankara Operasının bütçesinin yansı bizde olsa, Ankarayı kat kat aşarız" diyen İstanbul Şehir Operası yöneticisi Aydın Gün, bütçe meselesi yüzünden şimdi kendini de, operayı da, belediyeyi de garip bir duruma düşürmüş bulunuyor. Durumun garipliği. Aydın Günün iyi bir "diplomat" olmaması sebebiyledir.

Operanın yeni bütçesi hazırlanırken Belediye, opera bütçesini değil yükseltmek, daha da kısmak yolunu tutmuştu. Bütçe hazırlayıcıları, koro üyelerine ödenen parayı fazla görüp kısmak isteyince Aydın Gün, koro şarkıcılarından birçoğunun sanat uğruna asıl mesleklerini bırakıp kendilerini operacılığa verdiklerini, dolayısıyla bu kısıntının gereksiz, hem de insafsız olduğunu anlatmak istediyse de bunda bir başarı gösteremedi. Bunun üzerine istifa blöfüyle iddiasını kuvvetlendirmek istedi. Aydın Günsüz operanın vatmansız tramvaya benziyeceğini Belediye bilmeliydi!..

Nitekim İstanbul Vali ve Belediye Başkam Refik Tulga bir gün, masasının üstünde. Aydın Günün istifanamesini buldu. Ancak, öfkeli rejisörün hesapyışalarığı husus, Tulganın bir asker olduğu, bu gibi sert çıkışlara, blöflere dayanamıyacağıydı. Bir müddettir geçerlikte olan "yüzbaşı sız kalan bölüğü teğmen, o da olmazsa başçavuş idare eder" zihniyetiyle Tulga, başrejisörün istifasını kabul ediverince İstanbul Operası idarecisiz kaldı.

Aydın Günün istifası, İstanbuldaki gelişmeleri endişeyle takip eden ve bu gelişmeler karşısında kendilerine bir çekidüzen vermek yed* ne, İstanbulun başarısını baltalamak için perde arkası entrikalarına başvuran Ankara Operası idarecilerinin yüzünü güldürdü. Hiç olmazsa İstanbul Operasının çalışmalarım kontrol altına almak ve böylece orayı da kendilerine benzetmek suretiyle bir ayıp örtme yoluna gidilebilirdi. Hemen Ankara Operasının mensuplarından birinin Istanbula gönderilmesi imkânları araştırıldı ve Nevit Kodallı, "zemin yoklamak" için İstanbula geldi. Öte yandan, İstanbulini "artist kadrosunu takviye etmek" maksadiyle eski Vatan Cephecilerden Ferhan Onat ile Doğan Onatın da İstanbula yollanmaları konusu üzerinde durulmıya başlandı.

Kodallı gerçi yetkili bir bestecidir ama, bir opera idarecisi olduğu yolunda bugüne kadar ne kendisinin ne de başkasının denediği hiçbir tecrübesi yoktur. Nitekim geçen hafta İstanbul Operasını gene Aydın Gün, bu kere artık hiçbir sıfatı olmadan, idareye devam etti ve Nevit Kodallıya zemin yoklamalarında yardımcı olmıya çalıştı. Müşahitler Kodallının, opera idareciliği işini kıvırabilecek tecrübeye sahip olmadığını gördüler.

KİTAPLAR

Üstüme Varma İstanbul

(Ümit Yaşar Oğuzcanın şiirleri, Düşün Yayınevi, Ekin Basımevi, İstanbul 1961, 64 *sayfa, 300 kuruş).*

Üstüme Varma İstanbul, Ümit Yaşar Oğuzcanın onbe.şinci kitabıdır. Ümit Yaşar, yıllar boyu Ankarada yaşadıktan sonra, İstanbula yerleşişinin İkinci ayında ortaya Üstüme Varma İstanbul adlı kitabıyla Çıktı. "A. için Z. ye kadar A, diyerek" giriş cümlesiyle başlayan kitapta 49 şiir yer almıştır. Şiirler yer yer Sait Madenin pek de başarılı olmayan silik desenleriyle süslenmeye çalışılmıştır.

Ümit Yaşar, Üstüme Varma İstanbuldakiler dahil, bugüne kadar binden fazla şiir yazmış, hemen her yıl değil, her mevsim bir şiir kitabı yayınlamış bir şair olarak tanınmıştır. Üstelik bugüne kadar yayınladığı kitaplar Türkiyede pek az şaire nasip olan bir ilgi toplamış ve -inanılmayacak bir şekilde-, şairine para bile kazandırmıştır.

Daha çok aşk şiirleri yazan şair, onbeşinci kitabında da gene aşk konusunu işlemektedir. Hemen her şiirinde bir ayrı aşkı işleyen Oğuzcanm bu kere kitabının tümünü bir aşka hasrettiği görülmektedir. Ama bu tekelcilik şaire yaramamış olacak ki şiir muhtevası bakımından zayıflamış ve kendi kendini tekrara düşmüştür. Üstüme Varma İstanbul adlı kitap baştan aşağı okunduğunda insana yeni bir ses, yeni bir hava getirmemektedir. Pek çok mısraı, pek çok üçlük veya dörtlüğü daha önceden hatırlıyorsunuz. Aşk üstüne yazdıkları ise bezginlik verecek derecede tekrarlanmış laflardır.

Kısaca söylemek gerekirse, İki Kişiye Bir Dünya, Karanlığın Gözleri, Seninle Ölmek İstiyorum, Bir Daha Ölmek gibi kitaplarıyla şöhretinin zirvesine ulaşmış olan Ümit Yasar Oğuzcan, son kitabıyla okuyucularına yeni hiç birşey getirememekte ve sâdece vaktiyle yaptığı yatırımların hatırı için, Üstüme Varma Istanbulda kendisini okutabilmektedir. Eğer biraz bekleyip, azıcık kendisini dinleyip bir yeni sesle ortaya çıkmaz, bir bilmem kaçıncı defa daha kendisini tekrara kalkışırsa, bundan böyle, eski şöhretini devam ettirmekte oldukça güçlük çekecektir. Kendini geçemeyen şair tükenmiş şair demektir. O zaman artık Ümit Yaşar için yapılacak tek şey, vaktiyle yazdıklarının hayali ile avunmaktır.

İşte Üstüme Varma İstanbul adlı son kitabından bir şiir. Adı, Ölüm Yolcusu: "Yolcuyum, topladım bavullarımı - İçimde bavullar dolusu keder - Bekletme, ne olur biletçi- Bu yollar, bu tren nereye gider? Öylesine çaresizim, yalnızım - Ben ölmüşüm, yaşamışım kime ne? -Vakit dar, yol uzun, haydi biletçi -Kes bir bilet, gidiş dönüş ölüme."

Bu satırlarda kokan buram buram bir alaturkalık, buram buram bir bitmişliktir. Bunları şiire yeni başlamış bir müptedi yazsa, "eh, fena değil" denebilir. Ama bu satırları iyi şair diye tanınan Ümit Yaşar yazdı. Ümit Yaşar söyledi mi, okuyucu pek haklı olarak onun şöhretinden şüphe edecektir.

Üstüme Varma İstanbulda hiç mi güzel şiir yok, hiç mi okunacak, zevk alınacak şiir yok? Elbette ki var. Elbette ki olacaktır. Amit bu, meselâ bir "Kutuplara Kutuplara" ile, bir kitaba da adını veren "Üstüme Varma İstanbul" ile halledilecek mesele değildir. Ümit Yasar Oğuzcan. Üstüme Varma İstanbul adlı kitabıyla iflâsını ilan eden bir tüccara benzemektedir.

Kapalı Kapıyı Açmak

: *(Şahinkaya Dilin şiirleri, Çağdaş yayınları, Küntüncü Matbaası Ankara 1961, 32 sayfa 250 kuruş).*

Şahinkaya Dil de tıpkı Ümit Yaşar Oğuzcan gibi yıllar yılı şiirle uğraşan bîr kimsedir. Ancak Oğuzcandan farkı, hiç bir zaman onun erdiği şöhrete erememiş olmasıdır. Üstelik Şahinkaya Dil bu şöhrete ulaşamamış olmasına karşılık Ümit Yaşardan daha da çok mücadeleci ve gürültücüdür. Şair olarak pek başarılı olamamasına rağmen sağa sola çatarak sesini daha çok duyurmak için çırpınıp durmaktadır. Nitekim Kapalı Kapıyı Açmak adlı kitabının arka kapağında yer alan "Yanlış ye» ni yanlış eleştirme" başlıklı yazı da,. kitabını tenkit edeceklere peşinen verilen bir cevap mahiyetindedir. Sanatkâr olmazdan önce sanatkâr kaprislerine sahip çıkan Şahinkaya Dil, kendini geçmiş olan sairlere çatarak şöhret yapmak için elinden geleni ardına koymamaktadır. Ancak bu yol, pek fazla denenmiş bir yol olarak, şimdiye kadar sanat dünyasında binlerce kişiye göstermiştir ki, çıkar yol değildir. Şayet bir insan iyi sair değilse, ne kadar yırtınırsa yırtınsın, ne kadar çabalarsa çabalasın, ne yaparsa yapsın şiirin şöhret basamaklarım tırmanamaz. Son onbeş yirmi yıl içinde Türkiyede şairim diye ortaya çıkanların sayısı hiç de beş on bin kişiden daha az değildir. Bugün şöyle bir geriye dönülüp bakıldığında bu beş on bin isim içinden hafızada yer edenlerin sayısı ist hiç bir şekilde onu onbeşi geçmez. Bu on onbeş kişinin ise ancak üç dört tanesi gerçekten büyük ve iyi şairdir. Onun üstündekiler orta halli sair olarak bir beş on yıl daha sağda solda hatırlanacak ve sonra unutulup gideceklerdir. Şayet bugün bir Florinalı Nazım hatırlanıyorsa, hatırlanma sebebi iyi şairliğinden değil, şiir özentisinden, devrinde yaptığı garipliklerden ve o devrin gerçekten büyük bir kaç şairinin hususi hayatına girmesindendir. Durum Şahinkaya Dil için de pek farka değildir. Çalışmak esastır ama, şairlik biraz da kabiliyet, duyuş işidir. Bu bakımından Şahinkaya pek çok sarat cuk oturtmaktan ileri geçemeyen Şahinkaya Dil ve benzerlerinin illâ da biz şiir yazmağa devam edeceğiz diye direnmeleri, olsa olsa bir zaman, kâğıt ve mürekkep israfı olur.

Şahinkaya Dil
Yolun yarısını aştı

Şahinkayamn Kapalı Kapıyı Açmak adlı kitabında yer alan onsekiz şiir denemesinin tek övülecek yanı dilidir. Arı tütrkçeye doğru gitmek bakımından Şahinkaya pek çok şairimizi geçmiştir. Bu, gerçekten saygıyla anılacak bir gayrettir. Ama ne yazık ki bu gayret meyvalarını tam olarak verememektedir. Zira Şahinkaya ne yasana yazsın iyi şiir olmuyor. İyi şiir olmayınca da, arı türkçe gerçek şiire girmemiş oluyor.

T İ Y A T R O

Ankara

İlk Saroyan

Ankaranın yeni Kazandığı Meydan Sahnesinde oynanan ilk eserden biri de Williara Saroyan'ın "İndekiler" -The Cave Dwellers- adlı dramıdır. Programda her ne kadar "oyun" deyimi kullanılmışsa da, eserin ilk temsilinde bulunanlar bunun bir "dram", hattâ bir "koyuca dram" olduğunu farketmişlerdir.

William Saroyan Türk aydınlarının tiyatrodan önce hikâye ve romanlarıyla tanıdıkları, ermeni asıllı bir Amerikan yazarıdır.

Türk aydınları ermeni yurttaşlarımızın geçen yüzyılda ve bu yüzyılın başlarında tiyatromuza ettikleri hizmetleri takdir etmesini bildikleri icin, Osmanlı idaresi zamanında ve Millî Mücadelenin ilk yıllarında aramızda bazı acı hâdiseler geçmiş olmasına rağmen, bunu unutmasını bilmişler, Türkiyeli olsun olmasın, yeni ermeni kuşaklarının Avrupada, Amerikada sanat alanında yetişen yeni değerlerini, bunların kazandıktan başarıları sempati ile karşılamışlardır. Elia Kazan'ın doğduğu Kayseriyi son ziyaretinde, burada aSilması düşünülen bölge tiyatrosuna yardımda bulunmak, hattâ oynanacak' ilk eseri gelip bizzat sahneye koymak hususunda gösterdiği samimi arzu, bu düşünüşün tek taraflı olmadığım gösteren iyi bir alâmet kabul edilmiştir.

Melodram kokusu

Saroyan'ın seyircimize ilk defa "İndekiler'le tanıtılması acaba iyi mi olmuştur? Meydan Sahnesinin temsilinden- çıkarken bu soruyu sormamak ve buna "evet" diyebilmek zordur. Çünkü eser, "Broadway'da üstüste beş mevsim temsü edilmiş" olsa da, hayli karamsar bir konuyu, koyu bir dram havası içinde işlemekte,"genel yapısı bakımından da melodrama kaymaktadır.

"İndekiler" de melodram kokusunu duyuran unsurların çoğu var: Tıkılmak üzere terkedilmiş bir eski tiyatro binasında yarı aç, yarı tok, soğuktan titreye titreye, ısınabilmek için biribirlerine sürtüne sürtüne, sefil, perişan, adetâ birer kadavra halinde yaşayan kimsesiz, himayesiz, işsiz, meteliksiz ihtiyar artistler. Bunlardan "Kral" bir zamanların şöhreti dillere destan olmuş bir soytarısı, "Kraliçe" yakın geçmişin aktrislerinden biri, "Dük" boks dünyasının adı unutulmıya yüz tutmuş ünlü bir eski şampiyonudur. Fakir, kimsesiz, başım sokacak bir yeri olmayan "Kız", sevdiği delikanlı nihayet kendisini gelip alıncaya kadar bu "in"e biraz ışık, biraz tazelik getiren duygulu ve fedakâr gençliğin sembolüdür. Ama bu "in" deki yeri, "Dük"e duyduğu o yarı şefkat, yarı acımayla karışık ilgi -ancak sevdiği delikanlı anlayış gösterip elinden tutuncaya kadar devam eden ilgi- inandırıcı değildir. Sonra, aynı "in"i hayat denizinin karaya fırlatıp attığı bu insan kalıntılarıyla paylaşmıya gelen ayıcı, karısı, kundaktaki çocuğu ve "Dük"ün -beş on kuruş parsa toplamak için- güreşmek, döğüşmek gücünü bir türlü kendisinde bulamadığı ayısı. Sonra, beşikteki bebek uğruna yapılan süt hırsızlığı, açlık içinde açlık grevleri...

Yıkma ekibinin şefi, nihayet yıkma sırası bu eski tiyatro binasına gelince, bütün bu zavallıların tek barınağı olan "in"i dinamitlemek işini, onlara acıyarak, birkaç gün geciktirecektir. Ama hepsi bu kadar. Sonra? Sonra facia bütün dehşetiyle başka bir *"in"* de devam edecektir. Yazar, bir sonuç göstermiyor. Gökdelenler ve milyarderler diyarmdaki "in"lere ve "indekiler"e ışık tutmakla, dünyaya para dağıtan Sam Amcanın kendi ülkesindeki sosyal sefaleti ve adaletsizliği göstermekle yetiniyor.

Sahnedeki oyun

"İndekiler" Meydan Sahnesinde "Evdeki Yabancı" ya nisbetle daha iyi oynanıyor. Eseri sahneye koymuş olan Mahir Canova, dış tesirlerden çok iç yaşamaya teksif edilmiş bir sahne düzeni içinde eserin havasını çok daha iyi vermiş.

Bellibaşlı rollerden "Dük" te Kartal Tibet, "Evdeki Yabancı" um yanısıra, bambaşka, değişik bir kompozisyonla güzel bir tip yaratmıya muvaffak olmuştur. "Kral"ı Çetin Koroğlu, "Kraliçe" yi Nur Sabuncu duygulu bir oyunla canlandırıyorlar. "Kız" da Esin Ava temiz diksiyonu, sıcak ve ifadeli oyunuyla dikkati çekiyor.

SİNEMA

A.B.D.

Oscar'lara doğru

Nisan ayının dördüncü akşamı özel . bir törenle kazananlarına dağıtılacak olan ünlü "Akademi Armağanı"nın bu yıla ait Oscar adayları, Mart ayı içinde belli olup bütün dünyaya yayınlandığı halde -verilniesihe daha bir ay gibi uzun bir zaman kala- Türkiyenin tek -ve Allahlık- büyük ajansı A.A., kazananları çoktan ilân etmiş ve armağanlarını vermişti bile. Buna göre Melina Mercouri birinci armağanı alıyor, onun arkasından . da Elizabeth Taylor'lar, Greer Garson'lar, Deborah Kerr'ler geliyordu. Haber, AA bültenlerinde gazetelere geldiğinde sinemayla uzak yakın bir münasebeti olan sekreterlerce biraz şüpheyle karşılandı. Oscar armağanlarının dağıtılmasına hem daha vakit vardı, hem de birbiri arkasına dört beş kadına birden heykelciğin verildiği şimdiye kadar ne duyulmuş, ne de görülmüştü. Bununla beraber bazı büyük ve muteber gazeteler A.A. ile birlikte Oscarıı Meline Mercouri'ye vermekte bir mahzur görmediler ve gazetelerinin birinci sayfalarım boy boy Oscar haberiyle süslediler..

Adaylar

1960-61 Oscar'ına bu yıl onyedi film aday gösterilmektedir Ve bunlar arasında bir United Artiste yedi film ve kırkbir adayla şimdiye kadarki adaylık rekorunu kırmakta, onu onüçer adayhkla "Warner Bros ve "20 th Century Fox" takip etmektedir. Bu onyedi film içinde yalnız bir tanesi yurdumuzda bu mevsim gösterilmiştir: "The Apartment - Garsoniyer". Bu filmle Billy Wilder en iyi rejisör, Jack Lemmon en iyi erkek oyuncu, Shirley MacLaine en iyi kadın oyuncu, Jack Kruschen en iyi yardıma erkek oyuncu; en iyi film hikâyesi ve senaryoda yine Billy Wilder ve A. L. Daimond, en iyi montaj Daniel Mandell. en iyi fotoğraf -siyah beyaz- Joseph Lashelle ve en iyi seslendirme ile en başarılı ar direktörlüğü dallarına aday gösterilmektedir."

"The Apartment - Garsoniyer", Wilder'in çevirdikleri içinde en başarılı filmlerinden biridir ve iş ve çalışma düzeniyle açıktan açığa bu filmiyle alay etmektedir.

"Garsoniyer"den sonra yine bir United Artist prodüksiyonu olan "The Alamo" -yedi adaylıkla- gelmektedir. Önce sinema oyuncusu,

Elizabeth Taylor

En iyi kadına aday

sonra prodüktör ve şimdi de rejisör John Wayne'in ilk deneme filmi olan "The Alamo", konu olarak resimli roman ve televizyon filmleri kahramanı Davy Crocettln serüvenlerini işlemekte ve film boyunca da prodüktör - rejisör John Wayne'e gereğinden çok yer vermektedir. Film; en iyi filme, Chill Wills ile en iyi yardımcı erkek oyuncu, Dimitri Tiomkin'le en iyi fon müziği ve en iyi film şarkısına, en iyi güfte ve sırasıyla en iyi seslendirme, en iyi montaj armağanlarına aday gösterilmektedir.

Savaş yıllarından beri irili ufaklı rollere ünlü yıldızların doldurulduğu

Burt Lancaster

Süresiz Sayılmamak

filmlere pek yer vermeyen Hollywood, Meksikalı komik Cantiflas'ın başrolünü oynadığı "Pepe" filminde yeniden bu tür filmlere dönüyor. Prodüktörlüğünü ve rejisörlüğünü George Sidney'in yaptığı Tepe" de Cantiflas'dan başka Hollywood'un bütün ünlü yıldızları bir geçit töreni yapmaktadırlar, . Bu çeşitli ünlü kişilerle doldurulan "Pepe" türlü sululuklarla yoksul bir Meksikalının sinemanın başkentindeki akıl almaz serüvenlerini hikâye etmektedir.

Asıl çekişecekler

Wilder'in Oscar'da söz sahibi filmi "Garsoniyer"inin karşısına en aşağı kendisi kadar güçlü filmler ve dolayısıyla adaylar çıkmaktadır» - Bunlar içinde bir Jules Dassin'in "Never on Sunday - Pazarları Olmaz"ı, Richard Brooks'un "Elmer Gantry"si ve bir Stanley Kramer'in "Inherit the Wind - Rüzgârda Kalan"ı Wilder'ln hatun sayılır rakipleridirler..

Sinemaya gazetecilikten geçme senaryo yazarı ve rejisör Richard Brooks, yenileşme çabası gösteren Hollywood sinemasının geçen yıllara kadar en güvenilir rejisörleri arasında sayılmaktaydı. Brooks, "Deadline U.S.A. - Gazetecilik Savaşı"yla basın imparatorlukları, kurulmuş bir ülkede bağımsız çalışmanın savaşım söz konusu etmekte ve bunu da geçmişindeki görgülerinden aldığı güçle inanılır gerçeklere dayandırmaktaydı. Film yapıcılarını kıyasıya tenkit eden "The Producer - Prodüktör" adlı romanıyla da ilgiyi üzerine çeken Brooks, daha sonra çevirdiği The Blackboard Jungle - Karatahta Cehennemi" yle günümüzdeki Amerikan eğitim sisteminin acı fakat kara bir açıklamasını da yapmıştır. Ama Brooks'un "The Catte red Affair - Düğün Evi"nden öte barutu yoktu ve endüstrinin içine iyice girip yerleşen rejisör, kişiliğini yavaş yavaş kaybedecek, "The Last Hunt - Kanlı Av"la western, "The Brothers Karamazov - Karamazov Kardeşler"le de-sözde- Dostoyevski uygulamalarına kalkışarak kendisine bağlanılan umutlan büsbütün yok edecekti. "Elmer Gantry" işte bu Rlchard Brooks'un filmidir ve romancı Sinclair Lewis'in aynı adlı bir romanından sinemaya aktarılmıştır.. Lewis bu romanında bugünün maddeci hayatında katılaşan, dar kalıplar içinde kasılıp kalan insanın daha geniş dünyalara, mânevi değerlere ve huzur içindeki yaşayışa can atışım anlatmakta ve filmin baş rollerinde Burt Lancaster, Jean Simmons, Dean Jagger, Arthur Kennedy ve Shirley Jones oynamaktadır. "El- ---. Gantry" en iyi film, en iyi erkek

oyuncu -Burt Lancaster ile-, en iyi kadın yardımcı oyuncu -Shirley Jones ile-, en iyi müzik -Andre Previn ile- ve Richard Brooks'la da tür iyi senaryo armağanına adaydır.

"Inherit th« Wind - Rüzgârdan Kalan", aşağı yukarı Books'unkine eş değerli bir başka prodüktör • rejisörün, Stanley Kramer'in filmidir. Kramer, savaş sonrasının en başarılı prodüktörleri 'arasında sayılmaktadır. Kramer, senaryocu olarak Cari Foreman'ı, rejisör olarak Edward Dmytryk'i, Fred Zinnemann'ı, Mark Robson'u . ve Laszlo Benedek'i kendilerine büyük, bir bağımsızlık tanıyarak çalıştırmıştır. "The Men - Erkekler", "Champion - Şampiyon", "Death. of A Salesman - Satıcının Ölümü", "Hig-h Noon - Kahraman Şerif", "The Wild One - Kanlı Hücum" ve "The Sniper - Katil Ruhlar", prodüktör Stanley Kramer'in; en başarılı . filmlerindendir. Dmytryk'le, yaptığı son, filmi "The Caine Mutiny - Denizde . İsyan" la prodüktörlüğü bırakıp rejisörlüğe başlayan Kramer'in bu alandaki serüvenleri -İlk İki filmine deneme bile denemez- pek de iç açıcı değüdir. "Not As A Stranger - Bir Yabancı Gibi" bütün gürültüsüne rağmen cılk çıkmış, ikincisi olan "Pride And the Passion - Aşk ve Gurur" tam bir fiyasko ile sonuçlanmıştır. Fakat Kramer. yılacağa benzemiyordu. İkinci defa yenilgiye uğrayan Kramer'den umutlarım kesenler onun. bir yanım unutmuşlardı. Kramer, sinemaya doğrudan doğruya rejisör olarak gelmemişti. Yıllarca prodüktörlük etmiş, seyircinin ne istediğini, ne verilmesi , gerektiğini iyiden iyiye kavramıştı, biliyordu. "Best - seller" den roman sinema uygulaması Kramer'i beklenene götürmemişti, spectacle denemesi, de seyirciyi soğuk bir duş altında bırakmıştı. Demek ki bu iki türü bir yana komak, başka ve daha çok göze batan ve çarpıcı niteliğe sahip bir konu bulup onu işlemek gerekiyordu. Kramer'in. yenilgi günlerinde Amerikada yine siyah beyaz problemi günün konusu olmuştu. Güneyli bir senatör, siyahların okullardan çıkartılmalarını, beyazlarla yanyana aynı sınıflarda okumalarının yasaklanmasını istiyordu. Ortalık birbirine girmişti. Kramer, işi prodüktör yanıyla buradan yakalamasını bildi ve havası geçmeden, konu tazeliğini . kaybetmeden o hızla "The Defiant One - Kader Bağlayınca" yi çevirmeye koyuldu.

Filmin konusu, kürekten kaçan, birbirlerine zincirlerle bağlı biri siyah, öbürü beyaz iki mahkumun serüvenini anlatmaktadır. Yalnızca zincirlerle bağlı, fakat tek bir kaderin çizgisinde yürüyen bu iki mahkûmun ikisi de renklerinden dolayı birbirlerinden nefret etmekte, karşılıklı düşmanlık beslemektedirler. Ama giderek -Kramer'in sayesinde- anlayış göstermekte, ıslak bir romantizmle sonunda herşeyden önce insan olduklarını kabullenmektedirler. Kramer, bu kez dâvayı kazanmış ve ilgiyi üzerine -ister istemez- çekmiştir.

Gerçi filmdeki çözümlemesine biraz hayalci bir açıdan varmaktaydı ama, ne de olsa dumanı üstünde taze bir konuydu ve sinemanın aydınları bellenen tenkitçilerin, bu filmin üzerine öbür talihsiz iki filmden daha çok ilgiyle eğilecekleri muhakkaktı. Gerçekten; de öyle oldu. Kramer'in adından uzun uzun söz edildi, kırılan umutlar yeniden ucuca getirilip eklendi, rejisör Kramer, prodüktör Kramer'in sanatçı onurunu doğrulamaya koyuldu.

Doğrusu istenilirse, şans da dönmüştü. Kramer yine günün konu-, sunu aradı, ve buldu. Bu, silâhsızlanma, ya da silâhlanma yarışıdır. İnsanı yok etme yolunda dünya ulusları karşılıklı olarak bilimi savaş araçları yapımında kullanmaya başlamışlardır. Atom, Hidrojen ve daha başka bombaların deneme patlatmalarından sonra, dünyanın .tabii, durumu son derece değişmiş ve insanları müthiş bir korku almıştır, öyle ki patlatılacak bir bombanın, dünyayı kökünden yoketmeye yeteceği sanılmaktadır. İşte "On the Beach - Kumsalda"nın asıl çıkış noktası budur. Savaş olmuş, günün en etkili bombası patlatılmış ve sile süpüre yeryüzünü kaplamakta olan radyo - aktivite dalgalarının kurtuluşsuz gelişi karşısındaki insanın davranışı ele alınmıştır. Kramer, yine ün yapmış oyuncularıyla -Astaire, Gardner, Peck ve Perkins gibi- bunu işlemiştir. Bu defa da yine sırtım hem günün olayına, hem çok satışlı bir romana dayamıştır.

"Rüzgardan Kalan" işte bu Kramer'in filmidir ve Spencer Tracy ile en iyi erkek oyuncu, Nathan Douglas ve Harold Smith ile en iyi senaryo, Ernest Laszlo ile en iyi renkli fotoğraf ve Frederic Knutaon'la da en iyi montaj armağanlarına adaylı--ım koymuştur.

Yunanistanda bir Amerikalı

Kadın oyuncu armağanlarına adaylığı konanların en tehlikeli rakibi, Jules Dassin'in son filmi "Never on Sunday - Pazarları Olmaz"ın iyi oyuncusu Melina Mercouri'dir. Dassin, savaş sırasında başgösteren McCarthysme akımının talihsiz kurbanlarından biridir ve Dmytryk' ler, Loseyler, Foremanler ve Enfieldlerle birlikte Hollywood'dan sürülerek Avrupa yollarına düşmüşlerdir. Birincilerin İngilteredeki film şirketlerine kapılanmalarına karşılık Dassin, karargah olarak Fransa.-yı seçmiş fakat orada da dikiş tutturamayarak ülke ülke dolaşmıştır.

"Pazarları Olmaz" Yunanistanda çevrilmiştir ve çoğunlukla Mercouri'nin oyunu ile Yunanistanm turistik propagandasınıtaşıyan bir filmdir. Tatlı bir komedi havasında sürdürülen, fakat bütünüyle de Dassin'-in insanı etkileyen gerçeklerinden kurulu "Pazarları Olmaz"ın adayları: Melina Mercouri en iyi kadın oyuncu, Jules Dassin en iyi rejisör ve en. iyi sinema hikayesiyle en.iyi senaryo, Manoe Radjidak, en iyi film şarkısı ve Deni Vachiolotu ile de en iyi kostümdür.

Bunun dışında genç kuşak rejisörü Stanley Kubrick'in oyuncu prodüktör Kirk Douglas adına çevirdiği "Spartacus" adlı spectacle'ı da "Rüz gardan Kalan"ın adayı Spencer Tracy'nin karşısına Marcus Crassus rolündeki başarısıyla Laurence Olivterll getirmiştir. Howard Fast'ın bir romamndan çıkarılan senaryosuyla Hollywood'lu ünlü "Onlari'dan Dalton Trumbo da senaryocu adaylar arasında Wilder - A. L. Dalmond çiftiyle Brooks'un ve Douglas - Smith çiftinin en korkulu rakibidir.

Melina Mercouri'nin çekişecekleri ise, Daniel Mann'in "Butterfield 8" ile Elizabeth Taylor, Fred Zinnemann'ın "Sundowners"ıyla Deborah Kerr ve "Sunrise at Campobello"yla Greer Garson'dur. Bu filmdeki Madame Roosvelt rolündeki canlı oyunuyla Greer Garson'in öbür kadın oyuncuları saf dışı bırakması da beklenebilir. Yine erkeklerden bir Trevor Howard da "Sons And Lovers- Oğullar ve Sevgililer'le Tracy'nin, Olivier ve Lemmon'm karşısına dikilmiştir.

AKİS

her hafta
kapışılıyor

birmecmuayı
5 kişi okursa

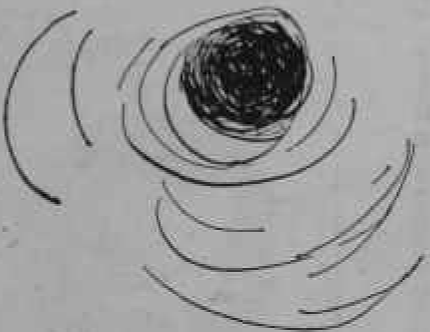
AKİS'i
her hafta 150
binden fazla
insan böyle

merakla okuyor
bunlar sizin müstakbel
müşterilerinizdir
reklamlarınızı AKİS'e
vermekte acele ediniz

BANKAYA YATIRILMAYIP EVDE SAKLANAN TASARRUFLAR

işlenmiyen... çorak araziye benzer

Türkiye İŞ Bankasına emanet edilen tasarruflar ise % 6,5'a kadar faiz getirir... ayrıca senenin en zengin ikramiyelerini kazandırabilir. 9 Milyon lira tutarındaki 1961 İkramiye Plânının 7 milyonu henüz talihlilerini bekliyor. Yılın ikinci çekilişine katılabilmek için tasarruflarınızı 7 Nisan akşamına kadar Türkiye İŞ Bankasında toplayınız.

İŞ BANKASI, EN FAZLA İKRAMİYE VEREN BANKADIR

Vadesiz hesaplarda her 200 liraya, vadeli hesaplarda her 100 liraya ayrı bir kur'a numarası verilir. Kur'a numaralarınızı keşidelerden 15 gün evvel hesabınızın bulunduğu şubeden öğrenebilirsiniz.

* son para yatırma tarihi: 7 NİSAN

TÜRKİYE İŞ BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyeti

** 7 Haziranda:*

15

APARTMAN DAİRESİ

1 adet 100.000 TL
25 adet 5.000 TL
25 adet 1.000 TL

ve 1800 adet çeşitli para ikramiyeleri